

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
2015-YL-049**

**İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNDA SEMBOLLER,
SÖYLEMLER VE KİMLİK: KONSTRÜKTİVİST
BİR ANALİZ**

**HAZIRLAYAN
Eylül Renin TUTU**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU**

AYDIN-2015

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Eylül Renin TUTU tarafından hazırlanan İsrail- Filistin Sorununda Semboller, Söylemler ve Kimlik: Konstrüktivist Bir Analiz başlıklı tez, 14.07.2015 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı	Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan	: Prof. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU	ADÜ Nazilli İİBF	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Bülent Sarper AĞIR	ADÜ Nazilli İİBF	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Atakan HATİPOĞLU	ADÜ Nazilli İİBF	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim KurulununSayılı kararıylatarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Recep TEKELİ

Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Eylül Renin TUTU

ÖZET

İSRAİL- FİLİSTİN SORUNUNDA SEMBOLLER, SÖYLEMLER VE KİMLİK: KONSTRÜKTİVİST BİR ANALİZ

Eylül Renin TUTU

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yücel Bozdağlıoğlu

2015, 135 sayfa

Özellikle 1948 yılından itibaren Ortadoğu coğrafyası denildiğinde akla ilk gelen konulardan biri İsrail- Filistin meselesidir. Bu meselenin bir tarafını M.S. 70 yılında, Tevrat'ta kendilerine vaad edildiğini savundukları Filistin diyarından göçmek zorunda kalan ve o zamandan beri sürgün hayatı yaşayarak Siyona bir diğer deyişle yurtlarına dönme umudu taşıyan ve tarihsel hak iddialarıyla bu durumu pekiştirmeye çalışan İsrail oluşturmaktadır. Diğer tarafta ise o bölgede uzun yıllar boyunca yaşamış ve İsrail'in 1948'de devletini ilan etmesi ve gerçekleşen dört büyük Arap-İsrail savaşı ile yerlerinden edilen Filistinliler bulunmaktadır.

Bugün Ortadoğu coğrafyasında ulusal, dinsel, tarihsel ve ırksal birçok sorun olduğu aşikârdır. İsrail- Filistin sorunu da bu sorunlar içinde en girift nitelikteki sorun olarak görülmektedir. İki taraf arasında var olan düşmanlık zamanla inşa edilmiş, antisemitizm, Holocaust, diaspora, kurban kavramlarıyla beslenen İsrail, kimliğini bu kavramlar üzerine oturturken, 1948 yılında İsrail devletinin kuruluşuyla Filistin ülkesinde yaşayan insanlar tanımının dışında bir Filistinli kimliği oluşturmaya çabalayan Filistinliler, mülteciler, sürgün, mazlum kavramlarıyla kendilerini tanımlamaya başlamışlardır. Özellikle söylemlerle gerçekleştirilen ve öteki üzerinden yapılan bu kimlik inşası süreci, sorunun çözümünü oldukça zor bir hale getirmiştir.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: İsrail, Filistin, İnşacılık, Söylem, Kimlik,

ABSTRACT
SYMBOLS, DISCOURSES AND IDENTITY IN
ISRAELI-PALESTINIAN CONFLICT: A CONSTRUCTIVIST
ANALYSIS

Eylül Renin TUTU

Master Thesis, Department of International Relations
Thesis Supervisor: Prof. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU

Particularly since 1948, when the Middle East region is considered, Israeli-Palestinian Conflict is the one of the first issue that comes to mind. One side of this conflict is the Jews ,who deported from the Palestinian lands in 70 A.C. and have had hopes to return to Sion, in other words their homeland, and have been trying to support their status with historical demands, who claim that the land were promised to them in the Torah. On the other side, there are Palestinians who have been living on the region for many years and were deported from those lands by the declaration of State of Israel in 1948 and the following four Israel-Arab Wars.

Today it is obvious that there are plenty of problems such as national, regional, historical and ethnic in Middle East. Israeli-Palestinian Conflict is considered as one of the most intricate problems. Hostility between two sides has been constructed in time. While the Jews, who fuel themselves by the concepts of antisemitism, holocaust, diaspora and victim, have constructed their identity on these concepts, the Palestinians who were trying to constitute a Palestinian identity apart from those living on the Palestinian lands by the foundation of Israeli State in 1948, have started to define themselves by the concepts of refugees, exile and oppressed. Particularly this identity construction process which is fulfilled by discourses and by creating “other”, causes resolution of the conflict to be more complicated.

KEYWORDS: Israel, Palestine, Constructivism, Discourse, Identity,

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ilk olarak teorilere duyduğum ilgi konusunda beni destekleyen, Konstrüktivizm teorisini seçmeme neden olan, yoğun temposu ve akademik çalışmaları arasında bana zaman ayıran, fikirleriyle yol gösteren, kaynaklarını önüme seren tez danışmanım Prof. Dr. Yücel BOZDAĞLIOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim. Gazi Üniversitesi'nde yüksek lisans eğitimim süresince ve sonrasında hep yanımda olan, her aradığımda içimi mutlulukla dolduran değerli hocam Prof. Dr. Türel YILMAZ ŞAHİN'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Tez süresince her konuşmamızda içimi ferahlatan ve desteğini esirgemeyen Adnan Menderes Üniversitesi(ADÜ) Uluslararası İlişkiler Bölümü Arş. Gör. Emre KURT'a desteğinden dolayı teşekkür ediyor, her sorumu sabırla ve içtenlikle cevaplayan bölüm hocalarına saygılarımı sunuyorum.

Tez savunmamda ilgilerini ve yorumlarını eksik etmeyen, Yrd. Doç. Dr. Bülent Sarper AĞIR'a ve Yrd. Doç. Dr. Atakan HATIPOĞLU'na tezime yaptıkları katkılardan dolayı çok teşekkür ediyorum.

Tezi yazdığım ikinci dönemimi Almanya'da geçirmeme izin veren ADÜ Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Mustafa Ali SARILI'ya teşekkürlerimi sunuyor, Almanya kararı başta olmak üzere aldığım her kararda beni sonuna kadar destekleyen, ADÜ Avrupa Birliği İlişkileri Bölüm Başkanım Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI'ya şükranlarımı ifade edecek kelime bulamıyorum.

Yeni başladığım akademik kariyerimde ve tüm hayatım boyunca, her koşulda yanımda olan, sevgisiyle bana güç veren en kıymetlim, annem Nedime TUTU'ya ve sevgili babam Bozkurt TUTU'ya tüm kalbimle teşekkürlerimi ve sevgimi sunuyorum.

Son olarak bu tez için benden sonra en çok emek veren, her aşamasında elimden tutup yanımda olan, bundan sonraki hayatımda da her koşulda yanımda olacak, yanında olacağım, teşekkür kabul etmeyen Bilal Alper TORUN'A sevgilerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER DİZİNİ.....	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	xxi
GİRİŞ.....	1
1. KONSTRÜKTİVİZM, KİMLİK VE SÖYLEM.....	8
1.1. Konstrüktivizm.....	8
1.1.1. Konstrüktivizme Giden Süreç	9
1.1.1.1. Realizm ve Uluslararası İlişkiler	9
1.1.1.2. Büyük Tartışmalar.....	11
1.1.1.3. Neorealizm ve Uluslararası İlişkiler.....	15
1.1.2. Konstrüktivizmin Ortaya Çıkışı ve Temel Önergeleri	16
1.1.2.1. Konstrüktivist Teorinin Doğuşu.....	17
1.1.2.2. Konstrüktivizmin Temel Önergeleri	18
1.1.2.3. Konstrüktivizmin Realizm ve Neorealizm Üzerinden Okunması	21
1.1.3. Sistemik Konstrüktivizmin Eleştirisi	31
1.2. Kimlik	32
1.2.1. Farklı Kimlik Okumaları.....	34
1.2.1.1. Etnik Kimlik.....	34
1.2.1.2. Milli Kimlik	36
1.2.1.3. Sosyal Kimlik.....	41

1.2.2. Kimlik Çatışmaları	46
1.2.2.1. Ben ve Öteki	46
1.2.2.2. Tarihsel Travma.....	48
1.2.2.3. Etnik Şiddet	52
1.2.2.4. Liderlerin Rolü	57
1.3. Bir Güvenikleştirme Aracı Olarak Söylem	59
1.3.1. Güvenikleştirme	59
1.3.2. Söylem.....	62
1.3.2.1. Söylemin Tanımı	62
1.3.2.2. Söylemin Özellikleri.....	64
1.3.2.3. Söylemin Analizi	66
2. İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNUN TARİHİ TEMELLERİ	70
2.1. İsrail-Filistin Sorununda Temel Konular.....	70
2.1.1. Bölge Topraklarının Tarihçesi.....	70
2.1.2. Siyonizm.....	72
2.1.3. Filistin’de İngiliz Manda Yönetimi	76
2.1.4. Sorunun Uluslararası Nitelik Kazanması Ve Birleşmiş Milletler.....	79
2.2. İsrail Devleti’nin Kuruluşu ve Arap-İsrail Savaşları	84
2.2.1. İsrail Devleti’nin Kuruluşu.....	84
2.2.2. Arap-İsrail Savaşları	87
2.3. Soruna Yönelik Çözüm Arayışları	92
3. İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNDA SÖYLEMLER VE KİMLİKLERİN ROLÜ	95
3.1. İsrail’in Söylemler Yoluyla Kimlik İnşası ve Sorunu Bir Güvenlik Unsuru Haline Getirmesi.....	98
3.1.1. İsrail’in Söylemleri.....	98
3.1.1.1. Revizyonist Söylem.....	98

3.1.1.2. Sosyalist Siyonizm (İşçi Siyonizmi) Söylemi	99
3.1.1.3. Dini Siyonist Söylem	102
3.1.1.4. Yok Olma Korkusu	103
3.1.2. Yahudi Kimliği.....	105
3.2. Filistin'in Söylemler Yoluyla Kimlik İnşası Ve Sorunu Bir Güvenlik Unsuru Haline Getirmesi	108
3.2.1. Filistin'in Söylemleri	108
3.2.1.1. Bildiri Söylemi	108
3.2.1.2. Deklarasyon Söylemi	109
3.2.1.3. İslami Söylem.....	110
3.2.2. Filistinli Kimliği.....	111
3.3. Söylemler Yoluyla İnşa Edilen Kimliklerin Politika Yansımaları	114
3.3.1. Yahudi Söylemleri ve Kimliğinin Politika Yansımaları	114
3.3.2. Filistin Söylemleri ve Kimliğinin Politika Yansımaları.....	117
TARTIŞMA VE SONUÇ	119
KAYNAKLAR	123
ÖZGEÇMİŞ	135

SİMGELER DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
UNRPR	: United Nations Relief for Palestine Refugees (Birleşmiş Milletler Filistin Mültecilerine Yardım Teşkilatı)
UNRWA	: United Nations Relief and Works Agency (Birleşmiş Milletler Yardım ve Çalışma Ajansı)
FKÖ	: Filistin Kurtuluş Örgütü
MÖ	: Milattan Önce
MS.	: Milattan Sonra
Vd.	: Ve diğerleri

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1. Tajfel ve Turner'ın Sosyal Kimlik Modeli.....	44
Şekil 2.1. BM Çoğunluk Planına Göre Bölünmüş Filistin.....	82
Şekil 2.2. Filistin Toprakları Üzerindeki Hakimiyetin Yıllar İçindeki Değişimi.....	91

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 2.1. David Ben Gurion'un İsrail Devleti'ni İlan Edişi.....	85
Fotoğraf 2.2. İsrail Kuruluş Bildirgesi.....	85
Fotoğraf 2.3. New York Times İsrail Devleti'nin Kuruluş Haberi.....	86

GİRİŞ

Türkiye’de ve dünyada elinize bir tarih kitabı alıp, ilkçağlardan günümüze uygarlığın gelişimini okumak isterseniz karşınıza çıkacak şey büyük çoğunlukla toplumların, milletlerin, ırkların yani temelde farklı biçimlerdeki kimlik betimlemelerinin ve o kimliğe aidiyet hissi duyan insanların savaşı olacaktır. Binlerce yılı her açıdan sayfalara dökmek mümkün olmadığından tarih yazıcılarına mühim görünen, özellikle de savaşa ağırlık veren bir tarih yazımı olmuş gibi görünmektedir. Tarihi okurken, genellikle bir savaşın ya da barışın tarafları verili kabul edilmektedir. Örneğin bir savaş temel biçimiyle bir ulusun diğer bir ulusla karşı karşıya gelmesi, bir tarafın mücadelesini zaferle taçlandırılması, diğer tarafın mağlubiyete uğraması, savaşta kimin nasıl bir güce sahip olduğu, kimin kazandığı ve sonrasındaki bir süreç olarak resmedilmektedir. Ancak bu savaşın taraflarını oluşturanların nasıl bir dünya algılaması olduğu, kendisini nasıl tanımladığı, diğerini nasıl gördüğü, o topluluğu ya da ulusu hangi unsurların bir araya getirdiği genellikle incelenmemektedir. Oysa ki benzeşme, ayrışma, savaşlar, barışlar, antlaşmalar gibi bir çok olgu ya kimliklerden kaynaklı meydana gelmiş ya da varlıkları sonucu o kimlikleri oluşturmuşlardır.

Dünya üzerindeki her bireyin, her grubun, her topluluğun kendisine ait bir kimlik tanımlaması mevcuttur. Bireyin nasıl bir hayat süreceğini, grubun kimleri içine alıp kimleri dışlayacağını, topluluğun kimlerle ve neden savaşacağını ya da ittifak kurma yoluna gideceğini kimliği belirlemektedir.

Aktör davranışlarını açıklamak amacıyla çeşitli teoriler geliştirilmiş ve bu teoriler özellikle Uluslararası İlişkiler disiplini başta olmak üzere literatüre büyük katkılarda bulunmuştur. Örneğin uzun süre Uluslararası İlişkiler literatüründe baskın durumda olan Realizm teorisi, temel aktör olarak devleti almakta ve devlet davranışını birey davranışı ve doğasıyla ilişkilendirmektedir. Buna göre Hobbesyen bakış açısıyla insan doğası gereği bencil, çıkarıcı ve kötüdür ve devlet de bu durumun bir tezahürüdür. Uluslararası sistemin temel niteliği anarşidir. Uluslararası politika iki tarafın da kazanamayacağı, bir tarafın kazancının diğerinin mutlak kaybı anlamına geleceği sıfır toplamlı bir oyundur. Bu durumun değişebileceğine, bireylerin kötü doğasının engellenebileceğine ve çıkar dışındaki ilişki biçimlerine yer vermeyen Realizm, temel amaç olarak da gücü görmekte, askeri nitelikte olması gerektiğini düşündüğü güç için de mücadeleyi savunmaktadır. Bu teorinin önemli

bir özelliği de i ve dış politikayı birbirinden ayırması ve i politikayı analizlerine dâhil etmemesidir.

Realizmin ardılı olan ve Kenneth Waltz'la ismi duyulan Neorealizm, Realizmin eleştirisi üzerine kurulmuş ve vurgusunu bireyin doğası paralelindeki devletten yapıya doğru kaydırmıştır. Devletin aktörlüğü ve güçlü konumu, sistemin anarşik niteliği sürdürölmüş ancak yapıya vurgu daha çok ön plana çıkarılmıştır. Sistemdeki devletlerin benzer davranışları doğaları nedeniyle değil, yapının devletler üzerindeki ceza ve ödöl etkisi uyarınca şekillenecektir. Realizmde maksimum güç hedeflenirken, Neorealizmde hayatta kalmaya odaklanılmış, güç amaç değil araç olarak görölmüştür. Değişime çok sıcak bakmayan bu iki teoride Realizm bireyin kötü doğasının değiştirilemeyeceğini savunurken, Neorealizm yapının sonsuz tekrarlanan ve sabit bir niteliği olduğunu söylemektedir.

Bizim alışmamızda daha çok üzerinde durduğumuz teori ise Konstrüktivizmdir. Diğer teorilerde de olduğu gibi o alanda çalışan birden çok teorisyen olsa da burada incelenen Wendt'in Sistemik Konstrüktivizmi olacaktır. Konstrüktivizm teorisinin kökenleri felsefi açıdan bilgiyi sosyal inşa olarak gören idealist ve pragmatist felsefeye kadar götürölebilse de, asıl sesini duyurduğu dönem Soğuk Savaş sonrası döneme denk gelmektedir. Bunun en önemli nedeni kendisinden önceki Realizm, Neorealizm gibi teorilerin Soğuk Savaşın bitişini, özellikle de savaş ve zor kullanma yoluyla değil, sessiz sedasız bir biçimde gerçekleşmesini öngörememeleri olmuştur.

Nicholas Onuf ile literatüre giren Konstrüktivizm, zamanla düşünürleriyle paralel bir şekilde değişik biçimler almış, Onuf'u Wendt, Kratochwil, Ruggie ve Katzenstein gibi düşünürler izlemiştir. Çalışmamızda temel olarak alınan Wendt'in sistemik konstrüktivizminde devletler yine uluslararası politikanın başlıca aktörleri olarak yerini korumaktadır ancak devletler sisteminde kilit roldeki yapılar maddi olmaktan ziyade sosyal nitelik taşımaktadır. Realizmde insan doğasına yapılan vurgunun aksine devletlerin kimlikleri ve çıkarları insan doğası ya da iç siyaset tarafından verili değildir ve sosyal olarak inşa edilmiştir (Wendt, 1994:385).

Konstrüktivizmde devlet sosyal bir varlıktır ve uluslararası ilişkiler sosyal bir alandır. Sosyal olay ve olgular sürekli bir inşa halindedir ve değişmez varsayımlar üzerine kurulu olduğu düşünölen şartların yeniden yorumlanmasına olanak vermektedir. Konstrüktivizm ayrıca uluslararası alandaki konuları artırarak, salt

askeri güç ve mücadele kapasitesi değil, kimlik, kültür, insan hakları, sosyal iletişim, semboller, mitler gibi birçok alanı analizine dâhil etmiştir. Burada maddi yapı ve çıkarlar, düşünsel ve sosyal olanlara doğru evrilmeye başlamıştır.

Neorealizmin eleştirisi üzerinden yükselen Konstrüktivizm, Neorealizm gibi yapıya büyük önem vermekte, ancak değişmezliğini kabul etmemektedir. Yapının aktörlere olan dayatması yerine karşılıklı bir etkileşim süreci ve sürekli bir dönüşüm durumu söz konusudur. Yapının doğası ilişki sürecine de yansiyacak, sosyal yapıları meydana getiren şey süreç olacaktır. Konstrüktivizm devleti ön plana almaya devam eder ancak analizini sistem üzerinden gerçekleştirmektedir. Bugün içinde bulunduğumuz dünya, geçirdiğimiz sürecin bir sonucudur.

Konstrüktivizmin yükselişe geçişiyle birlikte kimlik ve kültür kavramları da adlarından sıkça söz ettiren bir hale gelmişlerdir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde hızlı bir yükselişe geçen etnik ve ulusal çatışmalar bu konuda önemli bir yere sahiptir. Bugün kimlik kavramı uluslararası ilişkiler disiplini için çekirdek önemdeki kavramlardan biri haline gelmiştir. Öncelikle psikoloji ve sosyoloji alanının konusu dahilinde görülen kimlik, zamanla siyasette de adını duyurmaya başlamıştır. Sosyal Konstrüktivizmle birlikte kimlik konusu uluslararası politika alanına girmiş, objektif gözüyle bakılan olay ve düşüncelerin sosyal bir kurgunun ürünü olduğu savunulmaya başlanmıştır. Devletlerin davranışları sosyal kimlikleriyle ilişkilendirilmeye başlanmış ve çıkarlarının inşasında temel faktörün kimlikleri olduğu öne sürülmüştür. Kimlik yoluyla ait olunan taraf ve öteki kavramlarının sınırları çizilmiş, uygulanacak politikalar buna göre belirlenmeye başlamıştır. Sistemin yapısını belirleyecek olan da bu kimliklerdir. Aktörler arası etkileşimin doğası, sistemin doğasına da ışık tutacaktır.

Bunlara paralel olarak Konstrüktivizm ile ilgili bir diğer önemli kavram algı kavramıdır. Karşıdaki aktöre karşı duyulan güven ya da düşmanlık, algıyla ilgilidir. Wendt'e göre, aktörlerin birbirlerine yönelik davranış biçimini karşısındakinin ifade ettiği anlama, daha doğrusu aktörün karşısındakinini nasıl algıladığına bağlıdır. Bu algı da çoğunlukla karşılıklı etkileşim ve paylaşılan bilgi ile şekillenecektir. Konstrüktivizme göre aktörlerin çıkarlarını belirleyebilmeleri için öncelikle kimliklerini belirleyebilmeleri gereklidir, yani kimlik çıkarın mütemmim cüzünü oluşturmaktadır. Yine kimlikler kendileri için bir ya da daha fazla çıkar tanımlamasına gitmezlerse, motivasyonları eksik kalacaktır. Bu kimlik ve çıkar tanımlamaları ise, doğrudan sosyal dünya ile ilişkilidir. Dinamik bir nitelik taşıyan

kimlik ve çıkarlar uluslararası politikada sürekli olarak inşa edilmektedirler. Aktörleri tanımlayan ortak kimlikler biz algısını ve öteki olgusunu inşa etmekte ve kimliğe bağlılığı arttırmaktadır.

Son yıllarda büyük önem taşıyan bir kavram haline gelen kimlik, bireylerden devletlere kadar çeşitli nitelik ve büyüklükteki aktörlerin kendilerini tanımlarken en çok başvurdukları kavram haline gelmeye başlamıştır. Çeşitli sınıflandırmalara tabi olan bu kavram etnik kimlik, sosyal kimlik, milli kimlik ve daha pek çok şekilde karşımıza çıkabilmektedir. Çoğunlukla ırka vurgu yapan etnik kimlik üzerinde genel bir uzlaşma söz konusu değildir. Sosyal bilimler alanındaki birçok kavram gibi bu kavramlar üzerinde de genel kabul gören tanımlar mevcut değildir.

Etnik kimliğin kökeni bazen verili kabul edilir ve doğuştan elde edildiğine inanılır. Bazen eski düşmanlıklara geri götürülürken, kimi düşünürler bu kimliklerin sosyal olarak inşa edildiği görüşündedirler. Çoğunlukla geçmişe yönelik tarihsel iddialar yoluyla pekiştirilmeye çalışılan etnik kimlik, genellikle mitler, semboller ve hikâyeler ile bezenmiştir. Kimliğin bir başka tanımı olan milli kimlik, etnisite, dil, kimi zaman din ile tanımlanabilmektedir. Milli kimlikte kendi milletinden görülen kanıksanıp gruba kabul edilirken, başka milli kimliğe sahip olduğu düşünülenler dışlanmaktadır. Gruplar belirli evrelerden geçerek bir millet oluşturmakta ve bu süreç zarfında bütünleştirici her türlü öğeden faydalanma yolunu seçmektedir.

Kimliğin bir başka önemli biçimini sosyal kimlik oluşturmaktadır. Gruplara ayrılma, dâhil olma, ayrışma, kendi grubunu üstün görme eğilimine sahip bireyler, kendilerini grubun ayrılmaz bir parçası olarak görmekte ve bu kimlik duygusu sosyal kimlik duygusuna yol açmaktadır. Tajfel ve Turner ile literatüre giren sosyal kimlik kavramına göre bireyler kimlik tanımlamalarını üyesi olduğu sosyal grubu göz önüne alarak yapmakta, kendisini o gruba göre sınıflandırmakta, kendisini ve grubunu sosyal alandaki diğer gruplarla karşılaştırmakta, bu yolla öteki kavramını inşa etmekte ve çoğunlukla kendi grubunu üstün görmektedir. Bu görüşe göre bireyin benlik algısı grup üyeliğine yönelik olarak belirlenmektedir (Tajfel and Turner, 1979).

Kendisini bir gruba göre tanımlayan birey, diğer grupları aşağı görmeye ve kendi grubunu üste çıkarmaya çalışmaktadır (Halabi, 2004: 19). Bugün ve tarih boyunca pek çok çatışma ve savaş da tam olarak bu noktadan doğmuştur. Aidiyet duygusuyla yanıp tutuşan birey ve çoğunlukla aşırılık duygusuyla bezenmiş

gruplar, aralarındaki farklılıkları ve çıkar çatışmalarını arttırdıkça, kazanan taraf olma amacıyla savaşmayı ve ötekine zarar vermeyi hatta yok etmeyi göze alabilmektedir. Kimlik ben duygusundan çok öteki kavramı üzerinden şekillendiğinden her dönem bir öteki inşa edilmiş ve kimliğe bu açıdan sıkı sıkıya bağlanılmıştır. İçinde bulunduğu grubun düşüncelerini, davranışlarını, önyargılarını ve ayrımcılıklarını bir zırh gibi üzerlerine giyen grup üyeleri,

bu noktaları keskinleştirerek devamlılığını sağlamışlardır. Bu keskinleştirme öyle boyutlara varabilmektedir ki, grup durumu, karşıt grubu insanlıktan çıkarmaya kadar götürebilmektedir. Yani öteki ya da düşman olarak görülen grup insan olarak nitelenmemeye başlanmakta ve böylece insan hayatına kasıt olarak görülebilecek ve yapılamayacak girişimler meşru görünerek öne açılmaktadır. Bu durum Volkan'ın öne sürdüğü tarihsel travmalardan savaşlara, efsanelerden kahramanlıklara pek çok biçimde ortaya çıkabilmektedir (Volkan, 2007a). Bu olayların geldiği nokta ise genellikle etnik şiddet olmaktadır.

Etnik şiddete yol açan süreçte tarihsel düşmanlıklar, ortak hatıralar, etnik farklılıkların yanı sıra grubu yöneten liderler, onların söylemleri, sorunları güvenleştirerek genel tehdit unsuru haline getirmeleri, bu alanda mitlerin, sembollerin, söylemlerin kullanılması da son derece önem taşımaktadır. Burada özellikle kilit önemde olan kavram söylemdir, çünkü bir konunun müzakere yoluyla mı halledileceği, yoksa beslenerek önüne geçilmesi zor olacak felaketlere mi yol açacağı söylemlerle yakından ilişkilidir. Buzan ve Weaver ile adını duyuran güvenleştirmeye göre, önemsiz görülen konular dahil bir çok alan güvenlik sorununun temelini yerleştirebilir. Bunun için ise güvenleştirebilecek yetkiye sahip bir aktörün yanında bu aktörün savlarını meşru gösterebileceği söylemlere ihtiyacı vardır. Güvenleştirme de Konstrüktivizm gibi öznelerarası bir süreç öngörmekte ve özneler arası iletişim yoluyla inşa edilebileceğini savunmaktadır.

Bugün artan kimlik, kültür, aidiyet, etnik ve milli çatışmalar, söylemler ve güvenleştirme ekseninde incelenebilecek pek çok sorun mevcuttur. Bizim bu çalışmada ele aldığımız konu ise İsrail- Filistin sorunudur. 1947 yılından itibaren sadece kendi bölgesinde değil, dünya çapında bir sorun olarak algılanabilecek, pek çok devletin şu veya bu şekilde dâhil olduğu bir sorun olan İsrail- Filistin sorunu uzun yıllardır etkisini sürdürmekte ve sürdürmeye de devam edecek gibi görünmektedir.

Yahudiler, Tevrat'a inanmaktadır, ve bu kutsal kitap bir bakıma İsa'ya kadar olan dönem içindeki Yahudi tarihini anlatmaktadır. Tevrat'a göre Tanrı bir gece rüyasında Yahudilerin atası olarak kabul edilen İbrahim'e görünmüş ve bugünün Filistin'ini de içine alan, Nil'den Fırat'a kadar olan toprakları İsrailoğullarına bahsettiğini söylemiştir. Yahudiler bu bölgeyi bir süre ellerine geçirmiş, ancak daha sonra Babil, Pers, Grek, Roma egemenliği altına giren bölgeden sürülmüş ve yirminci yüzyıla kadar burada varlık gösterememişlerdir. Daha sonra Müslüman egemenliğine giren bölge 1917'ye dek çoğunlukla bu durumu sürdürmüştür. Bu tarihte İngiliz egemenliği altına giren bölge 1948 yılında İngilizlerin çekilmesine kadar bu durumda kalmıştır.

Özellikle Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi ile artan milliyetçilik dalgaları, antisemitizmin güçlenmesine neden olmuş, farklı ülkelerde diasporalar halinde yaşayan Yahudilere yönelik düşmanlık ve pogromlar artış göstermiştir. Gün geçtikçe artan antisemitizm, Yahudilerin yerleştikleri ülkelere göç etmesine neden olmuş ve Yahudi milliyetçiliğinde gözle görülür bir artış meydana gelmiştir. Kutsal olarak gördükleri Kudüs'le eş anlam taşıyan Siyon'a dönme umudunu taşıyan Yahudiler örgütlenmeye başlamış, Theodor Herzl'in başını çektiği Siyonizm hızla ilerleme göstermiş ve bir Yahudi yurdu kurulması çalışmaları başlamıştır. Yaşadıkları zorluklara ve başvurup geri çevrildikleri kapılara rağmen, Filistin'e Yahudi göçleri ve bölgeden toprak alımları başlamış, Yahudi yurdunun temelleri atılmıştır. 1939-1945 yılları arası arasında yaşanan İkinci Dünya Savaşı ve Hitler'in ari Almanlar için Yahudilerden arındırılmış bir Lebensraum(Hayat Sahası) oluşturma amacı, altı milyon Yahudinin hayatını kaybetmesine ve kaçışına sebep olurken, Siyonist faaliyetleri de artırmıştır. 1947 yılına gelindiğinde İngiltere sorunu BM'ye devretmiş ve 181 sayılı taksim kararı alınmıştır. İngiltere 1948 yılında bölgeden çekilmiş ve İsrail devleti de kurulduğunu ilan etmiştir. Bu durum bölge ülkeleri tarafından kabul edilmediğinden 1948, 1956, 1967 ve 1973 yıllarında dört Arap- İsrail savaşı gerçekleştirilmiş, savaşın tarafı olan ülkeler ve Filistin, İsrail'e büyük oranda toprak kaybetmiştir. Bu savaş ve işgaller sonucu çok sayıda Filistinli mülteci konumuna düşmüş, toprakları işgal edilmiş, İsrail yönetimi Yahudi yerleşimler kurmuş ve bir duvar inşa ederek Filistinlileri abluka altına almıştır. İsrail'in kurulduğu günden itibaren bölgeden şiddet eksik olmamakta, tanınma, meşruiyet, kimlik ve çatışma ekseninde olaylar süregelmektedir.

En kısa haliyle bu şekilde özetlenebilecek olan İsrail- Filistin sorunu, Ortadoğu coğrafyasının kanayan yarasını oluşturmaktadır. Bu sorun, hatta daha

genel olarak Ortadoğu bölgesinde meydana gelen olaylar ve çatışmalar çoğunlukla Realizm teorisiyle açıklanmaktadır. Hatta Realizmin mükemmel örnekleri olarak görülmektedirler. Bu çalışmada olaya biraz daha farklı bir bakış açısı getirilmeye çalışılmış ve sorun kimlik, söylemler ve Konstrüktivizm ekseninde incelenmeye çalışılmıştır. Filistin topraklarının kendisine vaad edildiğini savunan ve bir gün mutlaka o topraklara geri döneceği düşüncesine tutunan Yahudiler, uzun yıllar boyunca kimliklerini bu olgu üzerinden şekillendirmişlerdir. Zamanla vaad edilmiş topraklara dönme ümidiyle ayakta duran sürgün kimliğine diaspora kimliği, Antisemitizmin ve özellikle Holocaust'un kurbanı kimliği, seçilmiş halk kimliği gibi kimlikler eklenmiş, Yahudiler Filistin'deki hak iddialarını ve gerçekleştirdikleri eylemleri bu söylemler doğrultusunda gerçekleştirmişlerdir. Filistinlilerde ise durum biraz daha farklıdır. İsrail Devleti kuruluncaya kadar ve İsrail-Filistin ya da Yahudi-Müslüman ayrımı ortaya çıkmadan önce belirgin bir Filistinli kimliğinden söz edilemiyordu. Ancak Filistin'in karşısına oldukça güçlü ve ağır söylemlerle çıkan İsrail, Filistin halkı için "Öteki" kavramının ete kemiğe bürünmüş hali olup, kendi kimliğinin inşası için başlangıç noktasını teşkil etmiştir. Bu noktadan sonra karşılıklı kimlik inşaları önem kazanmış, bu inşa sürecinde söylemler merkezi bir konuma yükselmiştir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde öncelikle Konstrüktivizm teorisinin doğuşuna giden sürecin hangi aşamalardan geçtiği, uluslararası ilişkiler disiplininde kendisine yer edinmiş teoriler ve tartışmalar ışığında anlatılmaya çalışılmış, Konstrüktivizmi okumak için temel oluşturan Realizm ve Neorealizm

teorilerine yer verilmiş ve Konstrüktivizmin temel önermeleri kendisinden önceki literatürün de ışığında aktarılmaya çalışılmıştır. Birinci bölümün ikinci kısmında özellikle 1990 sonrası sosyal alanda atağa geçmiş bulunan ve Konstrüktivizmin içinde önemli bir yer tutan kimlik kavramı etnik, milli ve sosyal açılardan incelenmeye çalışılmış, bu kavramların nasıl çatışmalara dönüşebileceği üzerinde durulmuştur. Birinci bölümün son kısmında ise özellikle çatışma konusunda tetikleyici etkiye sahip olabilecek güvenlikleştirme kuramına değinilmiş ve güvenlikleştirme başta olmak üzere meşrulaştırma ve kimlik inşası gibi birden çok alanda etkili bir araç olan söylemler ve analizi üzerinde yoğunlaşmıştır.

İkinci bölümde İsrail- Filistin sorununun tarihsel temelleri, Filistin topraklarının tarihçesi, Yahudilerin birleştirici gücü Siyonizm, İngiltere, BM ve diğer uluslararası aktörlerin sorunun doğuşu ve gelişiminde oynadıkları rol ve

toprakların çekilme, işgal ya da sürgün yoluyla nasıl el değiştirdiği konuları ekseninde incelenmiştir. Bu inceleme sırasında İsrail ve Arap ülkelerinin nasıl karşı karşıya geldikleri yaşadıkları dört savaş anlatılarak işlenmiş, bu savaşların ortaya çıkışı ve doğurduğu sonuçlar ele alınmıştır. Bu süre zarfında tarafların ne tür iddialarda bulunduğu ve meşruiyet söylemlerinin neler olduğuna da değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise kimlik inşasının ve özellikle söylemlerin tarafların arasındaki ilişkiyi nasıl etkilediği ele alınmaya çalışılmıştır. Karşılıklı etkileşim kimlikler üzerinde nasıl bir etkiye sahip oluyor, politikacıların ve halkların sahip olduğu söylemler, davranışlarını ne ölçüde şekillendiriyor ve söylemleri ne şekilde analiz edilebilir soruları üzerinde yoğunlaşmış, söylem-politika ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. KONSTRÜKTİVİZM, KİMLİK VE SÖYLEM

1.1. Konstrüktivizm

Uluslararası ilişkiler disiplini sosyal bilimler dünyasında özerk bir alan olarak doğduğu andan itibaren Morgenthau'dan Carr'a, Waltz'tan Wendt'e birçok düşünür ve teorisyen tarafından farklı perspektiflerde incelenmiş, bu incelemeler alanda zengin bir teori oluşumuna katkıda bulunmuştur. Tarihin farklı dönemlerinde dünya politikasının içinde bulunduğu konjonktür, teorilerin doğuşunda etkili olurken, bu teorilerin hangi dönemlerde ön plana geçeceğini de belirlemiştir. Tarihe büyük bir savaş olarak geçen Birinci Dünya Savaşı, bir daha böyle bir savaş yaşanmamasını ve barışçı bir uluslararası ortamı önceleyen İdealizm teorisinin gündeme gelmesini mümkün kılmıştır. Ancak barışın tesisi için Milletler Cemiyeti gibi uluslararası kuruluşlar kurulmaya çalışılsa da bu girişimler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Daha sonra büyük bir yıkım olarak anılacak olan İkinci Dünya Savaşı gerçekleşmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nda ağır bir biçimde tahrip olan Avrupa, yaralarını sarmaya çalışırken Amerika Birleşik Devletleri(ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB)'nin taraflarını oluşturdukları iki kutupluluk uluslararası sisteme egemen olmuştur. İki kutup arasındaki düşmanlık, rekabet ve rejim ihracı politikaları dünyayı uzun yıllar sürecektir olan bir Soğuk Savaş dönemine sürüklemiştir. Genel kabul gördüğü biçimiyle yaklaşık 45 yıl süren bu dönemde hâkim ideoloji Realizm olmuş, iki kutup uluslararası sistemde hakimiyet

mücadelesi verirken teori alanında da tahta Realizm oturmuştur. İdealizm normatif bir bakış açısı sunarken, pozitivist- ampirist epistemolojinin etkisi altında bulunan Realizmin ön plana çıkması, uluslararası ilişkiler disiplininde de pozitivist düşüncenin etkin olmasının yolunu açmıştır.

1.1.1. Konstrüktivizme Giden Süreç

1.1.1.1. Realizm ve Uluslararası İlişkiler

Realizmin kökenine dair yazınlara baktığımızda karşımıza öncelikle Thucydides'in Atina ile Sparta arasındaki savaşı anlattığı Peleponnesian War (Peleponezya Savaşı) isimli eseri çıkar. Bu eserde Thucydides işbirliği ve moral değerlerden çok güç politikasının devletlerarası ilişkileri ve çatışmayı nasıl etkilediğini göstermeye çalışmıştır (Viotti and Kauppi, 1987: 37). Thomas Hobbes ve Niccolo Macchiavelli'nin önemli isimlerini oluşturduğu Realizm teorisinin ilk eseri olarak bu çalışmaya değinilirken, en önemli eser olarak da Hans J. Morgenthau'nun Politics Among Nations(Uluslararası Arasında Siyaset) eseri sayılmaktadır.

Realizmin temel önermelerine bakacak olursak ilk olarak karşımıza insan unsurunun kötü doğasına olan vurgu çıkmaktadır. Realizme göre insan, doğası itibariyle kötü, saldırgan, çıkarıcı ve günahkârdır. İlişkilerinde en çok değer verdiği şey güçtür ve bu konudaki hırsı oldukça yoğundur. Sahip olduklarını kaybetmemek, güçlü olmak ve hayatta kalmak için her şeyi yapabilir. Realizme göre bireyler gibi devletler de kendi çıkarlarını her şeyin üstünde tutar ve çıkarlarının peşinden koşar. Bireyler kendi çıkarlarını savunurken devlet de ana hedef olarak ulusal çıkarı belirlemiştir. Her devlet ulusal çıkarlarını ne pahasına olursa olsun korumak zorundadır. Bu nedenle uluslararası sistemde çatışmalar olması kaçınılmazdır.

Realizme göre uluslararası sistemin en önemli aktörü devlettir. Dünya siyasetinde devlet kadar önemli başka bir aktörün yer alabileceğine ihtimal verilmez. Devlet kurulduğu toprak parçasında ve orada yaşayan insanlar üzerinde mutlak egemenlik hakkına sahiptir. Bu nedenle de ortaya çıkabilecek her türlü sorunda nihai söz hakkı kendisine aittir. Uluslararası politika alanında temel analiz düzeyi de temel analiz birimi de devlettir. Realistler devleti kendi içinde birliğini sağlamış ve bütüncül bir aktör olarak görürler ve içeride çok sayıda farklı fikir ve

anlayış olsa da dış dünyaya karşı tek bir ses olarak yansıtacağını düşünürler (Viotti and Kauppi, 2000: 42).

Uluslararası alanda iç ve dış siyasi yapılar pek çok açıdan birbirinden farklıdır. İç politika ve dış politika ayırımına büyük önem veren Realizme göre iç politikada uygulanan kurallar dış politikada geçerli olamaz. Bunun en büyük sebebi; iç politikada bireylerin yetkilerini devrettiği ve meşru nitelikteki bir üst otorite varken, dış politikada böyle bir oluşumdan söz edilememesidir. Yani dış politikada mevcut bir merkezi hükümet yoktur. Bu da Realizmin temel önermelerinden bir diğerine işaret etmektedir: anarşi. Burada Hobbes'un doğa durumunda söz ettiğine benzer bir durum söz konusudur. İç politikada bireylerin ne yapıp ne yapmaması gerektiğini söyleyebilecek bir merkezi hükümet ve bu kurallara uyulmadığı takdirde müeyyideler uygulayabilecek bir kurallar sistemi varken, uluslararası sistemde bağlayıcı emirler verebilecek bir aktörden söz edilemez. Bu anarşik ortamda güvensizlik hâkimdir ve devletler varlıklarını sürdürürebilmek için hiçbir aktöre edilemez. Bu anarşik ortamda güvensizlik hakimdir ve devletler varlıklarını sürdürürebilmek için hiçbir aktöre güvenemezler. Realizm güvenlik kavramını güvende olmama hali ve sürekli bir güvensizlik üzerinden tanımlamıştır. Bazı realist yazarlara göre ise bu kazanılan değerlere yönelik bir tehdit olmaması halidir (Eralp, 2005: 108). Bu noktada her devlet kendisinin ve ulusunun güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Devletlerin hayatta kalabilmek için tek şans kendileridir ve realizmin resmettiği anarşik uluslararası sistemde “*self-help*” -kendi kendine yardım ilkesi- geçerlidir. Hobbes'un doğa halinde ve tehlike altındaki bireylerinin aksine devletler egemenliklerinden feragat etmek ve bir başkasına kendi üzerlerinde söz hakkı tanımak istemezler.

Ayrıca uluslararası politikayı hemen hemen tümüyle ulus-devletler arasındaki güç ve ulusal çıkar mücadelesi olarak gören realistler uluslararası işbirliği konusunda oldukça kötümser bir bakış açısına sahiptir. Oyun teorisine önem veren Realistlere göre uluslararası ilişkiler “*zero-sum game*” yani sıfır toplamlı bir oyundur. Sıfır toplamlı oyundan kastedilen, sistemde herkesin maksimum kazanç sağlayamayacağı, bir aktörün kazancının diğerinin o orandaki kaybı anlamına geleceğidir. Bu nedenle kendi çıkarlarını maksimize edebilme ve kazanan taraf olma en çok istenen durumdur.

Realizmin bir başka özelliği rasyonelliğe yaptığı vurgudur. Güvensizliğin hâkim olduğu uluslararası ortamda devletin akla dayanması ve ona göre kararlar

alması gerekmektedir. Devlet olaylar ve hedefler karşısında meydana gelebilecek tüm alternatifleri belirleyip değerlendirerek, en düşük maliyetle en yüksek faydayı sağlayacak olan karara varacaktır (Viotti and Kauppi, 2000: 43).

Realistler evrensel ahlak kurallarının devletler açısından zorlayıcı bir yönü olmadığını, devletlerin ve devlet adamlarının devletin bekası için birçok ahlak kuralından muaf olabileceği görüşündedirler. Ahlak, etik gibi toplumsal değerler devletin içiyle sınırlıdır ve uluslararası politikaya uygulanamazlar (Morgenthau, 1948: 13). Realistler kurallar ve ahlakın dünya politikasının bir parçası olduğunu kabul etseler de bu kurallara olan saygının ancak güç tehdidi ile desteklendiği zaman elde edilebileceği inancında olmuşlardır.

Tüm bu ulusal çıkar, hayatta kalma, güvensizlik olguları içinde en çok değer verilen konu güç olgusudur. Anarşinin belirlediği uluslararası ortamda ulusal çıkar güçle özdeşleştirilmiştir. Güvensizlik en önemli sorun olarak resmedilirken bu durumun engellenebilmesi için en önemli silah da güçtür. Bu durumda uluslararası politika güç için mücadelenin bir tezahürüdür. Uluslararası ortamda güçlü olmanın tek yolu güç ve kapasiteyi sürekli artırmaktır. İnsan doğasından kaynaklanan hayatta kalma içgüdüğü ve en iyisine sahip olma isteği çatışmaları sürekli ve kaçınılmaz bir hale getirir. İç politikada devletlerin otoritelerine dayanarak koyabilecekleri kuralları ve uygulanmamaları durumunda hayata geçirebileceği yaptırımları varken, uluslararası politikada bu durumun olmaması, yani özetle anarşi, savaşlara sebep olan en önemli nedendir. Realizme göre bu duruma düzen getirebilmenin ve barışın tek yolu “si vis pacem para bellum”- her daim savaşa hazır olmaktır (Sandıklı, 2012: 73).

1.1.1.2. Büyük Tartışmalar

Soğuk Savaşın sona erişini öngörememiş olması ve bu bitişin bir savaşla değil sessiz sedasız gerçekleşmiş olması Realizme yönelik eleştirilerin en büyüğüdür. Yalnızca maddi güç dağılımına odaklanarak, gücü yöneten ve yönlendiren düşünceyi arka planda tutması ve uluslararası ilişkilerdeki mevcut yapıyı meşrulaştırması da realizme yapılan eleştirilerden başlıcalarıdır (Wendt, 1999: 56). Realizme yönelik eleştirilerin artmasıyla teorik alanda düşünsel alternatiflerin göz önünde bulundurulma ihtimali de artmıştır.

Yirminci yüzyılda dünya politikasında yaşanan ani değişimler, uluslararası ilişkiler teorisyenlerinin dikkatlerini yapısal değişime vermelerine neden olmuştur. Teori alanındaki tartışmaların çoğu iki kutuplu sistemden çok kutuplu sisteme geçiş üzerinde durmuş, bu konu eleştirilerde de merkezi bir konuma sahip olmuştur. 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren eleştirel düşünce tarzına yönelik çalışmalar giderek artmaya başlamış ve ilk kez pozitivist yönetime ciddi bir alternatif gündeme gelmiştir. Eleştirel düşünce biçiminin kapsadığı Eleştirel kuram, Postmodernizm, Feminizm gibi yaklaşımlar, Uluslararası İlişkiler disiplinine uygulanarak bir yandan disiplinde uzun yıllar egemen teori olan realist düşünceye ve onun temel aldığı pozitivist yönetime önemli eleştiriler getirirken, uluslararası ilişkilere yeni bir bakış açısı geliştirilmesine de önemli katkılarda bulunmuşlardır (Akbaş ve Düzgün, 2012: 59).

Burada Büyük Tartışmalardan söz etmek yararlı olacaktır. Daha önce bahsettiğimiz gibi disiplinin doğuşunun hemen ertesine damgasını vuran Realizm-İdealizm Tartışması bu alandaki tartışmaların ilkidir. 1960’lı yıllarda sisteme egemen olan tartışma, Gelenekselciler ve Davranışsalcılar arasındaki, daha ziyade metodolojiye ilişkin tartışma olurken, son tartışma üçüncü tartışma olarak geçen Pozitivizm- Postpozitivizm arasındaki temelde epistemoloji üzenine kurulu olan tartışmadır (Ateş, 2008: 221). Aslında 3. Tartışma bazı felsefecilerin ve sosyal bilimcilerin “varılmış gibi görülen epistemolojik uzlaşuya” itiraz etmelerinden doğmuştur (Kaya, 2008: 87). Bu tartışma dönemlerinde yalnızca karşılıklı iki teorinin etkili ya da gündemde olduğunu söylemek gerçeği yansıtmayacaktır. Özellikle 1980’li yıllarda teoriler arasındaki ayırım bulanıklaşmaya başlamış, ortaya çıkan yakınlaşma da neo-neo sentez durumunu ortaya çıkmıştır. Neo-neo sentez 1980’li yılların hakim araştırma programı halini almıştır (Waeber, 1996: 163).

Çalışmamızda bizi asıl ilgilendiren tartışma 3. Tartışma olarak kabul edilen Pozitivizm- Postpozitivizm tartışmasıdır. Smith’e göre uluslararası ilişkiler disiplinde uzun yıllar doğa bilimleri metodolojisi ile sosyal bilimlere de açıklama getirilebileceğini savunan Pozitivizm etkin olmuştur. Pozitivist araştırmaların dayandığı temel ilkelere bakacak olursak ilk olarak pozitif bilginin gözlemlenebilir olduğuna dair yapılan vurguyu görürüz. Pozitif bilgi gözlemlenebilir olduğundan yani ampirik doğasından dolayı, metafizik ve teolojik bilginin aksine güvenilir bir bilgidir. Tek-doğru bilgi formülasyonunu savunan pozitivistler a priori (doğuştan gelen) bilginin varlığına inanmazlar. Bilgi a posterioridir; yani sonradan öğrenilir (Emeklier, 2011: 147). Pozitivistlere göre insan beyni başlangıçta tabula rasa yani

boş bir levhadır. İnsanların sahip olduğu bilgi birikimi doğuştan itibaren var olmaz. Bilimsel bilgiye ulaşmanın yegâne yolu deney, gözlem, deneyim gibi değer yargılarından ve duyu verilerinden uzak yöntemlerdir. Diğer bir önermesi doğal dünyayı incelemek için kullanılan araştırma metodolojisinin, sosyal dünya için de aynı derecede uygun ve uygulanabilir olduğudur. En önem verilen önermelerinden biri de bilimsel bilginin değerden arındırılmış bir doğaya sahip olduğudur. Yani pozitivism temel olarak bilimsel bilginin öznellikten arındırılmış, tarafsız ve oldukça güvenilir bir araştırma metodu olduğunu savunur.

3. Tartışmada diğer kutbu oluşturan Postpozitivistler ise kendi aralarında farklı fraksiyonlara ayrılmaktadır. Smith bu grupta Postmodernistleri, Feministleri, Eleştirel Teoriyi ve Postyapısalcıları sayarken, Wendt ise bu grubun Postmodernistleri, Konstrüktivistleri, Neo-marksistleri, Feministleri ve diğerlerini kapsayan bir teoriler ailesi olduğunu görüşündedir (Kaya, 2008: 90). Tam olarak

hangi teorilerin bu sınıflandırmaya tabi olduğu konusunda farklı görüşler mevcut olsa da bu teorilerin yadsınamayacak bazı ortak noktaları vardır. Öncelikle bu teorilerde bilgiye ilişkin pozitivist görüşlere dair bir sorgulama söz konusudur. Sosyal dünya ya da doğa hakkında tamamen objektif ve ampirik olarak doğrulanabilir kesin ifadeleri kabul etmeyi reddederler. Ayrıca bilgiye ulaşmada tek bir bilimsel yöntemin üstünlüğünü kabul etmez, görüşlerin çoğulluğunu öncelerler. Pozitivist teori tahmin edilebileceği üzere doğası gereği kültür, kimlik gibi öznel unsurları araştırma ya da değerlendirmelerine dâhil etmez. Postpozitivistler ise aktörlerin kimliklerinin sosyal bir biçimde inşa edildiklerini ve kimliklerinin, eylemlerin oluşumunda büyük bir rol oynadıklarını savunurlar. Postpozitivistler ayrıca Pozitivistlerin aksine değerden arındırılmış bir bilginin varlığını kabul etmezler (Kaya, 2008: 91).

Postpozitivist teorilerin ortaya çıkışı 2. Tartışmanın taraflarından birini oluşturan Davranışsalcılarla ilişkilendirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Klasik Realizmin alandaki ağırlığını yeni yeni kurduğu zamanlarda özellikle 1960'lı yıllardan itibaren bilim felsefesi alanında yapılan yöneme yönelik yeni bakış açıları ve tartışmalar, o döneme kadarki klasik pozitivist yöntem olan bilimsel yöntemin sorgulanmaya başlamasına neden olmuştur. Thomas Kuhn, Karl Popper, Imre Lakatos ve Paul Feyerabend'in önde gelen isimlerini oluşturduğu bazı felsefeciler geleneksel bilim anlayışına getirdikleri eleştirilerle topyekün ve yapısal bir değişim gerçekleştirmemiş olsalar da Realizm eleştirilerine uygun bir ortam

yaratılmasına önayak olmuşlardır (Emeklier, 2011: 147). Bu isimlerin gündeme getirdikleri en önemli konulardan biri klasik pozitivistin katılığının kırılması, törpülenmesi ihtiyacıdır. Pozitivist teori parçadan bütüne gidişi yani gerçekleşen olgulardan hareketle bir teoriye gidilmesini öngörürken bu isimler dedüktif-tümdengelimci metodolojiyi benimsemiş, teorilerden olgulara doğru bir gidişi savunmuşlardır. Gelenekselci-davranışsalcı tartışmada teorik içerik fazla göz önüne alınmamıştır. Burada söz konusu olan nokta uluslararası ilişkilerin gerçek bir bilim haline getirilmesi konusunda metodolojik düşünce farklılıklarıdır. Burada Realist teorinin ana önermelerine yönelik bir inkâr söz konusu değildir. Sadece analiz düzeyine yönelik olan bu eleştiriler Klasik Pozitivistin bazı önermelerinin sorgulanmasına imkân verdiklerinden Pozitivist-Postpozitivist tartışmalarının da önünü açmışlardır. Davranışsalcıların bu eleştirileri bununla birlikte Realizmin de daha bilimsel bir nitelik kazanmasına ve Neorealizme doğru evrilmesine zemin hazırlamıştır. Hakim paradigma değişmemiş ancak paradigma içi bir dönüşüm yaşanmıştır.

Görüldüğü üzere 3. Tartışmada çoğunlukla bir öznel- nesnel bilgi ayrımı, bilginin doğruluğu, teklifi ve objektifliği karşısında; tek bir doğrunun olamayacağı ve sübjektif unsurlarla belirlendiği konuları yer almaktadır. Çalışmamızda önemli bir yere sahip olan Konstruktivizm ise birçok teorisyen tarafından bu tartışmadaki iki taraf arasındaki bir üçüncü yol olarak görülmektedir. Bu şekilde tanımlanmasının en önemli nedeni ise iki tarafın da görüşlerinin bazılarını yakın durmasından kaynaklanır. Onuf'a göre kavram pozitivist sosyal bilimlerle modernite eleştirileri arasında bir orta yol bulma arayışı sonucunda ortaya çıkmış, ontolojiyi öne çıkarma yoluyla da tartışmaya girmiştir (Onuf, 1989: 38). Özellikle Wendt öncelikle rasyonalist araçlarla işe başlamış ve rasyonalizm ile eleştirel teori arasında bir yerde orta yol (via media) olarak bir köprü vazifesi görmeyi kabul etmiştir (Ertem, 2012: 187).

Pozitivist epistemolojiyle postpozitivist ontolojiyi birleştirme konusunda en kayda değer örnek Wendt tarafından verilmiştir. Uluslararası ilişkilerin sosyal bir inşa süreci sonucunda ortaya çıktığını ve bu durumun ampirik metodlarla belirlenebileceğini öne süren Wendt, sosyal inşa süreci sürekli devam ettiğinden bugünkü uluslararası ilişkilerin sürekli bir değişime açık olduğunu ileri sürmüştür (Ateş, 2008: 226). Bundan sonra ampirik araştırmalara kurallar, normlar, kimlikler ve kurumlar konu olmuştur.

Konstruktivizme kapsamlı bir giriş yapılmadan önce daha önce bahsettiğimiz Realizmden Neorealizme doğru gerçekleşen paradigma içi dönüşün ne olduğuna da değinmemiz gerekir. Konstruktivizm okuması Neorealizm okumaları olmadan anlaşılması zor bir nitelik arz edecektir.

1.1.1.3. Neorealizm ve Uluslararası İlişkiler

Fikir babası Kenneth Waltz olarak görülen neorealist yaklaşım klasik realizmin aksine uluslararası politikanın temelini insan doğasından çok uluslararası sistemin yapısına dayandırdığı için yapısal realizm olarak da tanımlanmaktadır (Burchill vd, 2014: 59). Uluslararası sistemin anarşi olması ve devletlerin en temel aktör olmaları da dâhil olmak üzere birçok konuda Klasik realizm ile uyuşan Neorealist yaklaşım devletlerin davranışlarını Klasik Realizm gibi insan doğası üzerinden değil, sistemin yapısı ile açıklamaya çalışmaktadır. Bu yönüyle klasik realizme bilimsel bir nitelik kazandırma özelliği olduğunu iddia etmektedir.

Neorealist düşünceye göre belirli bir sistem içinde birimlerin davranışları birbirine benzer olacaktır. Waltz, farklı devletlerin benzer davranışları sergilemesini yapının devletler üzerinde ödüllendirici ve cezalandırıcı etkisi ile açıklamaktadır. Yapı, devletler bir kere etkileşime girdiği takdirde meydana gelen ve daha sonra devletler üzerinde bazı düzenleyici sonuçlar yaratan bir kavramdır. Devletler dolaylı bir biçimde yapının sosyalleşme ve rekabetçi etkisine maruz kalmaktadır. Bu da devletlerin çok farklı biçimlerde de olsalar birbirine benzer davranışlarda bulunmasının temel sebeplerindedir (Waltz, 1979: 74-76).

Uluslararası politikanın yapısı devletler arasında doğabilecek işbirliğini şu sonuçlardan ötürü zorlaştırmaktadır: karşılıklı duyulan güvensizlik ve kazançların eşit dağılmayacağı korkusu. Kazançların eşit dağılmayacağı korkusu o kadar yoğun olabilmektedir ki literatüre “*Mahkum İkilemi*” olarak geçen bir biçimde, devletler karşı tarafın işbirliğinden cayabileceği endişesi ile daha iyi bir durumda olabilecekken daha kötü bir durumu tercih edebilmektedirler (Jervis, 1978: 167-168).

Kaufman’a göre neorealist teorinin temel iddiası, anarşinin devletleri çok kutuplu sistemde hegemonyayı ve bir hegemonun ortaya çıkmasını engellemek üzere bir araya getiren ve otonomilerini muhafaza etmelerini sağlayan bir tür self-help düzene angaje olmaya zorladığıdır (Kaufman, 1997: 177). Buradan da

anlaşılacağı üzere neorealist yaklaşım da tıpkı klasik realizm gibi anarşiye vurgu yapmakta, uluslararası sistemin tüm devletler için ulus-üstü bir güvenlik sağlayıcı gücün bulunmadığı '*self-help*' olarak tanımlanan, devletlerin kendi başlarına oldukları bir alan olduğunu ifade etmektedir. Zira devletler egemenliklerinden feragat etmezler ve yönetme yetkisine sahip en üst ve tek aktördürler. Söz konusu self-help dünyasında tehlike durumunda aranabilecek bir '911' yoktur (Miller,2008:17).

Neorealist yaklaşımda da klasik realizm gibi güç kavramı önemli bir yer teşkil etmektedir. Morgenthau'nun da belirttiği gibi uluslararası politika güç açısından tanımlanan ulusal çıkara dayalı objektif ve evrensel yasalarca yönetilir. Bir ulusun, tüm politik yaşamı yerel seviyeden ulusal seviyeye kadar devam eden bir güç mücadelesi şeklindedir (Morgenthau, 1948: 13). Buradan da anlaşılacağı üzere güç ve güç için yapılan mücadele klasik realizmde devletlerin temel amacı olarak görülmekte, gücünü maksimize eden devletin bu güce dayalı çıkarlara da ulaşacağına inanılmaktadır. Buna karşın Waltz'un başını çektiği neorealistler gücü bir amaç olmaktan çok araç olarak görmüşlerdir. Waltz'a göre anarşik bir uluslararası sistemde her devletin öncelikli amacı hayatta kalmak, egemenliğini korumak, güvenliğini sağlamaktır (Arı, 2008: 189). Tıpkı Waltz gibi Mearsheimer da devletlerin asıl amacının güçlerini maksimize etmek yerine hayatta kalmak olduğunu, bunun büyük güçlerin davranışlarından da görülebileceğini belirtmiştir. Mearsheimer'a göre devletler temel motivasyonları olan hayatta kalmak, güvenliklerini sağlamak için uluslararası politikada saldırgan davranırlar (Viotti and Kauppi, 2010: 106).

Waltz'a göre uluslararası politikanın dokusu oldukça sabittir, olay örgüleri sürekli tekrar eder ve olaylar kendilerini sonsuz şekilde yeniden gösterirler. Bunun sebebi ise uluslararası politikanın uzun süredir var olan ve yukarıda da yer verilen anarşik karakteridir. Waltz, bu duruma yol açan en önemli etkeni yapı olarak belirtmiştir. Uluslararası sistemin yapısı kısıtlayıcı ve yönlendirici bir güç olarak etki eder. Birimler üzerinde böyle bir etkiye sahip olmasından ötürü indirgemeci teoriler olarak nitelediği teorilerin aksine sistem teorilerinin sistem içindeki devamlılığı açıklayabilmesi ve tahmin edebilmesi mümkün olabilmektedir (Waltz, 1979: 63-70).

1.1.2. Konstrüktivizmin Ortaya Çıkışı ve Temel Önergeleri

1.1.2.1. Konstrüktivist Teorinin Doğuşu

Felsefi açıdan bakıldığında Konstrüktivist düşüncenin kaynağını ilk olarak bilginin bir sosyal inşa olduğunu savunan idealist ve pragmatist felsefi yaklaşımdan aldığı söylenebilir. Kant ve Hegel gibi klasik düşünürlerin geliştirdiği idealist felsefe, bilginin pasif bir öğrenim süreci değil, sosyal bir süreç olduğunu belirtmiştir. Soğuk Savaşın bitişi ile birlikte yükselişe geçen konstrüktivizmin kökenleri 18. Yüzyılda yaşanan epistemolojik tartışmalara da dayandırılabilir. Buna örnek olarak da İtalyan bir felsefeci olan Giambattista Vico'nun şu sözüne atıfta bulunulur: *“Doğal dünya Tanrı tarafından meydana getirilmiştir ancak tarihi dünya insanın ürünüdür.”* Burada insanların ve toplumların devletleri ve kendi tarihlerini inşa ettikleri söylenmektedir (Emeklier, 2011: 160).

Konstrüktivizmin ortaya çıkışı ile 1990'lı yılların başında meydana gelen Soğuk Savaşın bitişini öngöremeyen teorilerin açıklayıcılıklarının zayıf kalması ve pozitivistlere yönelik eleştirilerin artması sıklıkla birbirleriyle ilişkilendirilen noktalardır. Nicholas Onuf teorik anlamdaki bu yetersizliğin siyasetle ilgilenmekte olan teorisyenlerin uluslararası alanda anarşiye yaptıkları vurgudan kaynaklandığını savunur (Özev, 2013: 483). Wendt ise bunun nedeni olarak hâkim uluslararası ilişkiler kuramlarının uluslararası ilişkilere maddeci ve bireyselci bir bakış açısıyla yaklaşmalarını görür. Onuf'un yaklaşımları konstrüktivizmin felsefi altyapısını oluştururken, Wendt'in Sosyal konstrüktivizm ve sisteme olan vurgusu nedeniyle sistemik Konstrüktivizm olarak adlandırılan çalışmalarının da bu altyapı üzerine inşa edilen kuramsal bir girişim olduğu söylenebilir (Ateş, 2008: 230).

Konstrüktivizm 1990'ların son ve 2000'lerin başına denk gelen dönemlerde en etkili uluslararası ilişkiler geleneği olmuştur (Walt, 1998: 32). Sovyetler Birliği'nin çöküşünün, Gorbaçov'un sosyal normlarda ve değerlerde gerçekleştirdiği kırılmayı incelemeyen ve buna bir anlam yüklenmeden açıklanamayacak olması Konstrüktivizmin kendisine geniş bir yer edinmesinin sebebi olmuştur (Genest, 2004:261).

Konstrüktivizmi uluslararası ilişkiler literatüründe ilk kez kullanan isim 1989 yılında Nicholas Onuf olmuş (Ateş, 2008: 215), Wendt ve Ruggie yaklaşımın kurucularından sayılırken, Kratochwil ve Katzenstein da önemli düşünürleri olarak Konstrüktivist düşüncede yerlerini almışlardır. Onuf, Konstrüktivizmin 1980'li yılların sonuna doğru ortaya çıktığında düşünsel epistemolojisi ağır basan bir

yaklaşım olduğunu, 1990'lı yılların ortasından itibaren ise pozitivist epistemoloji ve sosyal ontolojiyi birleştirmek suretiyle Uluslararası ilişkiler disiplini içinde saygın bir yer elde ettiğini söylemektedir.

1.1.2.2. Konstrüktivizmin Temel Önergeleri

Konstrüktivizmin Onuf, Wendt ya da bu alanda çalışan diğer teorisyenlere göre temelde birbirine benzeyen ancak bazı konularda farklılık gösteren çeşitli biçimleri söz konusudur. Ancak bizim çalışmamızda referans olarak Alexander Wendt'in görüşlerine ağırlık verilecek ve Konstrüktivizm tanımlamaları büyük ölçüde onun varsayımları üzerinden şekillenecektir. Buna göre Wendt'in Konstrüktivizminin en temel iddiaları şu şekilde karşımıza çıkmaktadır;

1- Devletler uluslararası politikanın başlıca aktörleridir.

2- Devletler sistemindeki anahtar yapılar maddi olmaktan ziyade sosyaldir.

3- Devletlerin kimlikleri ve çıkarlarının önemli bir bölümü insan doğası ya da iç siyaset tarafından dışsal olarak sisteme verilmekten ziyade, sosyal yapılar tarafından inşa edilmiştir (Wendt, 1994: 385).

Wendt'e göre ilk iddia Neorealizm ve Neoliberal kurumsalcılık tarafından paylaşılmaktadır. İkinci iddia Konstrüktivizmi öznelerarası yapılara verdiği önem nedeniyle Neorealizmden ayırmaktadır (Wendt, 1996: 48). Üçüncü iddiada ise Konstrüktivistlerin hem maddi hem de kültürel öğelere yer verdiği, ancak kültürel yapıların daha ağırlık kazandığı çünkü aktörlerin, nesnelere onlar için taşıdığı ve sosyal olarak inşa edilen anlama göre edimde bulduklarına bir atıfta bulunulmuştur (Wendt, 1996: 50). Bu durumda Konstrüktivizm sosyal gerçekliğin karşılıklı özneliği yani intersübjektivite ile ilgilenir ve kuramın pratiği inşa edici özelliği olduğunu varsaymaktadır (Wendt 1999:159).

Konstrüktivist düşüncenin uluslararası teorideki en can alıcı vurgusu, devletleri sosyal bir varlık, uluslararası ilişkileri ise sosyal bir alan olarak kabul etmesidir (Akbaş ve Gündüz, 2012: 62). Kuramdan ziyade bir yaklaşım olarak görülen Konstrüktivizm, her türden sosyal ilişkiyi açıklamak için bir yol olarak görülebilir. Uluslararası İlişkilerin sosyal yönüne vurgu yapan ve sosyal unsurların devletlerarası ilişkilerde önemli olduğu görüşünde olan bu yaklaşıma göre devletler dış politika tercihlerinde bulunurlarken sosyal yönleri dikkate almalıdır. İnsanların

doğal olarak gördüğü birçok olgu aslında insan eliyle gerçekleştirilmiştir ve sosyal inşanın bir ürünüdür (Akbaş ve Düzgün, 2012: 60). Sosyal yapılar, sosyal bir kimlik vererek aktörleri inşa ederken, aktörler de interaktif eylemleri ve günlük yaşamlarındaki davranışlarıyla bu yapıları yeniden üretilip değiştirmektedir. Yani sosyal yapılar ve aktörler arasında sürekli bir karşılıklı inşa söz konusudur (Akbaş ve Gündüz, 2012: 63).

Wiener'e göre de Konstrüktivist yaklaşımların ortak varsayımı, sosyal olanı yeterince sosyalleşmemiş bir disipline kazandırmaktır (Wiener, 2003: 257). Konstrüktivist düşünceye göre insan, çevresi ve doğa ile ilişki ve etkileşim halinde olan sosyal bir varlıktır (Kaya,2008: 95). Bu sosyalleşme süreci ise sosyal bir yapı içinde ve bazı kurallara bağlı olarak amiller ve kurumlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Konstrüktivizm, devletler arası ilişkiler de dhil olmak üzere sosyal olay ve olguların sürekli bir inşa halinde olduklarını ileri sürdüğünden, değişmez varsayımlar üzerine kurulduğu dşnlen kuramların değişen şartlara göre yeniden yorumlanmasına olanak vermektedir (Onuf, 1989: 56). Onuf'a göre içinde yaşadığımız dünya hem fiziksel hem de sosyal bir nitelik taşır. Dünyada yer almak fiziki varlığımızla alakalı bir olgudur, ancak onun üzerinde hareket etmek ya da karar vermek sosyal yanımızla alakalıdır. Kendimizi bir aktör yerine koyup, kendimiz için oluşturduğumuz dünya fiziksel alana anlam yklememizi sağlayan sosyal ilişkiler aracılığıyla gerçekleştirilir (Ateş, 2008: 222).

Konstrüktivizm kendisinden önceki kuramlardan farklı olarak uluslararası alanda yeni çalışma konuları ve aktörler ortaya koymuştur. İnsan hakları, evre, entegrasyon, uluslararası örgütler, etnik kimlik, cinsiyet, dış ve güvenlik politika alanları gibi birçok alanı çalışma alanına dahil etmiştir. Bu çalışmalarda da birincil unsurlar olarak dil, kimlik, öznelerarası anlam, sosyal etkileşim, semboller, mitler gibi kategorilerin önemini vurgulamıştır. Buna göre Konstrüktivizm sosyal gerçekliğin inşasına ilişkindir. Sosyal gerçeklik ise insanların tanımlanmasında etkili olan kültür öğesi, karşılıklı etkileşimlerinin içeriği ve biçimleri, sahip oldukları siyasal sistemleri ve sosyal oluşumlarından meydana gelmektedir. Sosyal gerçekleri yeniden üretme eğiliminde olan Konstrüktivistler, bu yeniden üretme sürecinin genellikle gelenek, görenek, dil, din, felsefe, kültür ve zaman içinde dönüşüm gösteren düşünce biçimleri aracılığıyla yapıldığını ne sürmektedir.

Realizmin ve ana akım rasyonalist teorilerin Soğuk Savaşın gelişini öngörememiş olmasının yanında açıklama da getiremiyor oluşu kimlik ve kültür

gibi dūşūnsel ve toplumsal nitelikli unsurlarla ilgilenen ve açıklamalarını bu unsurlara dayanarak geliřtiren Konstrūktivistlerin alanda etkin bir konum kazanmasına yol açmıřtır (Kratochwil, 1993). Liberalizm ve realizm ile birlikte geleneksel olarak deęerlendirilen Marksist teoriler trikotomi olarak adlandırılırken konstrūktivizmin ōn plana çıkmasıyla birlikte bu durum dikotomiye dōnūřmūřtūr. Gūnūmūzde geleneksel teoriler olarak ifade edilen bu ūlū, rasyonalist ya da yeni faydacı olarak ifade edilirken, Konstrūktivistler de bu teorileri rasyonalist olarak deęerlendirmiř ve eleřtirilerine konu etmiřtir (Akbař ve Dūzgūn, 2012: 59). Daha ōnce ortaya konan Realizm, Liberalizm ve Neorealizm gibi kuramlar uluslararası iliřkileri insan doęası ūzerinden açıklamaya çalıřıyorlardı. Konstrūktivistler ise gūnūmūzde bu tartıřmaların yapı yani anarři ve gū daęılımı, sūre yani etkileřim ve ōęrenme ve kurumlar ekseninde řekillendięini sŵylemektedir (Wendt, 1992:393).

Konstrūktivist teorinin geleneksel teorilerden farklılařtıęı ū temel nokta bulunmaktadır. Bunlardan ilki konstrūktivistlerin maddeci deęil idealist oluřlarıdır. Maddi yapı ve çıkarları inkār etmezler ancak aktŵr davranıřlarını sadece bu maddi alanla açıklamaz, paylařılan anlam yapılarına ōnem verirler. İnsan, doęal kaynaklar, coęrafya, ūretim gūleri ve yıkım gūleri gibi maddi unsurların da yapı ūzerindeki etkisini yadsımazlar ancak bu etki ikincil bir etki oluřturur (Őzev, 2013: 489). Kuram artık maddeden dūřūnceye doęru kaymaktadır (Katzenstein, 1996: 34). Maddeci kuramların merkezinde maddi gūlerin daęılımı yer alır. Materyalist olarak kabul edilen yaklařımlar genellikle gū ve çıkarlardan sŵz ederler ve rasyonalist nitelik tařırlar. Bu kuramlar arasında Klasik ve Neo-klasik Realizm, Neoliberalizm ve Marksizm sayılabilir. Konstrūktivizmde ise bilgi ve dūřūncelerin daęılımı ōn plandadır ve yapılar ortak dūřūncelerle belirlenmektedir. İkinci olarak aktŵrler ve yapının karřılıklı etkileřim içinde birbirlerini inřa ettiklerini savunmaktadırlar. Buna gŵre aktŵrlerin kimlik ve çıkarları doęa tarafından verili deęildir; ortak dūřūnce sūreciyle inřa edilir (Wendt, 1999: 110). Őūncū olarak ise aktŵrlerin davranıřlarını kimliklerden kaynaklanan çıkarlar ve uluslararası kŵltürden kaynaklanan normlar çerçevesinde açıklamaya çalıřırlar (Őzev, 2013: 485). Konstrūktivizmin geliři ile birlikte kimlik ve kŵltür gibi kavramlar uluslararası iliřkiler disiplininin içinde incelenmeye bařlanmış, o zamana kadar merkezi bir konum teřkil eden gū, anarři, kurum, norm ve dıř politika gibi baskın kavramların sosyal gerçeklik çerçevesinde yeniden yorum konusu olmalarına sebep

olmuştur (Ateş, 2009a: 80). Bu teorilerin yanında Konstruktivizm büyük ölçüde neo-realizmin eleştirileri üzeri kurulmuş bir yaklaşım gibi görülmektedir.

Konstruktivizmin en önemli özelliklerinden biri disipline özellikle 1980’li yıllarda oldukça ihmal edilmiş olan toplumsal ve tarihsel bakış açısını getirmesidir. Daha önce de değindiğimiz gibi, son yıllarda Realizm ve devamında yer alan Neorealizm sık sık eleştirilmeye başlandı. Wendt’in söylediği gibi bugün artık tartışma devletin eylemlerinin yapı mı, süreç mi yoksa kurumlar tarafından mı belirlendiği konusunda yapılıyor (Bozdağlıoğlu, 2003:3).

1.1.2.3. Konstruktivizmin Realizm ve Neorealizm Üzerinden Okunması

Daha önce de belirttiğimiz gibi Konstruktivizm alanında çalışan teorisyenlerin oldukça büyük bir kısmı, önermelerini Neorealizm eleştirisi üzerinden oluşturmuşlar, Realist ve Neorealist kuramda bulunan yapı, anarşi, aktörler, çıkar, süreç gibi kavramları yeniden tanımlamışlar, bunların yanına kimlik, kültür gibi sosyal öğeleri de eklemişlerdir. Bu kavramların Konstruktivizm açısından nasıl ele alındığı karşılaştırmalı bir biçimde şu şekilde anlatılabilir;

Neorealizmde yapı bir kere oluştuğunda sistemin aktörleri üzerinde onların değiştiremeyeceği bir güce sahip olur (Bozdağlıoğlu, 2007: 125). Konstruktivizmde de Neorealizm gibi yapıya ciddi bir vurgu vardır. Ancak Konstruktivizm yapı ya da sistemin aktörler üzerindeki etkisini sorgular ve bu ilişkinin tek taraflı bir dayatma olamayacağı görüşündedir. Neorealizmde yer alan yapının aktör davranışını belirleme durumunu değil; insan eyleminin sonucunda yapının oluştuğu, Neorealizmle ters yönlü bir ilişkiyi benimser. Konstruktivistlere göre yapı istem dışı yaratılmış bir gerçeklik değildir. Wendt’e göre, insanlar ve oluşturdukları kurumlar, eylemleriyle içinde yaşadıkları toplumu dönüştürmeye ve yeniden üretmeye yardımcı olan maksatlı aktörlerdir. Toplum da bu maksatlı aktörlerin arasındaki etkileşimi yapılandıran sosyal ilişkilerden oluşmaktadır (Wendt,1987: 340). Yani aktörler ve yapılar karşılıklı olarak birbirlerini etkilemekte ve inşa etmektedir (Bozdağlıoğlu, 2012: 131). Karşılıklı etkileşimin merkezi rolü ise yaratma, değişim ve dönüşüm sürecidir.

Wendt’e göre Waltz’un yapısalcı kuramında yapı ve güç kavramları oldukça yüzeysel kalmış, tarihsel ve toplumsal boyutları üzerinde yeterince durulmamıştır. Bu konuda Bashkar da toplum, insanlığın şartsız bir yaratımı

değildir ancak ondan bağımsız da var olamaz demiştir (Wendt. 1987: 365). Ertem de, Berger ve Luckman'dan yaptığı bir alıntıda bu duruma ışık tutmuştur;

“ Biyolojik olarak insan yaşadığı dünyayı diğer insanlarla birlikte inşa etmek zorundadır. Bu dünya onun için kesin ve baskın bir gerçeklik halini alır. Sınırları doğa tarafından çizilse de, bir kez inşa edildikten sonra, bu dünyanın kendisi de doğaya karşı belirleyici olmaya başlayacaktır. Karşılıklı sosyal etkileşimle inşa edilen, dünya ve doğa arasındaki bu diyalektikte, insan gerçeği, bu suretle de kendisini üretir.” (Ertem, 2012:182).

Wendt'e göre yapılar ortak anlayış, beklenti ve bilgi ile tanımlanır ve bu yapılar da aktörlerin ilişkilerinin doğasına yansıtılarak işbirlikçi mi yoksa çatışmacı bir doğaya mı sahip olacağını belirleyecektir. Örneğin anarşik bir toplumda öznelerarası anlayış birbirine güvenmeme üzerine olacak ve aktörler kendi çıkarlarını üstün tutacaklardır. Aksine bir güvenlik topluluğunda ise paylaşılan bilgi ve karşılıklı güven üzerine inşa edilmiş, sorunların barışçı yollardan çözümlendiği bir sosyal yapı olacaktır. Bu nedenle aktörlerin birbirleri hakkındaki fikirleri yapının doğası açısından önemli bir nokta olacaktır (Bozdağlıoğlu, 2003: 17). Yapı Konstrüktivizmde sosyal bir nitelik arz eder ve tüm bu sosyal yapılar ise süreçle oluşacaktır. Bu sürecin oluşumunda uygulamalar büyük önem taşımaktadır. Sosyal yapılar aktörlerin zihinlerinde ya da maddi kapasitelerde değil, pratik süreçte var olacaklardır. Çünkü sosyal uygulama ve eylemler öznelerarası anlamları üretir ve yeniden üretirler (Bozdağlıoğlu, 2003:18).

Neorealist ve neoliberal kuramların aktörler hakkındaki varsayımları benzerdir;

- ✓ Devletler sistem içinde baskın aktörlerdir.
- ✓ Güvenliklerini kendi çıkarlarına yönelik (self-interested) bir biçimde tanımlarlar (Wendt, 1992: 393).

Konstrüktivizm de Realizm ve Neorealizm gibi devleti kilit aktör olarak görür. Ancak devlete atfettikleri anlam farklıdır. Öncelikle devletlerin sadece maddi güç ve çıkarlardan oluştuğu varsayımı yerine sosyal ilişkilerden meydana geldiğini savunurlar. Güç ve çıkarın önemini yadsımazlar ancak bunların aktörlerin kimliklerine ve düşüncelerine bağlı unsurlar olduklarını söylerler. Sosyal ilişkiler

başlığı altında maddi kaynakların yanı sıra paylaşılan karşılıklı bilgi ve bunların uygulamaları sayılmaktadır.

Konstrüktivizm, analiz birimi olarak devleti esas alırken analiz düzeyi olarak da sistemi esas alır. Analiz birimi olarak devletin seçilmesinin nedenini açıklarken Wendt, Weber'in görüşüne atıfta bulunarak meşru şiddet kullanabilme tekelinin devlete ait olduğu hususundaki genel konsensüse değinmektedir. Bu tekel son yüzyılda ortaya çıkan değişik güç merkezlerinden dolayı törpülenmiş olsa da hala ağırlığını sürdürmektedir. Ancak burada Wendt, uluslararası yapının yalnızca devletlerin toplamından oluştuğunu savunmaz. Bütüncül bir anlayışla yapının bu toplamdan çok daha fazlası olduğunu ifade eder.

Klasik Realistler bencilliği ve güç politikalarının orjinini insan doğasında aramışlar ancak Neorealistler yapıya vurgu yapmışlar, bu yapıyı da anarşi üzerinden tanımlamışlardır. Örneğin Neorealizmin fikir babası olarak sayılan Waltz, "Man, State and War" (İnsan, Devlet ve Savaş) kitabında anarşiyi savaşın mümkün olması için bir şart ya da izin verici bir nedeni olarak tanımlamış ve savaşın çıkma nedeni olarak onu önleyecek hiçbir şey olmayışını göstermiştir. Anarşi ile sıklıkla eşleştirilen self-help veya güç politikaları Waltz'a göre sistemin anarşik doğasından kaynaklanmaktadır. Wendt'e göre ise bu unsurlar anarşiden doğmazlar. Uluslararası ilişkilerde ortamın savaşa ya da barışa yönelik bir niteliğe sahip olması da anarşinin değil, devletlerarası ilişkiler sonucu oluşan kültürün bir sonucu ya da uzantısıdır (Wendt, 1992:393). Eğer bugün kendimizi bir self-help dünyasında buluyorsak bu yapıdan değil, süreçten kaynaklanmaktadır. Yapı süreçten hariç var olamaz ve nedensel güçleri haiz değildir. Self-help ve güç politikaları anarşinin esaslarından değil, birer kurumudurlar. Anarşi, devletlerin onu nasıl adlandırdığıdır (Wendt, 1992: 397). Devletler de anarşi de sosyal süreçte inşa edilmişlerdir ve bugüne aittirler (Wendt, 1999: 247).

Neorealistlerin en temel önermesi olan anarşi durumunda bencil devletlerin kendilerini bir self-help dünyasında bulacakları görüşünü reddeden Konstrüktivistler, karamsar Neorealistlerin kendini düşünen ve rölatif kazanç peşinde koşan devletler düşüncesinin her zaman böyle olması gerekmediğini belirtmişlerdir (Bozdağlıoğlu, 2007: 128). Konstrüktivizme göre uluslararası sistem devletlerin çıkarlarını ve kimliklerini belirlemede önemli bir yere sahip olsa da uluslararası sistemde var olduğu düşünülen anarşik koşullar, doğanın bir hediyesi ya da zorlaması değildir. Bu durum kaçınılmaz bir nitelik de taşımaz. Hatta bunların

tam aksine devletler bu anarşik yapıyı kendi aralarında inşa etmektedirler. Konstruktivizm anarşi ve egemen devleti esas almak yerine bu iki faktörün kültürel altyapısı ve gelişimiyle ilgilenmiştir.

Yirminci yüzyılın son yılları Yosef Lapid'e göre, teoride ve pratik alanda kültür ve kimlik unsurlarının uluslararası alanda dramatik bir geri dönüşünü yaşamıştır (Lapid and Kratochwil, 1997: 5). Soğuk Savaşı takip eden dönemde uluslararası ilişkilerde güçlü bir yükselişe geçen ulusal- etnik çatışmalar kimlik ve kültür konularını ön plana taşımıştır. Sovyetlerin yıkılmasını takiben ayrılıkçı milliyetçi çatışmalar küresel alanda yayılma göstermiş ve uluslararası ilişkiler disiplini zor bir dönemece getirmiştir. Bugün ne uluslararası ilişkiler disiplini ne de uluslararası ilişkiler kuramı kültürel kimlik göz önüne alınmadan incelenemez. Epistemolojik, ontolojik ve normatif açıdan uluslararası ilişkiler kuramının kurucu bir ögesi olan kimlik, uluslararası ilişkilerin de sistemik dönüştürücü aktörlerinin ilk sıralarında yer almaktadır (Keyman, 2012: 41). Uzun yıllar sisteme egemen olan Realizmin ön plana çıkardığı güç, çıkar, güvenlik gibi kavramlar alanda baskın haldeyken, kimlik ve kültür kavramları geri planda kalmış ancak oyunun içinde varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Kimliğin sosyal bilimlerde etkin bir biçimde konu olması 1950'li yıllara geldiğinde mümkün olmuş, 1970'li yıllarda ise kimlik ve kimlik krizi konularında birçok esere atıf yapılmıştır. Başlangıçta bu terim psikoloji ve sosyoloji alanına dâhilken, 1970'lerle birlikte siyasette de görünür olmaya başlamıştır (Ertem, 2012: 191). Tarih, siyaset, psikoloji ya da sosyoloji gibi bir çok alanda konu edinilen kimlik ve kavramın taşıdığı anlam hakkında genel bir konsensüs söz konusu değildir. Bu alanlarda farklı biçimlerde ele alınan kimliğin Konstruktivizmin içinde ayrı bir yeri vardır.

Sosyal konstruktivizm yaşanan değişim ve dönüşümlerde, krizlerde, ayrılıklarda güç faktörü üzerinde durmak yerine kimlik, kültür, fikirler, normlar gibi değerleri ön plana alan kuramsal bir yaklaşımdır (Guzzini, 2000: 148). Konstruktivistlere göre Neoliberal ve Neorealist kuramlar devleti rasyonel ve stratejik davranan bir temel aktör, uluslararası alanı da bu ilişki biçiminin bir sonucu olarak anarşik olarak betimlemişlerdir. Anarşinin yalnızca ampirik ve pratik sonuçları üzerine yoğunlaştıklarından uluslararası alandaki tarihsel ve sosyal boyutu ihmal etmiş ve kimlik ile çıkar ilişkisini de araştırmalarına dahil etmemişlerdir. Konstruktivizmin gelişi daha önceden de belirttiğimiz üzere kimlik

ve kültür gibi kavramların uluslararası ilişkiler disiplininin içinde yeniden incelenmeye başlamasına neden olmuştur. Konstrüktivistlerle birlikte kimliklerin oluşum süreci uluslararası ilişkiler teorilerine eklenmiş, objektif olarak kabul edilen savların ve kategorilerin sosyal kurgu sonucu oluştuğu ortaya konmuştur (Wendt, 1995:72).

Devletlerin amaçlarını ne şekilde gerçekleştirdikleri, uluslararası ortamda diğer devletlerle ilişkilerini nasıl gördüklerine ve sosyal kimliklerine bağlıdır. Devletler ulusal çıkarlarını bu kimlikler doğrultusunda inşa etmektedirler. Örneğin uluslararası ilişkiler disiplini ve teorisinde geniş bir yer edinmiş olan anarşi kavramı. Bu kavram aktörlerin kimliklerine göre farklı anlamlar kazanacaktır. Revizyonist sayılan devletler için hayatları pahasına bir savaş anlamına gelecek olan anarşi kavramı, statükocu devletler için silahlanma yarışı, kolektivist nitelikteki devletler için ise şiddet içermeyen bir tartışma olarak resmedilir (Wendt, 1999:106). Yani aktörlerin durumlar ve olaylara yönelik bakış açısını sahip oldukları kimlikler ve aidiyet hisleri belirleyecektir. Sahip olunan kimlik aktöre kim olduğunu, nasıl tercihlerde bulunması gerektiğini, diğerleri ya da “öteki”lerin kim olduğunu gösteren şeydir. Davranış kimliğe göre şekillenir ve karşılıklı etkileşim sonucunda öğrenilenlere göre de davranış kalıpları, öncelikler ve politikalar kararlaştırılır (Hopf, 1998: 172). Hopf’a göre bir devletin sahip olduğu kimlik, tehdit ve fırsatları, düşman ve müttefikleri, anlaşılır, düşünülebilir ve olası kılan bilişsel yapıları ortaya çıkarmaktadır (Bozdağlıoğlu, 2012: 128).

Burada örgüt kimliği ve sosyal kimlik arasında bir ayrım söz konusudur. Örgüt kimliğinden kastedilen aktörün birey olarak ortaya çıkışını sağlayan, kendisine özgü özelliklerin oluşturduğu bir kimliktir. Ancak Wendt gibi sistemik konstrüktivistlere göre bu kimlik iç politikada kazanılır (Wendt, 1994:385). Bu kimliği oluşturan dört temel çıkar ya da arzudan söz edilebilir. Bunlar devletin diğer aktörlerden farklılaşmasını içeren fiziksel güvenlik, ontolojik güvenlik ya da dünya ile ilişkilerde tahmin edilebilirlik, diğerleri tarafından bir aktör olarak tanınma ve daha iyi bir yaşama dair insan istekleri anlamındaki gelişmedir (Wendt, 1994: 386). Wendt, sistemik teori içinde yer vermediği ve analizlerine dahil etmediği bu kimliğin yanında bir de sosyal kimlikten bahseder. Bu kimlikte önemli olan aktörün sosyal bir biçimde diğer aktörlerle ilişkilerinde kendisini nasıl tanımladığıdır. Örgüt kimliği her aktör için bir tane iken sosyal kimlik birden fazla olabilir çünkü aktör farklı sosyal ortamlara göre farklı sosyal kimlik tanımlamalarına gidilebilir (Bozdağlıoğlu, 2003:19). Aktör davranışlarının arkasında bulunan en önemli nokta,

aktörün bulunduğu sosyal ortamda nasıl bir tanımlamaya konu olduğu yani kim olduğudur.

Sistemin anarşik olup olmadığı da iki aktör arasındaki etkileşim sonucu birbirlerini nasıl tanımladıklarıyla ilişkili olarak betimlenecektir. Eğer aktörler arası etkileşim olumsuz ise bencil, olumlu ise kolektif kimlik ortaya çıkacaktır (Bozdağlıoğlu, 2012: 134). Wendt kimliği pozitiften negatife doğru yani kolektiften bencile doğru evrilen bir süreç olarak görür. Wendt'e göre karşılıklı etkileşim olmadan önce devletler birbirleri hakkında bir görüşe sahip olamayacaklarından iletişime bencil kimliklerle başlamalarını düşünmemize gerek yoktur. Başlangıçta aktörlerin mutlak kazançlarını ön plana aldığı orta kısımdan başlanır. Realistler ise devletlerin doğası gereği bencil karaktere sahip oldukları varsayımından yola çıkarak rölatif kazançların önemli olduğu bencil tarafa daha yatkındırlar. Devletlerin birbirleriyle ilişkilerini işte bu karşılıklı etkileşim süreci belirleyecektir. Wendt'in başını çektiği Sistemik Konstrüktivistlere yöneltilen önemli bir eleştiri tam da bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Konstrüktivistler aktörler arasında ilk karşılaşma ya da ilk etkileşimi kimlik ve karşılıklı anlam üretilmesi için gerekli görürler. Aslında aktörlerin daha bu karşılaşma ve etkileşim gerçekleşmeden de sistemdeki yerleri ve kimlikleri hakkında bir fikirleri vardır. Yani aktörler daha etkileşime geçmeden önce kendilerini ve karşılarındakileri çoğunlukla imge ya da söylemlerle inşa eder ve kendileri ile diğerlerini ifade edecek kimlikler üretirler (Bozdağlıoğlu, 2012:136). Bu da bize aktörlerin sahip olduğu imge ve söylemlerin karşılıklı ilişkilerde ne derece önemli olduğunu hatırlatır.

Konstrüktivizm kimliğe yaptığı vurguyu Neorealizmin temel önermelerinden güvenlik ikilemi ile ilişkilendirir. Aktörlerin karşılarındaki aktörlere karşı duyduğu tehdit algısı, o aktörü ve onun kimliğini nasıl betimlediğinizle alakalıdır. İnşacı sosyal kuramın temel bir prensibine göre insanlar nesnelere ve diğer aktörlere karşı onların ifade ettikleri anlama göre hareket ederler. Buna göre devletler düşmanlarına ve dostlarına farklı davranırlar. Burada Wendt Neorealizme bir eleştiride daha bulunur. Anarşi ve güç dağılımı parametreleri kimin dost kimin düşman olduğunu söylemek için yeterli gelmeyecektir (Bozdağlıoğlu,2003: 17). Güç dağılımı devletlerin hesaplamalarında etkili bir yere sahip olabilir ancak aslolan kendileri ve diğerleri hakkındaki düşüncelerini şekillendiren öznelerarası anlayış ile beklentilere ve bilgi dağılımına bağlıdır (Wendt, 1992: 392). Çünkü aktörlerin sahip oldukları bilgi, aktörlerin etkileşime geçmesi ile birlikte paylaşılan bilgi haline gelecektir. Bu da sosyal yapının oluşumu

için öngörülen yoldur (Wendt, 1999: 141). Toplumların birbirlerini anlayış şekilleri ve öteki faktörü üzerinden ifade edilmeye çalışılan onlar-biz ayrımı toplumsal çatışma konusunu ve güvenlik algısını etkileyen en önemli unsur olarak görülmektedir.

Wendt algıya verdiği önemi şu örneklerle betimler; ilk olarak Soğuk Savaş döneminde yazdığı makalesinde ABD ve SSCB artık düşman olmadıklarına karar verirlerse Soğuk Savaş biter demiştir. Önemli olan iki tarafın da düşman algısından sıyrılmasıdır. Ayrıca eğer bir toplum bir üniversitenin ne demek olduğunu unutursa, profesörlerin ve öğrencilerin sahip oldukları güç ve uygulama alanları varlıklarını yitireceklerdir. Yani burada görülüyor ki Wendt'e göre hareketlerimize yön veren ve onları şekillendiren yapıları oluşturan şey kolektif anlamlardır. Aktörler bu şekilde kolektif anlamları paylaşma yoluyla kimlikler kazanırlar ve kimlikler temelde ilişkiseldir (Wendt, 1992:400). Çünkü aktörler kimlikleri ortak anlamlar paylaşarak oluşturmaktadır.

Kimlik ve kültür kavramlarının Konstrüktivizmde temel ilgi alanlarını oluşturmalarının en önemli nedenlerinden biri, bugün devletlerin egemenliklerini sağlayan birincil faktörlerden birinin toplumun kimliği olmasıdır. Konstrüktivizme göre kimlikler toplumsal etkileşim yoluyla dönüşüme uğrayabilir ve evrilebilir. Bu, biri doğal elenme diğeri kültürel evrim olmak üzere iki yolla gerçekleştirilebilir. İlki yani doğal elenme devletlerin kendiliğinden ömürlerini tamamlamaları anlamına gelir ki bu oldukça nadir görülen bir durumdur. İkinci seçenek ise sosyal öğrenme ve taklit etmeyi bünyesinde barındırır (Wendt, 1999: 341). Taklit, kültürle alakalı bir olgudur ve kimliğin toplumsal tabanını kültür oluşturur. O nedenle bu iki kavram Konstrüktivizmde birbirinden ayrı görülemez.

Kimlikle bağımlı bir diğerkavram da çıkar kavramıdır. Her insan kurumsal rolleriyle paralel bir biçimde kardeş, oğul, öğretmen gibi bir çok kimliğe sahiptir. İnsanlar gibi devletlerin de birden çok kimliği olması mümkündür. Her kimlik aktörün kuram temelli sosyal bir tanımlamasıdır. Aktörler bu kimliklerle kendilerini ve karşılıklı olarak birbirlerini tanımlar, bu yolla da sosyal dünyanın yapısını oluştururlar. İşte oluşturulan bu kimlikler de Realizm başta olmak üzere daha önceki birçok teorinin geniş yer verdiği çıkar kavramının temelini oluşturur. Devletlerin öncelikle kimliklerini belirlemeden çıkarlarını tanımlamaları mümkün değildir (Bozdağlıoğlu, 2012: 132). Çıkarlar da kimliklerin birer uzantısıdır, çünkü çıkarın ne olduğunun bilinmesi için öncelikle kimliğin varlığı gerekir.

Çıkarları olmayan kimliklerin bir motivasyon gücü olmazken, kimliğe bağlı olmayan çıkarların ise istikameti olmayacaktır (Özev, 2013:492).

Aktörlerin sahip oldukları çıkar algıları sosyal dünyadan bağımsız olarak düşünülemez. Hatta çıkarların tanımlanması olayların tanımlanması ve anlamlandırılması süreciyle birlikte gerçekleştirilir. Bu sırada ya o zamana kadar edinilen bilgi ve tecrübelerden yararlanılır ya da durum tecrübelerimizin dışında ise bu durumların anlamlarını ve dolayısıyla çıkarlarımızı da ya benzetmeler yoluyla ya da hiç yoktan yaratarak kendimiz oluştururuz (Wendt, 1992:402). Kimlik ve çıkarlar statik değil dinamik bir özellik taşırlar ve önceden tanımlanmış bir doğaya sahip değildirler. Bundan dolayıdır ki, uluslararası politikada sürekli olarak inşa edilirler. Rollerin olmaması veya başarısız olması gibi durumlar çıkarları tanımlamayı zor hale getirecek hatta kimlik karışıklığına bile sebep olabilecektir.

Konstrüktivizme göre dış politikada bir işleyiş mantığı vardır; Özgün davranışları belirleyen normlar, paylaşılan değer ve beklentiler, kültür ve kimlik gibi kavramlar, Konstrüktivist bir dış politikayı belirleyen temel etmenlerdir. Normlar, Neorealizm için önemli bir role sahip değilken (Bozdağlıoğlu, 2003: 16), Konstrüktivizmde aktörlerin kimlik ve tercihlerine bir şekil verir, ortak hedeflere vurgu yaparak davranışların gerçekleştirilmesini emreder ya da yasaklarlar. Konstrüktivistler için uluslararası politikada bu unsurlar ve düşünsel yapı, aktör davranışları ve çıkarlarının belirlenmesinde büyük önem taşımaktadır (Akbaş ve Gündüz, 2012: 60). Bu sosyal nitelikli kavramlar ve karşılıklı etkileşim aktörlerin kimliklerinin benimsenmesinde birincil faktörleri oluşturur. Burada iletişim de önemli bir kavramdır çünkü iletişim olmadan diğer aktörün dost mu düşman mı olduğunu bilinemez. Bu kavramlar karşılıklı etkileşim içindeki ve birbirlerini sürekli yaratıp yenileyen kavramlardır. Aktörlerin olay ve nesnelere yönelik takındığı tutumlar doğrudan sahip oldukları ve kendilerini tanımladıkları kimliklerle ilişkilidir. Kimlik, kültür, sosyal değerler ve normlar aktör davranışlarının en temelinde yer alan parametrelerdir (Bozdağlıoğlu, 2003: 22). Bu parametrelerle oluşturulan ortak kimlik esasında birey aktörünü oluşturan ve kendi kendini örgütleyebilen sınıfları sunmaktadır. İnsanlar için bunun anlamı bilincin varlığı ve tecrübesi iken, topluluklar için onları oluşturan bireyler, psikolojik kaynaklar, paylaşılan değerler ve kurumlar yani “biz” fonksiyonu gören ya da algısını yaratan şeylerdir (Wendt, 1994: 385).

Burada karşımıza “Ben” ve “Öteki” ayrımı çıkar. Bununla birlikte Wendt kimlikleri dörtlü bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Bu kimlik türlerinden ilki şahsi kimliklerdir. Devletler için örgüt kimliği diye tanımladığı bu kimlik, aktörlerin diğerlerinden farklı varlıklar olmalarını sağlayan, kendi kendine örgütlenen ve istikrarlı yapılar oluşturan bir kimliktir. İkincisi dış görünüş, tutum, değer, bilgi, ideoloji, ortak tarihi özellikler gibi özel ya da tüzel kişileri betimleyen sosyal kategorizasyon içeren tür kimliklerdir. Burada önemli olan nokta birleştirici unsurların sosyal nitelik taşımasıdır. Aktör birden fazla tür kimliğe sahip olabilir. Tür kimliği oluşturan unsurlar temelde aktörün içinde zaten var olan unsurlardır ancak Öteki kavramı bu unsurların pekişmesine sebep olur. Yeni düşünce yapıları ve sosyal içerikler bu kimlikleri dönüşüme uğratabilecektir (Wendt, 1999: 225-226). Wendt’in öne sürdüğü üçüncü kimlik modeli rol kimliklerdir. Burada kültür ve Öteki kavramları biraz daha önemli ve baskın bir yer işgal eder. Burada rol kimlik aktörün sosyal yapı içinde nerede durduğunu ve Öteki tarafından nasıl görüldüğünü içerir. Son kimlik türü ise kolektif kimliktir. Bu kimlik Ben ve Ötekinin orta noktada bulunduğu ve özdeş bir hale gelmeye başladığı bir kimlik türüdür. Rol ve tür kimliklerini birleştirir ancak bunları daha ileri bir aşamaya çıkararak bir aktörün diğerinin refahını kendi refahının bir parçası olmaya başladığı bir zamana taşır. Bu durum genellikle belli konular için gerçekleşir ama o durumda da başarılı bir uyum oluşur (Wendt, 1999 : 229). Konstrüktivizme göre aktörlerin davranış ve uygulamaları Ben ve Öteki’nin üretilmesi ve süreklilik kazanmasına neden olur. Bu şekilde de kimlik ve çıkarlar sürekli olarak yeniden belirlenir. Wendt aktörlerin paylaşılan beklentilere göre hareket ettiklerini ve bu durumun beklentilerin yeniden üretilmesine neden olduğunu söyler. Bu yeniden üretim, dönüşüm imkânını da içinde taşır. Kültürel yeniden üretim adı verilen bu durum da süreç içinde belli koşulların gerçekleşmesiyle yapısal değişime sebep olabilir (Wendt, 1999: 36).

Konstrüktivistlere göre karşılıklı etkileşim ya da süreç, sistemik teorisinin ana ilgi alanını oluşturmaktadır. Oldukça zor bir biçimde değişebilecek olsalar da süreç boyunca aktörlerin değiştirebilecekleri tek nokta kimliklerdir. Konstrüktivizmde süreç konusu ilişkisellik ve söylem ile birlikte yer almaktadır. Konstrüktivizm, doğal varlığın iyi anlaşılması için süreçlerin anlaşılmasını gerekli görmektedir. Wendt’e göre temel aktör olan ancak tek aktör olmayan devletler, toplum kimliği ya da bu kimlikteki etkileşimden etkilenebilir. Dış politikada davranışlarını bu etkileşime göre değiştirebilir. Ve hatta Realist ve Neorealistlerin

anarşi olarak tanımladığı uluslararası sistemi de değişime uğratabilir (Ertem, 2012:186).

Konstrüktivistler Neoliberal kuramcılar gibi ilerlemeye inanırlar ve uluslararası yapının geçirdiği dönüşümü kabul ederler. Ancak bu büyük ölçüde kültürel bir dönüşümdür. Burada Konstrüktivistler özellikle de çalışmamızda temel aldığımız Wendt tarafından kabul edilen üç aşama söz konusudur. İlk aşama tarafların birbirlerine düşman oldukları, birbirlerini yok etme amacı güttükleri, bencil bir kültüre sahip, sıfır toplamlı bir oyuna benzeyen Hobezyen kültürüdür. İkinci aşama tarafların birbirlerini düşman değil, rakip olarak gördükleri, birbirlerinin yaşam ve özgürlük haklarını tanıdıkları ancak rölatif kazançların önemsendiği, Westphalia Antlaşması ile başladığı düşünülen Lockiyen kültürüdür. Üçüncü aşama ise İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar olan zaman dilimini kapsayan, barışçı bir kültür öneren Kantiyen kültürüdür. Kimi Konstrüktivist yazarlara göre bu üçüncü kültürün içine Karl Deutsch'un fikir babası olduğu güvenlik toplulukları girmektedir. Güvenlik toplulukları fikrini benimseyen düşünürler, savaşı engelleyen temel unsurun Kantiyen kültürün temelinde yer alan barışçı kültür olduğunu düşünmektedirler. Hobezyen ve Lockiyen kültürler bencil kimliklere işaret ederken, Kantiyen kültür kolektif kimlik oluşumunun bir yansımasıdır.

Wendt'e göre yapısal dönüşüm işte bu üç kültürün birbirine doğru geçişi ile gerçekleşmektedir. Birinci kültürde yer alan herkesin herkesle düşman olması durumunu tetikleyen ve sürdüren üç unsur sayılabilir. İlki askeri- endüstriyel komplekstir. Burada silahlanma yarışının hız kazanmasıyla çıkar sağlayacak olan ülkesel çıkar grupları ülkede yer alan karar alıcıları etkilemeye çalışmaktadır. İkinci olarak Ben ve Öteki duygusunu yerleştirme ve sürekliliği sağlama amacıyla kullanılan söylemlerdir. Üçüncüsü ise Ben olarak geçen aktörün kendisinde görmek ya da kabullenmek istemediği özellikleri Öteki'nde resmettiği yansıtmadır (Wendt, 1999: 260-278). Wendt'in Westphalia Barışı ile başladığını ileri sürdüğü Lockiyen kültürde düşman kimliğinin yerine rakip kimliği konulmuştur. Uluslararası hukuk kuralları tarafından sınırları çizilmiş bir rekabet ortamı söz konusudur. İkinci Dünya Savaşı'ndan günümüze dek daha barışçıl bir uluslararası ortam olduğunu söyleyen Wendt, sorunların savaşa dönüşmeden çözümlenmesi, güvenlik alanında görece bir dostluk ortamı oluştuğunu ve bu durumu Kant'ın Ebedi Barış teorisine benzettiğini belirtmektedir.

“Anarchy: What States Make Off It” makalesinde yer verdiği üzere Wendt, neorealist ve neoliberal kuramların uluslararası anarşik ortamda kimliklerin ve çıkarların değişmez olduğuna yönelik önermelerinin aksine, süreç odaklı bir sistem anlayışı önermektedir.

1.1.3. Sistemik Konstrüktivizmin Eleştirisi

Katzenstein’a göre Konstrüktivizmin gelişim göstermesinde, ana akım teorisyenlerinin disiplinde yaygın bir biçimde yer alan rasyonalist teorinin başarısızlıklarından duydukları mutsuzluk ve bu durumdan dolayı yeni bir bakış açısını benimsemek istemeleri büyük bir önem taşımaktadır (Katzenstein, 1996). Konstrüktivistlerin ortaya koyduğu teori sonrasında sosyal ve sübjektif alanlar uluslararası disiplin içinde kendisine geniş bir yer edinmeye başlamıştır. Ondan önceki teorilerde baskın olan maddecilik ve rasyonalizm sırasıyla değer ve düşüncelerin belirleyici etmenler olduğunu inkâr ettiklerinden ve toplumun kendine özgü karar alıcılığını inceleme dışı bırakmalarından dolayı Konstrüktivizmin eleştirisine maruz kalmışlar, Konstrüktivizm de bunlara karşılık sosyal alanın uygulamayı da hayata geçirdiğini ve kimlik ile çıkarların bu alandaki belirleyiciliğini vurgulamıştır. Yine Konstrüktivizmin yükselişe geçmesiyle birlikte tarihe duyulan ilgi artış göstermiş, düşünce ve değerlere katılan değer, tarihin dönemlerinin incelenmesiyle daha belirgin hale gelmiştir. Düşünce ve değerlere verilen önemdeki artış da normatif teorinin tekrar canlanmasında Konstrüktivizmi pay sahibi etmiştir (Smit, 2011:307). Smit’e göre Konstrüktivizmin başarılı olmasının ardındaki en önemli neden, meta-teorik eleştiriden ziyade ampirik bir teorileşme yolu izlemesi ve bu şekilde geleneksel yaklaşımları kendi silahlarıyla vurmasıdır (Smit, 2011: 314).

Son yıllarda adından sıkça söz ettiren Konstrüktivizm de doğal olarak kendisinden önceki teoriler gibi eleştirilmiş, özellikle Wendt’in savunduğu sistemik konstrüktivizm bu eleştirilerin hedefinde yer almıştır. Christian Reus Smit’e göre Konstrüktivizm üniter devletler arasındaki etkileşimi ön plana alır ve odak noktası olarak sistemi öncelediğinden Neorealizmin takipçisidir. Wendt’in Konstrüktivizmine getirilen en önemli eleştiriye de burada yer vermiştir. Wendt’in Konstrüktivizmi devletin iç siyasal hayatında gerçekleşen olayları göz ardı ediyor ve karşısındaki aktör hakkındaki yargının karşılıklı etkileşim sonucunda oluştuğunu savunuyordu. Devletin kimliğini sosyal ve kurumsal olarak iki bölüme ayıran Wendt, bu iki kimliği birbirinden ayrı tutuyordu. Daha önce de değindiğimiz üzere yapı, süreç ve karşılıklı etkileşime büyük önem Wendt, iç politikayı devre dışı

bırakması ile bu alandaki eleştirilerin gündemine oturmuştur. Smit, Wendt'in uluslararası toplumu şekillendiren süreçleri küçük bir alanla sınırladığını, iç siyasi alanı devre dışı bırakarak uluslararası alanda meydana gelen gelişmelerde bu gelişmelere etki edebilecek düşünsel faktörleri göz ardı ettiğini ileri sürmektedir (Smit, 2011:298).

Yine bu noktada Holsti'nin dış politika analizine eklediği bir teori olan rol teorisi de Wendt'in konstrüktivizmini eleştirmektedir. Holsti bu teoride rol konseptlerini ve bu konseptlerin, devletlerin uluslararası alandaki davranışlarına etkisini inceleyerek rol teorisini dış politika analizine eklemiştir. Rol teorisine göre aktörler milletlerini bazı belli rollerle betimliyor ve bu rollerden kaynaklanan beklentilere göre davranışlarda bulunuyor. Buna göre devletler kimliklerinin rollerine göre hareket ediyor (Bozdağlıoğlu ve Ovalı, 2012:7). Wendt'in sistemik analizinde devlet kimlikleri ve çıkarları karşılıklı etkileşim sonucunda şekillendiğini söylemiştik. Rol teorisine göre bu yaklaşım iç kültürel faktörleri ve aktör davranışını ile rolünü belirleyen liderlerin inanç sistemlerini görmezden gelmektedir (Bozdağlıoğlu ve Ovalı, 2012:9).

Rol teorisine göre liderler, bireyler olarak ulusal kimlik düzeninde sosyalleşirler bu onların öznel rol tanımlamalarını şekillendirir. Bu rol tanımlamaları dış politika yapıcılar için bir yol haritası işlevi görebilir. Rol tanımlamaları çeşitli dilsel ve kültürel kaynakla şekillenir ve karar alıcıların kendilerini ve ötekileri içeren çeşitli rol sunumları yapmalarına olanak verir. Rol tanımlamaları yoluyla liderler uluslararası sistemde karşılıklı olarak diğer devletlerle yerlerini alabilir ve iç-dış grup ayrımını gerçekleştirebilir. Bu da demek oluyor ki karar alıcılar öncelikle kendilerini, dostlarını ve düşmanlarını sistemik karşılıklı etkileşimden çok daha önce iç politik ve kültürel yapı tarafından belirlemişlerdir (Bozdağlıoğlu ve Ovalı, 2012: 11). Bu durum bizi iç yapılara ve kimlik oluşumuna yönlendirmektedir.

1.2. Kimlik

Bugün kimlik, dünyamızda oldukça ilgi çeken ve önem taşıyan bir kavram haline gelmiştir. Özellik, benzerlik ve farklılıklarıyla öne çıkan kimlikler, bireylerin ve toplulukların kendilerini tanımlarken en çok başvurdukları öğelerin başında yer almaya başlamıştır. Bireyin kendisini içsel olarak nasıl tanımladığının yanında dışsal alanda da hangi gruplarda ve nasıl bir toplumsal çevrede yaşadığı ve

yaşayacağıının bir göstergesi haline gelmiştir. Bu yolla da bireyler, kimlikleri aracılığıyla toplumsal çevrelerine uyum sağlamaya başlamışlardır. Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan kimlik terimi, 20. Yüzyılın getirdiği gelişmelerle birlikte oldukça sık bir biçimde kullanılmaya ve tartışmalara konu olmaya başlamıştır (Aşkın, 2007: 214).

Kimlik, sosyal psikolojiden sosyolojiye, sosyal antropolojiden uluslararası ilişkilere birden çok sosyal bilim alanında araştırma konusu olmakta, bu alanların konuya ilişkin temel araştırmaları birey, grup ya da daha büyük çapta ulusların sahip olduğu özellikler ve onları ötekilerden ayıranın ne olduğu konusu üzerinde yoğunlaşmaktadır.

İnsanın çok uzun zamandır sahip olduğu bir kimlik arayışı süreci vardır. Cevdet Özdemir kimlik sorununun geçirdiği süreci şu şekilde özetlemektedir. İnsanın kimlik sorununun başlangıcı doğa içindeki konumunu sorgulamasıyla başladı. Güneş ya da ay gibi varlıkları üstün güçler gibi görerek onlara tanrısal bir anlam yükledi ve kendisini itaate inandırdı. Bu inancı sağlayan şey çoğunlukla sonsuz mutluluk vaadi oldu ve bu doğal güçlere bağlılık zamanla kutsal güçlere ve tanrıya bağlılığa doğru evrildi. İnsan aklının ve bilginin gelişimiyle beraber tanrının tacı yere düştü ve bilimin ilerlemesiyle bu taca bilimadamları sahip çıkmaya başladılar. Sonunda ortaya insan, akıl ve bilimin oluşturduğu evrensel bir üçlü ortaya çıktı ancak insana vaad edilen mutluluk eksik kaldığından tacın tekrar düşmesine engel olunamadı. Bugün yaşadığımız, bu tacı ele geçirmeye çalışan tarafların mücadelesinden oluşuyor (Özdemir, 2001:109). Bu tacın bugünkü anlamı bağlılık, sadakat, itaat gibi birden çok anlam taşıyor ve tacın ele geçirilmesi için yürütülen çabalarda söylemler önemli bir yer tutuyor.

Freud'a göre kimlik bireyin yabancı kişileri ya da nesnelere özümsemesiyle ya da içine atmasıyla başlayan bir özdeşleşme süreci sonunda oluşmaktadır (Aşkın, 2007: 215). Kimlik, bireyselden toplumsala, sosyalden etniğe farklı farklı görünlümlere bürünebilmektedir. Ulusal kimlik, Konstrüktivizmin değindiği siyasi sosyalleşme sürecinin bir sonucu olarak kurumsallaşmakta ve bu süreç sonucunda içselleştirilip dış politikada kullanılan bir araç haline gelmektedir. Toplumsal kimlik bireyin içinde yer aldığı sosyal çevrenin sahip olduğu dile, dine, gelenek ve göreneklere, değerlere, normlara ve ortak olarak hissedilen tüm olgulara dair sahip olduğu bilinci temsil etmektedir. Bireyin davranışlarını belirleyen bu kimlik, günlük hayatına ve yaşama dair görüşlerine de dahil olmaktadır.

1.2.1. Farklı Kimlik Okumaları

1.2.1.1. Etnik Kimlik

Tarihin son dönemlerinde etnik kimlik kavramı uluslararası ilişkilerde adından sıkça söz edilmeye başlanan bir kavram olmuştur. Bu durumun hangi nedenlerden kaynaklandığı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Ancak en çok üzerinde durulan olasılık Soğuk Savaşın bitişi ile bu konunun gündeme gelmesinin paralel bir nitelik taşıdığıdır. Hobsbawn bu durumun nedeni olarak etnik grupların Soğuk Savaş döneminde siyasal bir anlam taşımadığını öne sürer. Kratochwil ise komünist rejimlerin yıkılmasıyla uluslararası ilişkilerdeki bazı normların değişime uğradığını, bununla birlikte aktörlerin de kimliklerinde ve inançlarında değişimler gözlemlendiğini söyler (Karakoç, 2013: 136).

Etni, etni kimlik, etnik grup gibi terimler genellikle kavim, budun anlamlarında kullanılır. Kelimenin kökeninin Eski Yunancadaki 'ethos'(halk, millet)tan geldiği varsayılmaktadır. Bu kelimenin sıfat olarak kullanılan biçimi 'ethnicos' Latinceye 'ethninus' olarak girmiştir ve bu kelime 14. Yüzyıla kadar ötekiler sözcüğü için kullanılmıştır (Karakoç, 2013: 133). 14. Yüzyıldan 19.yüzyıla kadar geçen sürede kelimeye yüklenen anlam değişmiş, ırksal özellikleri ifade etmek için kullanılmaya başlamıştır. Daha sonra Amerikalı bir sosyolog olan David Riesman etnisite terimini kullanmıştır ve bu alanda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Geertz bir etnik grup için dil, din ve kan bağına gerekli görür ve bunlara doğuştan gelen, değiştirilemez özellikler atfeder. Gellner etnik grubu ortak kabul edilen kültürel özelliklere göre tanımlamıştır. Weber etnik grubu inançla özdeşleştirirken, Horowitz etnik grubu hayali bir soya dayanan süper aileler olarak görmektedir (Karakoç, 2013: 134).

Cordell, etniyi bir insan grubuna ortak bir bağlılık duygusu veren, kendilerine has olan ve diğerlerinden ayıran, ortak geçmiş, kültür, dil, din ve bir toprak parçası üzerindeki egemenlik gibi özellikler olarak tanımlar (Cordell, 1999: 4). Anthony Smith'e göre ise ortak soy, tarih, ve kültür, bir toprak parçası ile özdeşleştirmesinde ve bu toprak parçası üzerinde yaşayan insanlar dayanışma duygusuna sahip olduklarında etnisite ortaya çıkacaktır (Smith,1981:26). Etnik kimlik çok farklı şekillerde tanımlanmıştır ancak bu tanımlamaların içinde çoğunlukla ırk ve kültür alanlarında ortak bir görüş söz konusudur.

Etnisite ve etnik çatışma hakkındaki düşünceler genellikle kötü şöhretli ve özensiz biçimdedir çünkü insanların etnik kimliğine ne ifade ettiği ve hangi olayların etnik çatışma sayılabileceği üzerinde bir görüş birliği mevcut değildir. Etnisitenin nereden geldiğine ilişkin farklı görüşler söz konusudur. Bazıları etnik kimliği yüzlerce hatta binlerce yıl geriye götürür ve etnisitenin primordiyal bir kimlik olduğunu ve neredeyse değiştirilemeyecek bir nitelik taşıdığını öne sürer. Onlara göre bireyler, grup kimliklerini değiştirilmez yapmak için çok ciddi emek verirler ve hatta bazen dövme gibi yollarla kimliklerini bedenlerine kazırlar. Bu derece ileri gitmeseler de dil ve din gibi başlangıçta aileleri tarafından edindikleri kimliklerine bağlı kalırlar. Etnisiteye dair bu görüş, etnik çatışmanın kaynağını eski nefretlerde eski düşmanlıklarda bulur ve bunların kökünü kazımak neredeyse imkânsızdır. Bu alandaki ikinci görüş araçsalcılara aittir. Bu bakış açısına göre insanlar, çıkarlarına uygunsuz etnik liderleri izler, etnik liderler de çıkarına uygun görürse etnik bağlılık yaratmaya çabalar. Burada sorunlar bazen ekonomik ya da politik temelli olsa da etnik olarak motive edilecek açıdan yeniden yorumlanabilirler (Kaufman,2010: 92).

Bu konudaki üçüncü görüş sahipleri ilk iki görüşü harmanlamıştır. Onlara göre etnik kimlikler sosyal olarak inşa edilmiştir. Primordiyalistler gibi doğal olarak verili olduklarına inanılmaz. Adetler gibi zamanla edinilen bir şeydir. Konstrüktivistler bu adetlerin kaynağı olarak edinilmiş gelenekleri gösterir. Bu noktada Anthony Smith'in mit-sembol kompleksi dediği şeyin büyük önemi bulunmaktadır. Bu mit-sembol kompleksi, grubun kabul edilen tarihini ve kimin bir grup üyesi olduğunu, dost ve düşmanların kimler olduğunu yaratır ve grup kimliğine yönelik sembollerini yüceltir. Çoğunlukla gerçek hikâyeyi mitleştirir ve psikolojik olarak grubun üyelerini tanımlamak için kullanılır. Buna örnek olarak Yahudilerin Holocaust'u Vamık Volkan'ın seçilmiş travma kategorisinde gösterebilmek mümkündür. İlerleyen bölümlerde anlatılacak olan bu durumlarda hikâyeler ve mitler yeni bir kimlik giyinmek için kullanılan kumaş parçaları haline gelmektedir (Kaufman,2010: 93).

İnsan, birey olarak duygusal ve maddi ihtiyaçları, özellikle kabul görme ihtiyacı dolayısıyla yalnız yaşamaktan büyük ölçüde uzak duran bir varlıktır. İçinde yaşadığı toplumun dilini, dinini, milliyetini, ekonomik, kültürel ve daha pek çok değerini kabullenmeye yönlendirilirken, kimliğini de bu unsurlara göre şekillendirir. Bu unsurların yarattığı benzerlik ve bütünlük, insanların giydirilmiş kimliklerini oluşturur (Aşkın, 2007: 216). Bu giydirilmiş kimliklerin çekirdeğinde

insanın aklı, ruhu gibi öz kimliği, üzerinde ırk kimliği, onun da üzerinde edindiği kültürel kimliği yer almaktadır. Bu noktada ırk kimliğini göz ardı etmemek gerekir çünkü ırk kimliği ideolojik bir ayırım kriterine dönüşebilmekte ve diğerlerini aşağı görürken kendisini üstün gören bir kimlik anlayışına doğru evrilebilmektedir. Kültürel kimliğin içinde din, hukuk, sanat, siyaset, ekonomi gibi birçok alan sayılabilir (Aşkın, 2007:216). Bu kimliklerin en üstünde ise ulusal kimlik yer alır ve bu kimlik genellikle ırk ve kültür kimliklerinin üzerine inşa edilmiştir.

Günümüzde insanlık giydirilmiş kimlikleriyle güç merkezleri şeklinde taraflarını belirlemiş, kimliklerini korumak ve sürdürmek amacıyla birbirleriyle çatışan ve sayısız derecede çok parçadan oluşan bir insanlık tablosunun ressamı haline gelmişlerdir (Aşkın, 2007).

1.2.1.2. Milli Kimlik

Ulus, millet, milliyetçilik gibi kavramları çözümleyebilmek bir tarafa, her birinin tanımlanabilirlik açısından kötü bir şöhreti vardır (Anderson, 1995:17). Bugün herkesin bildiği üzere dünyanın giderek küçüldüğü ve insanların yaşam biçiminin büyük bir dönüşüm geçirdiği bir gerçektir. Zaman ve uzam sıkıştırıldı (Smith, 2002: xvi) ve bu durum insan ilişkilerini büyük ölçüde etkilemektedir. Küreselleşmenin ve teknolojinin getirdiği dönüşümlerin yanı sıra çevre hareketleri, dinsel uyanışlar ve kimliksel yeniden yapılanmalar, son yıllarda yaşanan değişim sürecinin önemli bir yansımasını oluşturmaktadır. Tüm bunlarla birlikte etnik milliyetçilik, dini fundamentalizm ve uzun süredir kendisinden söz edilmeyen grup davranışları tekrar gün yüzüne çıkmaktadır. Bu tekrar doğuşlar bir domino etkisi yaratarak milli irredentizm ve etnik protestoların artmasına sebep olurken, siyasal ve etnik kimlikler, ulus-devlet olgusu ve alışlagelmiş milliyetçilik algılamaları erozyona uğramaktadır. Homojen millet yıkılırken, çok etnili toplumlar doğmakta ve giderek artmaktadır.

Günümüzde artan milliyetçilik çalışmaları ve milliyetçiliğin dirilişi uzun süreli bir tarihsel geçmişin uzantısı olarak görülmelidir. Smith, milliyetçiliği modern dünyanın genel olguları olarak gördüğünü söylerken, milliyetçiliğin anlaşılması için gerekli olan şeyin tarihsel, kültürel ve etnik bağların kalıntılarında ve günümüzde devam eden süreçte yer aldığını söylemektedir. Milliyetçiliğin tarihsel geçmişine önem verirken aynı zamanda milliyetçiliğin popüler bir sese sahip olduğu zamanlarda belirli bir toplumsal grup tarafından benimsenerek

varlığını sürdürebileceğini belirtmektedir. Smith'e göre yirminci yüzyıl sonunda ortaya çıkan milliyetçilikler temelde olumsuz ve hatta bölücü bir nitelik taşımaktadır. Etnisite ve dile yapılan vurgunun yanında din de bazı durumlarda büyük bir yer teşkil edebilmektedir. Etnik alanda etnisite ve dilin yaptığı çağrı önemlidir. Smith bu çağrının geleceğe rehberlik edemeyeceğini, bunun sadece etnik temele göre tanımlanan grup için tehdit unsuru olan "öteki" kavramına ya da grubuna yönelik bir protesto niteliği taşıyacağını söylemektedir (Smith, 2002: 3). Burada milliyetçiliğin tanımını kendi milletine ait olmayan herkesi kendi alanından ayrı ve dışında olarak gördüğü üzerinde yükseltmektedir.

Tom Nairn, *"Milliyetçilik modern kalkınma tarihinin patolojisidir; tıpkı bireylerdeki nevroz gibi o da kaçınılmazdır. Köklerini, toplumlar için çocuksuluğunun dengi olan ve dünyanın büyük bir kısmına dayatılan çaresizliğin ikilemlerinde bulur ve tıpkı nevroz gibi o da asli bir muğlaklıkla yürütülür, içinde dementiya(bunaklık, şizofreni) doğru benzer bir ağırlaşma eğilimi barındırır ve tedavisi büyük ölçüde imkânsızdır."* demiştir(Anderson, 1995: 19).

Benedict Anderson, ulusu hayal edilmiş bir siyasal topluluk olarak görmektedir. Ulus hem sınırlılığı hem de egemenliği iç içe barındıran, hayal edilmiş bir cemaattir. Ulus egemen olarak hayal edilir. Çünkü bağımsızlık, özgürlük, istenen, hayali kurulan kavramlardır. Ulus sınırlı olarak hayal edilir çünkü hiçbir ulus kendisini insanlığın tümü ile örtüşüyor olarak hayal etmez. En mesihçi milliyetçiler dahi insan ırkının bütün üyelerinin tek bir çatı altında birleşeceği ve kendi uluslarına katılacağı günün rüyasını görmemektedir. Ulus bir topluluk, bir cemaat olarak hayal edilir çünkü her ulusta eşitsizlik, sömürü ilişkileri gibi ne şartlar olursa olsun, yatay ve derin bir yoldaşlık gözüyle görülür. Anderson'a göre son yüzyıllarda milyonlarca insanın birbirlerini öldürmekten çok, bu kadar sınırlı hayaller uğruna hayatlarını vermeyi kabullenmeleri kardeşlik duygusundan kaynaklanmaktadır (Anderson, 1995: 20-24).

Smith, "Milli Kimlik" adını taşıyan çalışmasında özerklik, birlik ve kimliği milliyetçiliği inşa eden üç ana kavram olarak ele almaktadır. Burada kimliği aynılık olarak gören yazar, grup üyelerinin benzer davranışlara ve tutumlara sahip olduğunu söylerken, davranışları ve tutumları açısından benzer olmayan grupları ise

farklı olarak tanımlamaktadır. Milli kimliğe anlam veren şeyin bu benzeme-benzememe durumu olduğunu söylemektedir (Smith, 2004:122).

Etnik toplulukların nasıl etnik milletler haline geldikleri konusunda Smith'in görüşleri önem taşımaktadır. Ona göre süreç ilk olarak kendilerinden daha ileri devletlerin kültürleri altında yaşamış ve otoritelerinin meşruluğu konusunda sorunlar yaşayan bir entelektüel grubunun, kendi topluluğunun sahip olduğu etnik geçmişi araştırması için bir istek duymasıyla başlamaktadır. Kendi tarihi hakkında bilgi almaya ve kendi tarihini, mitlerini, geleneklerini diğer toplumların sahip olduklarıyla karşılaştırma yolunu seçmektedir. Smith bu noktayı tarihsel temellük yani kendine mal etme olarak betimliyor. Bundan sonra tarihçiler, dilbilimciler ve yazarlar o topluluğun geçmişini tutarlı bir tarih yazımı haline getirmek için kategorize etmeye ve şekillendirmeye başlamaktadırlar. Bu yolla paylaşılan mitlerin, sembollerin ve kimliklerin diğer nesillere aktarılabilmesinin yolu açılmaya çalışılmaktadır. Bazı durumlarda bu tarih dini bir biçim ya da eklenti olarak da yoluna devam edebilmektedir. Bu çalışma ve gelişmeler doğrultusunda öncelikle küçük bir entelektüel grubu içinde başlayan ortak geçmiş bilinci, toplumun diğer kesimlerine de yayılarak gerçek olan ya da öyle olduğu varsayılan mitlerin, anıların, dil ve sembollerin ve geleneklerinin hissiyatı ve doğrultusunda yaşamaya başlanmaktadır (Smith, 2002:70). Bu araştırma, sınıflandırma, betimleme, aktarma, kabullenme ve aktarmaya devam etme süreci milliyetçi bir amacın kabul edilmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu yolla seçilen bir topluluk uygun ve sahici bir geçmişle bezenmektedir. Bu noktada sahici kelimesine önemli bir vurgu yapılmaktadır. Sahicilik konusu etnik kültüre dair unsurların ayırt edici özelliğidir ve bu konuda üzerinde en çok durulanı dildir. Filologlar dilin, etninin kendisine özgü iç deneyimlerini aktaran sahici bir sembolik kod olduğunu ve onu konuşan ve konuşamayan ayrımını göz önüne getirdiğinden aynı dili konuşanlar arasında bir mahremiyet duygusuna neden olduğunu belirtmektedirler.

Dilden sonra milli bir imgeleme ulaşmak için izlenebilecek yollardan biri olarak müzik, resim, heykel, dans ve mimarlık gibi alanlarda milli müzelerin oluşturulması ve ayırt edici özelliklerinin öne çıkarılması gösterilebilir. Bu noktada eğitim ve kitle iletişim araçlarının etkisi de hafife alınamayacak kadar büyüktür. Bunlarla birlikte milliyetçiler belli olaylar ve kişilerin bir grupla ya da bir kültürle özdeşleştirilerek bütünleştirici milli ikonlar (Smith, 2002:72) olarak tanımlanabileceklerini söylemişlerdir. Bu ikonlar Sezar ya da Kral Alfred gibi kişiler olabilmesinin yanında Atina'nın altın çağı gibi bir dönem olarak da

gösterilebilir. Bunların ortaya çıkarılışı çoğunlukla diğer milletlerin geçmişleriyle aşık atabilecek düzeyde eşsiz ve güçlü bir etnik geçmişe sahip olunduğunun gösterilmesi isteğiyle aynı zaman denk gelmektedir. Smith' e göre milliyetçi entelektüellerin topluluklarını sürekli olarak bu kültürel değerlerle tanımlamak ve buna uygun bir temel oluşturmak zorunda oluşları, pek çoğunun bu alandaki etnik kültür eksikliğini kapatmak için gösterdikleri bir çabadır (Smith, 2002:73).

Smith, gruptan millete doğru giden millet kurma sürecinin belirli safhalardan geçerek gerçekleştirildiğini savunmakta, bunun sıralamasını da şu şekilde yapmaktadır;

“1- Topluluğun ortak anıları, mitleri ve sembollerinin geliştirilmesi, işlenmesi ve aktarılması,

2-Topluluğun tarihsel gelenek ve ritüellerinin geliştirilmesi, seçimi ve aktarılması,

3-Halkın ortak kültürünün, otantik unsurlarının belirlenmesi, işlenmesi ve aktarılması,

4- Belirlenen nüfus içindeki otantik değerler, bilgi ve tutumların standartize edilmiş yöntemler ve kurumlar aracılığıyla aşılması,

5- Tarihi bir kara parçası ya da anavatanın sembol ve mitlerinin sınırlarının belirlenmesi, işlenmesi ve aktarılması,

6- Sınırları çizilen kara parçası içindeki beceri ve kaynakların seçimi ve idareli kullanımı,

7- Belirlenen topluluğun tüm üyeleri için geçerli ortak haklar ve ödevlerin tanımlanması. (Smith, 2002:99)”

Smith bu süreçlere yaptığı vurgunun öznel olduğunu ve semboller, mitler, anılar, ritüeller, algılar ve duygular ile ilişkili olduğunu söylemektedir. Nesnel nokta ise bu değerlerin seçilmesi, korunması ve aktararak korunmasını içermektedir. Bir milleti kurumsallaşmak için çabalamaya yönlendiren en önemli unsurların ilk sıralarında kabul görme ve aidiyet duygusuna duyulan özlem yer

almaktadır. Sahip olunan sembolleri, kültürel mirasları ve mitleri kabullenerek, bu duygu ve düşüncelerin gerektirdiklerini yerine getirebilecek bir milli devletin kurulması milli nitelikteki gruplar için ciddi bir önem taşımaktadır.

Etnik toplulukların kökeni genellikle modern öncesi halkların soyunda aranır ve o modern öncesi halkların sembollerini, değerlerini ve mitlerini miras alarak bu günlere gelmişlerdir (Smith,2002:108). Milli bir devlet tarih sahnesine yeni çıkmış olabilir ancak bu devleti, bireysel ve topluluk olarak aktörleri, ortak ve çoğunlukla acı yüklü bir tarihi geçmişi, ortak ataları, ve en önemlisi kendilerine özgü yaşadıkları olayları ile birbirlerine bağlamaktadır. Buradaki bağlılık yalnızca etnik soydan kaynaklanmaz. Etnik seçilmişlik, ahlaki üstünlük, yerleri doldurulamayacak duygu bütünlükleri etnik soyun yanında sahip oldukları şeylerdir. Geçmişte daha çok dinle tanımlanmış olarak karşımıza çıkan bu gruplar, zamanla kendilerini tanımlama konusunda farklı evrelerden geçseler de günümüzde bile hala özellikle seçilmişlik duygusu üzerinden bağlı olunan bir dini temel söz konusu olabilmektedir (Smith, 2002:109).

Dediğimiz gibi milli alandaki yeniden doğuş ya da ilk aşamadaki canlanış öncelikle geçmişten gelen olayları, kişileri ve sembolleri kendilerine özgü anlamlarla betimleme ile başlamıştır. Ancak yapılan bu sınıflandırmalar ve tanımlar belli zamanlarda dönüşüme uğrayabilir. Örneğin Yahudiler için Musa Peygamber Peygamberlerin Efendisi ve Tanrı'nın en büyük hizmetkârı olarak görülürken, Siyonistler için milli bir kahraman, halkın kurtarıcısı ve milli kanun koyucu anlamı taşıyordu. Geçmişe dair tüm tarihi süreçler benzer bir biçimde siyasallaştırılabilmekte ve geçmişe yönelik bir milliyetçilik tarafından dönüşüme uğratabilmektedir (Smith, 2002: 73). Milletlerin sahip olduğu yerli kültürün siyasallaşması genellikle toplumun arındırılması süreciyle eş zamanlı olarak görülmektedir. Burada arındırmaktan kasıt o toplulukları bütün yabancı kültürel özelliklerin dışlanarak, yeni bir özgün kültür için o toprağa dair özelliklerin arındırılan topluluğa bahşedilmesidir. Bu noktadan sonra konuya bazı aşırılıklar da dahil olabilmektedir. Benimsenen özgün topluluğun dışındaki azınlık ve yabancı gruplar, önceleri ekonomik rakiplerden farklı görülmezken, artık içlerinde istemedikleri kültürel değerler ve milletin dokusuna zarar veren unsurlar olarak görülmeye başlanmaktadır. Etnik unsurlar ve aidiyet hisleri yaşamın içine girdiğinde, ister istemez dışlama ve hoşgörü eksikliğini de beraberinde getirmektedir. Etnik kapanma ile topluluk kendi olarak betimlediği şeylerin dışındaki unsurları ötekileştirmeye başlamaktadır. Öncelikle özgün kültürel mirası

koruma arzusu, sonraları topluluğun kaderine yönelik bir tehdit hatta milli çöküş ve nefret duygularına dönüşebilmektedir. Bu nokta etnik çatışmaların doğuşu için çok önemli bir başlangıç noktasını oluşturmaktadır.

1.2.1.3. Sosyal Kimlik

İnsanlar gruplara ayrılma, kurulmuş gruplara dâhil olma, kendi grubunu önceleme ve diğerlerinden üstün görme gibi çeşitli eğilimlere sahiptir. Bu eylemleri sırasında kendi grubunu ön plana almak için kendisini grubun ayrılmaz bir parçası olarak görme ve grubun önemli ve üstün bir niteliğe sahip olduğunu vurgulama ihtiyacı duymaktadır. Bireyin sıkı sıkıya sahip olduğu bu kimlik duygusu bizi sosyal kimlik kavramına yönlendirmektedir.

Sosyal kimlik kuramı Henri Tajfel ve John Turner tarafından literatüre kazandırılmış, 1970li yılların ortalarında geliştirilmiştir ve grup üyeliklerini, süreçlerini ve ilişkilerini inceleyen sosyal psikoloji alanının bir kuramını oluşturmaktadır (Demirtaş, 2003:124). Sosyal psikolojinin üzerinde en çok yoğunlaştığı konu birey ve grup arasındaki ilişkidir. Sosyal psikoloji alanına görüş, inanç, değer, kalıpyargı ve sosyal emareler girmektedir. İnsan başka insanlar, olaylar, değerler olmadan yaşayamaz. Ancak sosyal alanda bütünlük kadar ayrılıktan da söz edilmektedir. Bu ayrılıklar görüş ayrılığından çatışmalara kadar çok farklı düzeylerde ortaya çıkabilmektedir. Şerif ve arkadaşları bu alanda 1950'lerin başlarında çalışmalar yapmış, önyargı ve toplumsal çatışmalar hakkında gruplararası bir yaklaşıma imza atmıştır. Toplumsal çatışmayı sosyal grupların niteliklerinin yansıması olarak görürken, insanların birey olarak ve grup üyesi olarak hayata geçirdikleri eylemlerin farklılıklarına dikkat çekmiştir. 1970'li yılların başlarında 'Deneysel Sosyal Psikolojide Avrupa Yaklaşımı' diye bir yaklaşım ortaya çıkmış, Henri Tajfel ve John Turner öncülüğündeki bu yaklaşım, bireyle toplum arasındaki ilişkiyi bireye ağırlık veren indirgemecilikten uzak bir biçimde toplumsal boyutuna ağırlık vererek Sosyal Kimlik Yaklaşımına giden yolun başlangıcını gerçekleştirmişlerdir (Demirtaş, 2003:127). Muzaffer Şerif'in izinden giden bu iki kuramcı, grupları anlamak için gruplar arasında ilişkilerin anlaşılması gerektiğine vurgu yapmışlardır. Bu kurama göre bir grubun içine giren bir bireyin benlik algısı değişmeye başlamakta ve kişisel kimlik sosyal kimliğe doğru evrilmektedir (Turner, Oakes, Haslam and Mcgarthy, 1992:5). Buna göre birey kimliğini üyesi olduğu sosyal grubun kendisine yüklediği anlam ve bilgiler doğrultusunda şekillendirmektedir.

Sosyal kimlik kuramının sahip olduğu bazı temel varsayımlar söz konusudur. Bunlara değinecek olursak (Demirtaş, 2003:129):

1- Bireyler, kimlik tanımlamalarını, üye oldukları sosyal grubu baz alarak gerçekleştirir ve bu yolla kendilerini sınıflandırma yoluna giderler. Bu *sınıflandırma* zamanla özdeşleşmeye dönüşür ve sonucunda birey *sosyal kimliğine* sahip olur. Sosyal sınıflandırma yapan birey, diğer insanlara birey gözüyle bakmak yerine bir grubun üyesi gözüyle bakmaktadır. Sosyal sınıflandırma sonucu iki veya daha fazla sayıda insan bir grup adı altında görülmeye başlanırsa, o grup diğerlerinden ayrı tutulmaya ve farklı olarak değerlendirilmeye başlanmaktadır.

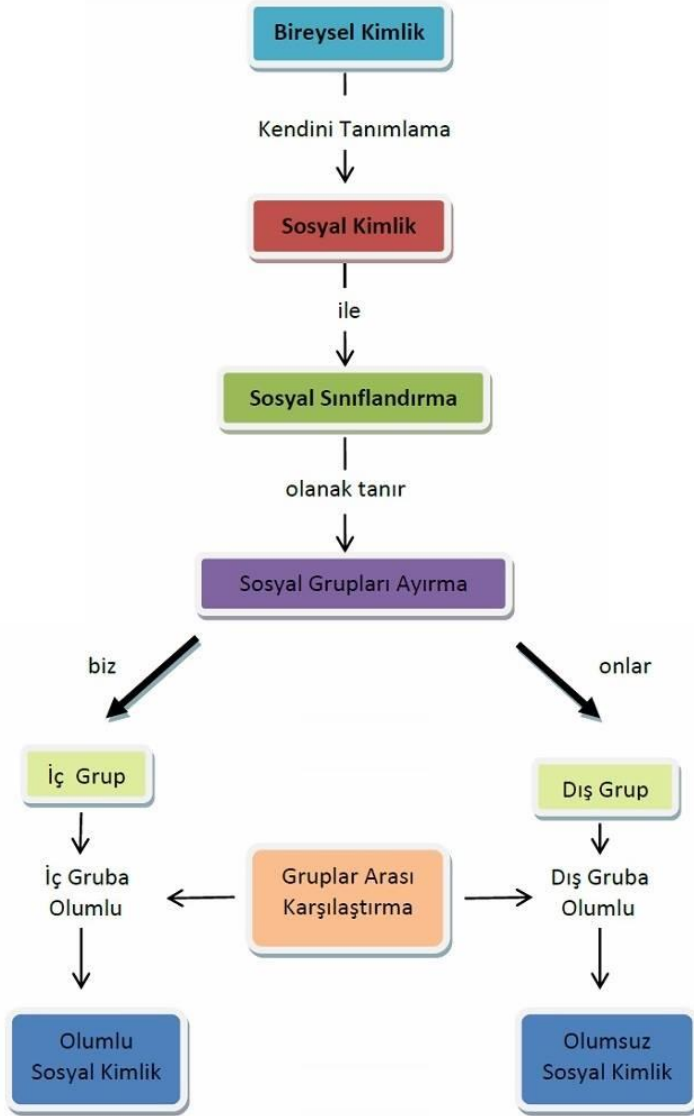
2- Birey, kendi grubunu ve grubunun sahip olduğu konumu sosyal alanda yer alan diğer gruplarla yaptığı *sosyal karşılaştırma*(iç-dış grup karşılaştırması) sonucunda değerlendirir. Bu değerlendirme sonucunda ten renginden ortak müzik zevkine kadar pek çok alanda bir değer yüklemesi yapılır ve birey bu grubunun konumunu belirlemektedir.

Kimlik bir birey ya da grubun diğer birey ve gruplardan ayrışmasını sağlayan farklı özelliklerin bütünü olarak tanımlanabilmektedir ve kimliğin tanımında “diğer” kelimesi önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü kimlik, diğerinden, ötekenden geçmektedir (Bilgin, 2003: 199). İnsanlar diğer insanlarla kurdukları ilişkilerde iki yönlü bir eğilim içine girmektedirler. Bir taraftan onlara benzemeye, onlardan geride kalmamaya çalışırken, diğer taraftan onlarla aynı olmamaya, farklılık yaratarak onlardan ileride olmaya çalışırlar. Ancak her iki istekte de birey kendisini onlarla karşılaştırmak durumundadır ve bu işte kıyaslama süreci sosyal karşılaştırma olgusu adı altında incelenmektedir (Bilgin, 2007: 110).

3- Olumlu bir sosyal kimliğe sahip olmak ve benlik saygılarını arttırmak için bu sosyal karşılaştırmayı yapan birey, kendi grubunu kayırma ve diğer grubu küçük görme doğrultusunda bir eğilime sahip olmaktadır. Bu durum *iç grup kayırmacılığı* olarak adlandırılmaktadır.

4- Bireyin sahip olduğu sosyal kimliğinin olumlu bir nitelik taşıyıp taşımadığı, dâhil olduğu *grubun* öznel konumu ve *yapısıyla* ilişkilidir. Sözü edilen süreçler genellikle sosyal kimliğin olumlu olmasını sağlar ancak bazı durumlarda sosyal grubun durumu göz ardı edilemeyecek derecede kötü olabilmektedir. Bu

olumsuz sosyal kimlik oluşumuna yol açabileceği gibi, bireyi olumlu sosyal kimlik oluşturma çabası içine de sokabilmektedir.

Kaynak: <http://www.age-of-the-sage.org>

Şekil 1.1. Tajfel ve Turner`in Sosyal Kimlik Modeli

Tajfel sosyal kimliği, bireyin benlik algısının, bir sosyal gruba ya da gruplara üyeliğe dair bilgisi ve bu üyeliğe yüklediği değer ve duygusal anlamdan kaynaklanan parçası olarak tanımlamaktadır (Tajfel, 1982:2). Diğerlerine karşı tutumlarımız kimi zaman kişisel kimlikle belirlenirken, kimi zaman girilen gruba ait yeni bir kimlik doğrultusunda değişebilir. İçine girdiğimiz gruplar kendimizi farklı kimlik tanımlamalarına konu etmemize neden olabilir. Kendimizi tanımladığımız özelliklerin bütünü ise sosyal kimliği oluşturmaktadır. Sosyal kimlik, benliğin, grup üyeliğinden doğan kısmıdır (Tajfel, Billig, Bundy and Flament, 1971). Bazı psikoloji alanları sosyal kimliği ve benlik kimliğini ayrı ayrı ele alırken sosyal kimlik kuramında bu iki alan içiçe geçmiştir. Hatta Turner, bireyin benlik kavramının sosyal sınıf üyeliğine demirlenmiş olduğunu söylemektedir (Turner, 1982: 33). Turner'a göre insanlar kendilerini ve diğerlerini birçok boyutta sınıflandırabilir. Kendini Sınıflandırma Boyutu olarak anılan bu yaklaşıma göre insanlık boyutu, iç-dış grup boyutu, kişisel- benlik kimlik boyutu olmak üzere üç boyuttan bahsedilebilir. Birey kendisini ve diğerlerini gruplara göre sınıflandırdığında grubun bir üyesi haline gelir ve sosyal kimlik kişisel kimliği arka planda bırakır ve birey kişiliksizleşir. Bu durum grup olgusunun temelini oluşturmaktadır (Turner, 1991: 65).

Kendini sınıflandırmanın gittiği yer çoğunlukla kalıp-yargılamadır. Burada kastedilen diğer grubun aşırı genelleme yoluyla belli yargı kalıplarına sokulmasıdır. Kalıp yargı kafamızdaki imajlara işaret etmekte ve diğer insanları içine yerleştirdiğimiz kategorileri ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu kategoriler genellikle yaş, cinsiyet, azınlık grupları ve milliyetlerden oluşmaktadır (Bilgin, 2003: 367). Kalıp yargılara önyargı ve ayrımcılık terimleri de eşlik etmektedir. Önyargı, belli bir grubun üyelerine sırf o grubun üyesi olduklarından dolayı gösterilen olumsuz nitelikteki tutum olarak ele alınırken, ayrımcılık olumsuz duygu ve kalıp yargının birleştii yerde birey davranışının aynı koşullarda aynı davranılması gereken iki kişiye karşı yaptığı farklı davranışı tanımlamak için kullanılır. Ayrımcılıkta birey yalnızca bir gruba ait olduğu için kötü muamele görmektedir. Hatta bazı durumlarda ayrımcılık öyle bir duruma gelir ki, uzun süre ayrımcılığa maruz kalan birey ya da gruplarda kendilerine atfedilen özelliklere yönelik bir kabullenme gözlenmeye başlanır. Sosyal psikolojide Pigmalion Mitosu olarak bilinen bu durum kendi kendini gerçekleştiren kehanet ya da Pigmalion etkisi olarak yer almaktadır ve kalıp yargıların kendi gerçekliklerini oluşturduklarının göstergelerini oluşturmaktadır (Bilgin, 2003: 293).

1.2.2. Kimlik Çatışmaları

1.2.2.1. Ben ve Öteki

İlk doğduğu andan erişkin yaşamına kadar insanların sahip olduğu bireysel kimlik sürekli bir döngü içinde seyretmektedir. Bu sürecin en başında bireyin çekirdek kimliği oluşur ve bu kimlikle birey kendisi, çevresi, gündelik yaşamı ve politika gibi birçok alanda kendisine ait fikirlere sahip olmaya başlar. Bir bireyin psikolojik ve biyolojik açıdan ben ve öteki ayrımını yapabilecek duruma gelmesi, bireysel kimlik oluşumunda önemli bir dönüm noktasını işaret etmektedir (İlhan ve Çevik, 2003: 58). Öteki kavramı karşımıza sosyal kimlik teorisinde yer alan önyargı, kalıp yargı ve ayrımcılıkla birlikte çıkmaktadır. Öteki tanımı bir kişi veya bir gruba bu tanımı yapanların atfettikleri bir özelliktir ve ayrımcılığa maruz kalma ve dışlanma eylemlerini de beraberinde getirmektedir.

Volkan'a göre çocuklar büyürken, özellikle en parçalanmış ve entegre edemedikleri yanlarını bir araya getirirken, paylaşılan rezervuarlar olarak adlandırdığı kalıcı ve sabit dışsallaştırmaları yetişkinler tarafından kendilerine sağlanır. Bu dışsallaştırmalar çocuktaki biz ve diğerleri kavramını somut bir biçimde başlatır. Çocuk büyüdükçe bu durum çocuğun etniklik, klan, milliyet ve diğer geniş grup etiketleri gibi kavramları anlamasıyla süregiden bir eylem halini alacaktır (Volkan, 2012: 14).

Bireyler çekirdek kimliklerinin gelişimiyle içinde yaşadıkları toplumun grup kimliğini de tanımaya, benimsemeye hatta içselleştirmeye başlamaktadırlar. Kimliği sosyal çevresine uyumlu bir biçimde şekillenen birey, gelecekte öteki olarak görülecek gruplara yönelik önyargılı davranışlarının temelini de burada edinmektedir. Volkan'a göre birey kimlik gelişimi süresince bazı temsilleri kendi kimliğiyle bütünleştirmez. Bu bütünleştirilmeyen temsiller bireyin çekirdek kimliğinin bütünlüğü için bir tehdit arz ettiğinden sabit depolara dışsallaştırılır ve grup kimliğinin bir parçası haline alır. Olumlu görülenler iyi depo, olumsuz çağrışımlara sebep olanlar ise kötü depo olarak adlandırılır. İyi temsiller ve duyguların dışsallaştırıldığı depolar gelecekteki müttefiklere işaret ederken, kötü temsil ve depolar gelecekteki düşmanlara işaret etmektedir. Bu şekilde bireyler kendi gruplarına yönelik olumlu önyargılara sahip olurken, öteki olarak gördükleri grupların aşağı görülmesine yol açacak olan olumsuz önyargılara sahip olacaklardır. Volkan'a göre ikisinin varlığı da bireyin kendi ve grup kimliğini

sürdürmesi için gereklidir çünkü düşman ve müttefik ihtiyacı bireysel kimliğin gelişim sürecinin bir ihtiyacıdır (İlhan ve Çevik, 2003: 60). Bir grubu bir arada tutma için ortak bir aidiyet duygusu ve kimlik gerektiğinden, bu gereklilik ortak bir öteki veya ortak bir düşman gerekliliğini de beraberinde getirmektedir. Çünkü grubun bağlılığı, birlikte uyumu ve birliğinde kimliğe bağlılık grupta ya da bireyde bir tehdit algısı yaratıldığında artış göstermektedir. Tehdit bilinçaltındaki savunma mekanizmalarını devreye sokacağından, grubu birleştiren etmenlere de daha sıkı sarılacaklardır.

Literatüre göre kimlik ve tehdidin inşası arasında önemli bir ilişki vardır. Başlangıçta kimlik kendisini ortaya koyarken bir öteki inşa etmektedir. Ortak kimliğe sahip ülkeler de her zaman tehditleri aynı biçimde yorumlamadığından, dış grupların tümünü bir tehdit olarak tanımlamaktadır. Örneğin Walt, Arap kimliği ve Arap Nasyonalizminin Arap devletlerinin İsrail'i bir düşman ve tehdit olarak tanımlamasına yol açtığını söylemektedir (Barnett, 1996: 408). Barnett'e göre ortak bir kimliği paylaşan aktörler, genellikle ortak bir tehdit inşasını da paylaşmakta, bu ortak anlayış da düşman ya da ortak aktör belirlenmesinde etkili olmaktadır (Barnett, 1996: 410).

Ben ve öteki kavramının ilgili olduğu birçok kavram ve anlayış vardır. Bununla ilgili kavramların en başlarında adil dünya inancı ve ötekinin, özellikle de durum ileri boyutlardaysa kurbanın değersizleştirilmesi yer almaktadır. Adil dünya inancı Lerner'in çalışmalarında kendisine yer bulmuş ve Lerner insanların belirli biçimlerde hareket ederlerse istek duydukları şeyleri elde edebilecekleri ve olumsuzluklardan kurtulma şansları olabileceğine dair bir yanılısamayla dünyanın adil bir yer olduğunu düşünmeye ihtiyaçları olduğunu savunmuştur. Lerner adil dünya inancını bir yanılısama olarak görmektedir çünkü olayların gerçekte adil olup olmadığı değil bu noktadaki inanç yani algı önemlidir. Bireyin sahip olduğu bu algı ortak değerler, tutumlar ve anlayışlar yoluyla inşa edilmektedir (Göregenli, 2012: 65). Adil dünya inancı bilinçli ve bilinç öncesi olmak üzere iki biçimde ortaya çıkabilir. Bunlardan ilki sosyal yargılar, geleneksel kurallarla ilgili olup toplumda masum kurbanlara dair bir sempati duygusu bulunuyorsa, bunu kabullenme ile gerçekleşir. İkinci biçimi ise toplumda kurbanı yönelik kabul edilen olumlu anlayışı red biçiminde ortaya çıkar, masum kurbanın suçlanması ve başına gelenleri kötü davranışları sonucunda hak ettiği düşüncesiyle birleşerek değersizleştirilmesini içerir (Göregenli, 2012: 66). Kurbanı değersizleştirme ya da

acı çektiğini göz ardı etme konusunda insanların izledikleri yol, adil dünya inançlarını korumak ve sürdürmek için giriştikleri bir durumdur.

Ben ve öteki ayrımıyla ilişkilendirebileceğimiz bir diğer anlayış ahlaki dışlamadır. Bu kavramla anlatılmak istenen toplum tarafından damgalanmış insanlara yönelik zalimane davranışların meşrulaştırılması sürecidir. Göregenli'nin aktardığı üzere Bar-Tal bu noktada gayrimeşrulaştırma kavramını öne sürmüştü ve bu kavramı toplumun dışladığı grupların, dışlanan grubun insanlığını kabul etmeyen kişiler tarafından oldukça olumsuz bir biçimde nitelendirilmesi olarak tanımlamıştır (Göregenli, 2012: 67). Ahlaki dışlama karşımıza farklı biçimlerde çıkabilir. Buna ilk olarak insanlıktan çıkarmayı örnek olarak gösterebiliriz. İnsanlıktan çıkarma, bir grubun aşağı ırklar, insan altı ve insanüstü yaratık kategorileri tanımları kullanarak insanlık dışı bir biçimde yaftalamak olarak tanımlanabilir. İkinci yol karakter özelliklerini tanımlamadır. Burada diğer grubun karakteri toplum tarafından kabul edilmesi mümkün olmayan ve oldukça olumsuz olarak nitelendirilen özellikler atfedilerek tanımlanır. Ahlaki dışlamanın üçüncü biçimi toplumun dışına atmadır. Burada birey ya da grup, önem verilen toplumsal kuralları ihmal eden gruplar içinde tanımlanır ve bu yolla bu tanıma uğrayanlar toplumun dışına atılır. Dördüncü yol siyasi etiketlerin kullanılmasıdır. Burada kastedilen, birey ya da grubun daha önceden Nazi ya da komünist gibi o toplumda gayrimeşrulaştırılmış ve yine toplumun kabul etmeyeceği siyasi bir grupta tanımlanmasıdır. Burada temel vurgu toplumun değerlerine tehdit arz edenler üzerine yapılır. Ahlaki dışlamanın bir diğer yolu grup karşılaştırması yoluyla gayrimeşrulaştırma değildir. Her toplumun kendi tarihinde ya da kültüründe kötülüğün diğer adı gibi görülen başka topluluklar vardır. Bu durumda istenmeyen grup o topluluklardan biri olarak nitelendirilmekte ve o şekilde etiketlenmektedir (Göregenli, 2012: 67-68).

Tüm bu biçimlerin içinde insanlıktan çıkarma kendisine önemli bir yer edinmiştir çünkü insanlar diğerlerini insanlıktan çıkmış olarak düşünürlerse, onlara incinebilir, merhamet duyulabilir ya da kendileri gibi duygulara sahip olabilir varlıklar gözyle bakmaları pek mümkün olmayacaktır. Bu şekilde de uygulayabilecekleri düşmanlık ve şiddetin dozu artabilecek, oldukça zarar verici sonuçlar ortaya çıkabilecektir. Dünya farklılık politikaları üzerine kurulmuştur ve her ben karşısında bir sen barındırır. Sistemde her şey ötekileştirilmeye çalışılabilir ve kitle iletişim araçlarının da yardımıyla birey ben üzerinden ötekini inşa eder.

1.2.2.2. Tarihsel Travma

Kimlik çatışmalarında geniş grup kimliği ve tarihsel travmalar büyük bir yer tutmaktadır. Tarihi başta olmak üzere sosyolojik, antropolojik ve filozofik bir çok literatürde etnik, ulusal ya da politik geniş grupları ya da kabileleri anlatan birden çok fenomenle karşılaşılabilir. Geniş grup başlığı, grup üyelerinin paylaştığı kimlik belirleyicileri, göçler, devrimler, tarihsel süreç ya da liderlerin kişisel özellikleri gibi pek çok farklı faktöre bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir (Volkan, 2012: 19).

Volkan geniş grup kimliğini çadır metaforuyla anlatmaktadır. Çadır metaforunda bir grupta yer alan kişilerin direk/lider etrafında dans eder gibi birbirleriyle özdeşim kurduklarını ve liderlerini idealize ederek desteklediklerini söylemektedir. Direğin üzerine gerilen çadır bezinin binlerce belki de milyonlarca insanı topladığını, başka bir çadırda yaşayan insanlarla bir çatışma olması durumunda insanların hala liderlerini destekleyeceklerini çünkü çadırı sağlam ve korunaklı tutmak istediklerini düşünmektedir. Çadırın kumaşı geniş grubun kimliğini ve sınırlarını sembolize etmektedir. Bu metaforik dev çadırın altında yaşayan insanlar barış zamanı kendilerine, ailelerine ya da sosyal yaşamlarına dönecekler, ancak öteki olarak tanımlanan grup tarafından tehdit edilmeye ya da aşağılanmaya maruz kalırlarsa, çadır bezini kendi kimliklerinin oluşturduğu kıyafetin üstüne giyerek dikkatlerini o yöne çevireceklerdir. Artık amaç geniş grup kimliğini sembolize eden çadırı korumak, onarmak ve devamlılığını sağlamak haline gelecektir (Volkan, 2012: 20). Nasıl ki nefes alıp verdiğini fark etmeyen bir insan, sigara dumanıyla kaplı bir odaya girdiğinde ya da hasta olduğunda aldığı nefesi ya da nefes almaktaki zorluğunu fark ederse, geniş grup da kimlikleri ya da varlıkları zarar görmeye başladığında kendini ötekilerden ayrı görüp biz duygusu içine girmeye başlayacaktır (Volkan, 2012: 20). Söylediğimiz gibi aynı hisleri paylaşan milyonlarca insanın altında yaşadığı metaforik çadır, geniş grubun kimliğini ve sınırlarını temsil etmekte ve biz ile onlar arasındaki geniş grubun dışlamak için çalıştığı şeyler için psikolojik sınırı oluşturmaktadır.

Her geniş grup kimliği ve onunla tanımlanan metaforik çadırın kendine ait renkleri ve dizaynları vardır. Sadece o çadır altındaki bireyler için anlam taşıyan bu belirleyiciler müzik, yemek, dil, bayrak gibi somut ve soyut nitelikte pek çok şey olabilmektedir. Bunların yanında farklı şekilde oluşturulmuş üç farklı grup çadırı biçiminden daha bahsedilebilir. İlk olarak diğer grup tarafından kötü imajını dışsallaştırma ve kendilerinde istemedikleri düşünce ve duygularını yansıtma yoluyla, ikincisi Mustafa Kemal Atatürk, Mahatma Gandhi ya da Vladimir Lenin

gibi karizmatik liderlerin yaratımı yoluyla ve son olarak yaşanmış ya da mitolojik olan tarihi olaylar ve kahramanlar yoluyla. Burada paylaşılan kimlik belirleyici unsurlar genellikle üstünlükle özdeşleştirilir. Ancak eğer bu unsurlar geçmişte alınan yaralanmalarla alakalı ise grubun kendi yarası her zaman öteki olarak görülenin yarısından daha büyük olacaktır (Volkan, 2012: 21-22).

Volkan'a göre etnik, milli ve dini çadır bezlerine belirleyiciliğini veren iki iplik vardır. Volkan bunları seçilmiş ihtişamlar ve seçilmiş travmalar olarak betimlemektedir (Volkan, 2007b). Seçilmiş ihtişamlar tarihte yaşanan olaylarla, kahramanlıklarla, başarılarla ilgili duyulan mutluluk ve gururun bir ifadesidir. Kimi zaman bu olay ve kahramanlar mitolojik bir hale getirilir. Ritüellerle, eğitimle, kutlamalarla nesilden nesile aktarılır. Bazı durumlar da liderler de seçilmiş ihtişamlara yeniden hayat vermeye çalışırlar. Bunlar yükseltilmiş bizlik duygusunu kışkırtmaktadır. Tarihin diğer bir yüzü ise seçilmiş travmalardan oluşmaktadır. Grupların tarihi travmaları çok farklı çeşitlilikte olabilir. Fırtına, deprem, volkanik patlama, nükleer kazalar gibi travmalar olabileceği gibi, düşman bir grubun ulusal, etnik ya da politik amaçlarındaki farklılıklardan kaynaklı ve üzerinde düşünülerek gerçekleştirilmiş eylemler de olabilir (Volkan, 2000: 178). Eğer travmalar doğa yoluyla, ya da insan eliyle ancak kaza yoluyla oluşursa Tanrı'nın isteği, bir kişinin ya da küçük bir grubun hatası olarak görülecektir. Ancak travmanın sebebi savaş, etnik, milliyetçi ya da dini çatışmalar, baskı ve zulüm gibi nedenler olursa öfke belli bir düşman gruba yönelecektir. Özellikle kurban edilen çaresiz kalmış ve kasıtlı olarak işkence ve aşağılanma görmüşse, bu geniş grup kimliği altında yorumlanacak ve seçilmiş travmaya konu olacaktır (Volkan, 2000:179). Diğer grup tarafından zarar gören grup özsaygısını kaybetmeyi seçmeyecektir ancak bu travmayı psikolojik bir biçime getirip kimliğinin güçlenmesi ve devamı için kullanabilecektir.

Tarihsel travmalar olgu olarak diasporalar ile yakın ilişki içindedir. Cohen, Yahudi, Filistin, İrlandalı, Afrikalı ve Ermeni diasporalarını mazlum diasporalar olarak betimlemiş ve yaşadıkları tarihsel travmaların kimliklerine olan etkileri üzerinde durmuştur. Yahudiler için İsrail'den sürülmeleri, kimliklerine yönelik ortak bilinci canlı tutmuş, ardından İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanan Holocaust ise diaspora kimliklerinin gelişimi ve güçlenmesinde büyük rol oynamıştır. Anavatandan ayrılma travması, ekseriyetle diaspora için çok önemlidir hatta bu travma olmadan diasporanın olamayacağı bile ileri sürülmektedir.

Tarihsel travmatik olaylar hakkında yoğun bir biçimde çalışmış olan Volkan, nesilden nesile aktarım ve iletişimde tarihsel travmatik olayların seçilmiş travmaya (chosen trauma) dönüşebileceğini, seçilmiş travmanın da grup kimliğinin şekillenmesinde önemli bir unsur olduğunu öne sürmektedir. Toplumsal liderler kimi zaman bu seçilmiş travmaları toplumda bir dönüşüm yaratmak amacıyla bir politika aracı olarak kullanabilmektedir

Volkan Büyük Grup ifadesini belli duygu paylaşımlarıyla belli hassasiyetleri paylaşan binlerce ya da milyonlarca bireyi anlatmak için kullanmaktadır. Kitlesele büyük grup travması ile kastettiği ise düşman bir grup tarafından bir büyük gruba kasıtlı bir biçimde verilen yaradır. Yaralanan grup, çaresizliğini, küçük düşürülüşünü, verdiği kayıpları ve duyduğu utancı tersine çeviremediğinde ve kendisini ifade edemediğinde öfke duygusunu içselleştirir. Kitlesele travmatik grubun üyeleri bazı psikolojik görevlerin gerçekleştirilmesinde başarısız olduklarında, bilinçli veya bilinçsiz bir biçimde bu görevleri gelecek kuşaklara aktarırlar. Volkan işte bu kuşaklar arasındaki aktarım ve yansımayı seçilmiş travma olarak adlandırır. Seçilmiş travma grubun aşırı yetki verilen bir ideoloji üretmesine sebep olmaktadır. Bu ideoloji politik liderler tarafından çoğunlukla manipüle edilmektedir. Ayrıca bu ideoloji grupta sahip olmak istediği şeye hakkı olduğunu inancını da yaratmaktadır (Volkan, 2007). Grup travmatik olayın paylaşılan efsaneleştirilmiş akli temsiliyetini kimliğine alır. Seçilmiş travma büyük grup üyelerini öncelikli olarak görünmez bir örümcek ağı gibi birbirine bağlamaya çalışır (Volkan, 2007).

Geçmişte yaşanan tüm ağır trajediler seçilmiş travmaya dönüşmemektedir. Öldürülen kahramanlara mitolojik anlamlar atfedilmesi, yaşanan travmanın hikayelere, şiiirlere ve şarkılara konu olması, liderlerin travma ile ilgilenmesi ve gündeme taşınması, bir grubun geçmişindeki olayı seçilmiş travma haline getirmektedir. Bir olayın seçilmiş travma haline gelmesi için tüm grubun o olaydan aynı derecede etkilenmiş olması gerekmez. Örneğin tüm dünyadaki Yahudiler ve İsraililer bireysel olarak soykırımdan etkilenmemişlerdir. Ancak geniş grup kimliklerini doğrudan ya da dolaylı bir biçimde soykırıma göndermeler yaparak tanımlamayı seçerler (Volkan, 2012: 26).

Vamık Volkan, “Kimlik Adına Öldürmek: Kanlı Çatışmalar Üzerine Bir İnceleme” isimli kitabında düşman kaynaklı kitlesele travma ve grup kimliği arasındaki ilişki üzerinde durmuş, aşağılanma ve kötü muameleye maruz kalmış

toplumların grup kimliklerine daha sıkı sarıldıklarını anlatmıştır. Düşman bir grubun saldırısına uğrayan insanlar utanç ve aşağılanmaya maruz kalmış, bu nedenle kendi gruplarına yönelik bağlılıkları artarken, diğer gruba karşı öfkeleri de artmıştır. Kötü durumlarla karşılaşan grupların izleyeceği iki yol vardır. Birincisi yaşadıkları sıkıntıları kabul edip, yas tutup sağlıklı bir süreç geçirmek, ikincisi ise bu durumu yok sayarak yasin sürekli bir hale gelmesine neden olmaktır. Volkan'a göre yası sürekli hale gelen birey, kaybettiklerini hayata döndürmek ve kurtulmak için geçmişle bugün arasında bazı sembolleri, nesnelere ya da canlıları bağlantı nesnesi olarak kullanabilecektir. Bu bağlantı nesnesi sevgiden nefrete, gelenekten giysiye birçok biçim alabilmektedir.

Volkan, seçilmiş travma olarak isimlendirdiği tarihsel travmaların her zaman tamamen gerçeği yansıtmadığına, kimi zaman abartı ve öznel değerlerden kaynaklanarak özellikle şarkı, şiir gibi kültürel unsurlara konu edildiğine ve bu şekilde hafızalarda kendilerine yer bulduklarına değinmektedir. Volkan verdiği Politik Psikoloji Seminerlerinde kitlesel travmanın birey ve toplumlarda dört şekilde tepkiye neden olabileceğini belirtmiştir. Bunlar yeni toplumsal aşırı uğraşlar, var olan kültürel geleneklerde değişim, ortak bağlantı nesnesi görevi görebilecek anıtlar inşa edilmesi ve en can alıcı olanı da travmanın nesilden nesile aktarılmasıdır. Bu travmalar nesilden nesile aktarılırken grup kimliğinin bir parçası haline gelmesinin yanısıra kendi başlarına gelmeyen kuşaklara da önceki nesillerin ağırlığını vermektedir (Volkan and Itzkowitz, 1994: 9).

Eğer grubun yaşadığı felaket çok büyük değilse grup bu felaketi onarabilmektedir ancak grubun ya da toplumun belkemiği kırılırsa bu onarılamamakta ve felakete dayalı bellek süreklilik kazanmaktadır (Volkan, 2007c). Seçilmiş travma, grupta tekrar harekete geçirildiğinde ve aşırı yetkilendirilen ideoloji, liderler ve politik propaganda yoluyla ateşlendiğinde, soykırıma varabilecek ölçüde düşman gruba yönelik kitlesel şiddet eylemlerini başlatabilmektedir.

1.2.2.3. Etnik Şiddet

Her geçen gün daha çok insanın gördüğü gibi, çoğul bir dünyada yaşıyoruz. Ulus-devlet artık sadece dillere pelesenk olmuş bir kelime niteliğinde çünkü çok az devletin etnik açıdan homojen bir nüfusu var. Birçoğu ise iki veya daha fazla etnik grubun kolay olmayan bir şekilde aynı sınırlar içinde ve uyumlu bir biçimde yaşamaya çalışmasına tanık oluyor (Smith, 1981: 9).

Yirminci yüzyılda etnik gruplararası çatışmalar eskiye göre çok daha yoğun ve yerleşik bir hal almaya başladı. Bazı ülkeler ciddi etnik sorunları göz ardı edebilirken, bazıları konuda çok hassas bir konuma geldi. Ancak nerede nasıl şekillenirse şekillensin her kıtada ve hatta hemen hemen her ülkede etnik yapı hayati bir sosyal ve politik güç unsuru olarak görülmeye başlandı. Birçok ülkede yer alan çoğulcu yapı, onların politikaları ve kültürel entegrasyon, etnik düşmanlık ve çatışmalardaki artış ve yoğunluk, etnisitenin modern dünyadaki artan rolüne bir kanıt olarak görülüyor (Smith, 1981: 12). Etnik ayrılıkçılık farklı kültürel bağlar hakkındaki gerçeklik miti üzerine inşa ediliyor ve ayrılıkçılık bu noktada bu bağlarla birleştirilmiş kültürel kimliğin korunması anlamına geliyor (Smith, 1981: 13).

Etnik çatışmalar uzun yıllardır terörizmin temel kaynağı olmaya başlamış ve etnik sorunlarla ilgili endişeler motivasyonları konusunda ilk sırada yer almıştır. Böyle bir şiddeti açıklamak için ise çok geniş bir literatür oluşturulmuştur. Başlangıçta bu alanda yapılan girişimler, ortak düşmanlığın kadim nefretler olarak etiketlenen, çekişen gruplar arasındaki ortak düşmanlıklardan kaynaklandığını ileri sürmüşlerdir. Daha sonra bu düşünceler görüşülmüş ve kimliklere yönelik soru ve araştırmalar artmıştır (Kaufman, 2006: 45).

Bu alana yönelik açıklamalar getirebilmek için birçok öneri sunan görüşler arasında Rasyonel Tercih Kuramı en fazla rağbet görenlerden bir tanesi olmuştur. Bu kuram soykırıma kadar varabilen aşırı nitelikteki davranışları Mahkûmların İkilemi, güvenlik sarmalı gibi Realist önermelere dayandırmaktadır. Buna karşın sosyal- psikolojik okul ise statü ve duygusal motivasyonlar gibi manevi değerleri etnik şiddeti açıklamak için önermektedir. Bunlarla beraber çoğunluk bir savaşı etnik olarak tanımlarken Rodolfo Stafenhagen'in tanımladığı gibi temel kriter olarak savaşan aktör ya da partilerin kendilerini ya da diğerlerini etnik bir kritere göre tanımlayıp tanımlamadığını ön plana almaktadır (Kaufman, 2006:46).

Stuart J. Kaufman etnik savaşı tarafların kendilerini etnik kriterlere göre tanımladığı geniş çaplı, sürdürülen ve organize olmuş bir olay olarak görmektedir (Kaufman, 1996b: 150). Kaufman'a göre etnik şiddet konusunda sosyal psikoloji teorileri arasında kendi sembolik politika teorisi modeli oldukça iddialı bir yere sahiptir. Bu modele göre şiddetli etnik çatışmaların nedeni düşmanlığı meşrulaştıran grup mitleri, yok olma korkusu ve şovenist seferberliğin sembolik politikasıdır. Bu görüşe göre düşman mitleri, şovenist elitlerin kolayca provoke edebilecekleri ve ekstremist politikalarını popüler hale getirebilecekleri, kolayca düşmanlık yaratabilecekleri duygu-yüklü semboller üretmektedir (Kaufman, 2006: 47).

Sembolik politikanın mantığı şu şekildedir (Kaufman, 2003:2):

1- Etnik, ulusal ya da dinsel kimlikler, kimin grup üyesi olduğunu, bir grup üyesi olmanın ne demek olduğunu ve tabii ki o grubun düşmanlarının kimler olduğuna dair mitler üzerine kurulmuştur. Bu mitler genellikle gerçekler üzerine kurulmuştur ancak tarihi yansıtırken özellikle seçilir ve abartılabilirler. Bu mitlerin rolü özellikle belirtilmelidir.

2-Bu mitler politikacıların duygu-yüklü sembolleri destek kazanmak ve takipçilerinin hislerini canlandırmak için kullanmalarına mahal vermektedir.

3-İç grup- dış grup psikolojisi insanların kendilerini diğer grupla itibar ya da statü için bir yarışma içindeymiş gibi görmesine neden olacaktır. Bu da grubun otomatik olarak kendi kayıplarını diğerlerinin kazancı ya da bunun tam tersi olarak düşünmelerine sebep olacaktır. Yani duygu-yüklü statü çekişmeleri abartılı tehdit anlayışlarına hatta varlıklarının tehdit edildiğine kadar bir düşünce sistemine neden olabilecektir.

Daha önce söz ettiğimiz gibi Neorealizmde yapıya ciddi bir vurgu vardı ve bu yapı anarşi ile tanımlanıyordu. Aktörlerin içinde buldukları anarşi ortamı ve güvensizlik devletleri bu konuda başta askeri olmak üzere önlemler almaya yönlendiriyor, bu durum da karşılıklı bir döngü yaratarak güvenlik ikilemine yol açıyordu. Bunun sonucu da çoğunlukla savaş oluyordu. Kaufman'a göre etnik kimlikler ne derece karışık, güvenlik ikilemi o kadar ciddi bir hal alabilir. Hangi grup daha önce organize olur ve silahlanırsa, diğer grup kendi savunmasını oluşturmadan saldıracaktır. Bu durumun sonucu ise şartlara göre değişiklik

gösterecektir. Bu durumda ortaya çıkan sonuç isyan, katliam, orantısız savaşlar ve hatta etnik temizlik bile olabilir (Kaufman, 1996b: 151). Bir grup diğerinin baskısı altında güvenli olamayacağından başka bir yere kaçmayı tercih edebilir.

Eğer devletlerin savaşa girmesi yönünde yoğun bir istek ve coşku mevcutsa, çoğunlukla o devletin liderleri böyle bir istek yaratılması için çaba göstermişlerdir. Birçok teorisyene göre uluslararası bir savaşın oluşabilmesi için en önemli faktörlerden bir tanesi kitlesel düşmanlıktır. Bu nedenle etnik çatışmayla ilgili çatışmalar hiper- ulusçuluk ya da etnik şovenizm olarak adlandırılan durumları önemli olarak addederler. Kaufman'ın Horowitz'den aktardığı üzere bu davranış biçimleri etnik sembol ya da etnik liderlerin statüsü tarafından belirlenmektedir (Kaufman, 1996b: 152). Şovenizm ya da militarizm gibi davranışlar genellikle kitlesel düşmanlığın genel davranışı olarak görülmektedir. Horowitz etnik şiddete yol açan kitlesel düşmanlığın dört kaynağı olduğunu düşünmektedir. Bunlardan ilki dışsal bağlılık problemidir. Burada bir grup çoğunluğu oluştururken, diğeri daha geniş bir alanda ancak bir azınlığı oluşturmaktadır. İkinci şart bir grubun diğeri grup üzerinde tarihsel bir baskı geçmişi olması hatta daha kötü bir durumda hükmeden hükmedilen ilişkisini yaşamış olmaları. Bu faktörler güvenlik ikilemini besleyen etnik yok olma korkularını olası bir hale getirmektedir. Üçüncü şart kitlesel düşmanlığı motive eden etnik alışkanlıklar ve dördüncü şart ise özellikle belli konular üzerinde destek sağlayacak etnik semboller. Bu şartların varlığı çoğunlukla kitle tarafından yürütülen bir etnik şiddete yol açmaktadır. Bu şartlar mevcutsa etnik yükseliş kitlenin baskısı sonucu gerçekleşir ve eğer liderler etnik konularda uç pozisyonları benimsemezlerse, yerlerine bunu yapacak liderler getirilecektir. Bu aşırı uç politikalar artan şiddetle bir güvensizlik döngüsüne ve sonunda bir etnik savaşta yol açabilmektedir (Kaufman, 1996b: 153).

Kaufman düşüncelerinde etnik şiddete yol açabilecek birden fazla aktöre yer vermektedir. Bu noktada birinci aktörü kitle iken ikinci aktörü iç politik karar alıcıları ya da süreçlerdir. Eğer bir savaş için birileri suçlanacaksa, bu çoğunlukla tarafların çok saldırgan olmalarıyla ilişkilendirilir. Devletler neden saldırgandır sorusuna verilebilecek cevaplardan biri Stephen van Evera tarafından verilmiş ve devletlerin saldırgan politikalar izlemesini güçlerini sürdürebilmelerine bağlamıştır. Ona göre popüler militarist ve hiper-ulusalcı fikirler çoğunlukla elit diplomasisi sonucu oluşmuştur. Örneğin Birinci Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'nın birçok ülkesinde ulusalcı ve şovenist eğitim politikaları izlenmiş, okulda çocuklara çevrelerindeki ulusların kendilerinden aşağıda olduğu ve bu nedenle diğerlerine

hükmetmelerinin mazur görülebilir hatta uygun bir davranış olduğu öğretilmiştir (Kaufman, 1996b: 154). Grup mitleri ve korkuları nerede güçlüyse, özellikle diğer gruba düşmanlık ne derecede büyükse, etnik çatışmanın orada çıkması ve giderek yükselmesi oldukça olası bir durumdur.

Kaufman'ın Sembolik Politika teorisine göre etnik bir savaşın ön şartları şunlardır:

Sembolik Karar Alma

İnsanlar, rasyonel bir karar alıcı stratejisini izlemek yerine genellikle kendilerine duygusal olarak etkilendikleri sembollerle sunulan politik tercihlere yönelirler. Bu nedenle akla yatkın önerilerle maddi çıkarları savunan bir politikacı, duygu yüklü sembolleri manipüle edebilen bir politikacı karşısında dezavantajlıdır. Örneğin Harem-i Şerif'in statüsü gibi sembolik çıkarlar, çoğunlukla maddi çıkarlardan daha fazla değer görür.

Yok Olma Tehdidi

Etnik ya da ulusalcı aşırılıkta görüldüğü üzere grupta, varlığına yönelik tehdit olduğu algısı bulunuyorsa, bu durum grubu şiddete yönelik motive edebilir. İsrail örneğinde soykırım korkusu bulunuyor. Tehdidin boyutu abartılmış olabilir ama asıl önemli olan jeopolitik ya da askeri dengenin açık bir analizi değil, grubun tehdit altında olduğunu *düşünmesidir*.

Mobilize olma fırsatı

Etnik savaşın üçüncü ön şartı politik fırsattır. Eğer çeşitli baskılar politik mobilizasyonu engelliyor ya da bir grup bir yurdun eksikliğini çekiyorsa, etnik bir savaşın çıkması mümkün ve muhtemeldir (Kaufman, 2009:405).

Etnik çatışma ya da krizin uzun, orta ve kısa süreli emarelerini tanımlayan Kaufman şu şekilde bir ayrıma gitmiştir. Etnik şiddetin uzun süreli emaresi çoğunlukla ulusal ya da dinsel mitlerin diğer gruba karşı düşmanlığı meşrulaştırmasıyla gerçekleşmektedir. Bu mitler ulusal medyada, okul müfredatında, resmi devlet belgelerinde ve konuşmalarında, popüler literatür ve tarih kitaplarında oldukça kolay fark edilebilmektedir. İdeoloji ya da mitler ne derecede düşmansa, şiddet o derece de yoğun bir biçimde ortaya çıkabilmektedir. Orta vadeli emarede grubun yok olmasına dair korkular, ekonomik kriz ve

ekstremistlerin mobilize olabilmelerine yönelik fırsatlardan söz edilebilmektedir. Kimlik temelli şiddetin kısa vadeli emaresi için duygu-yüklü düşman mitlerini mobilize olmak için kullanan ekstremist liderlerin, etnik korkuların da ateşini artırarak kendilerine destek sağlaması gösterilebilir (Kaufman, 2003: 3).

1.2.2.4. Liderlerin Rolü

Liderlik kavramı tarih boyunca farklı tanımlara konu olmuştur. İnsanların ekonomik, siyasal ya da benzeri güç unsurları ve değerleri kullanmak yoluyla amaçlarına ulaşabilmek için takipçilerini harekete geçirmeleri, karşılıklı amaçlara dayanan bir dönüşüm isteyen lider ve takipçileri arasındaki etkileşim, insanları belli hedeflere yönelmeye ikna etme, güç kullanma ve itaat gibi tanım ve kavramlar bu alanda görülebileceklerin bazılarıdır (Bakan ve Büyükbeşe, 2010: 74).

Bir büyük grup tehdit altına girdiğinde ve kimliğini sorgulamaya başladığında, politik liderinin kimliği önemini artırır. Lider, etnik temelli ya da diğer grup hassasiyetlerini artırabilir ya da yumuşatabilir. Ötekilerle ilişkileri barışçıl bir temele oturtabilmesinin yanı sıra, savaşa neden olabilecek derecede körükleme şansına da sahiptir. İlki onarıcı, ikincisi yıkıcı lider kategorisindedir. Yıkıcı liderlerin izleyebileceği yolları Volkan şu şekilde formüle etmiştir:

1) Düşman tarafından yapılan saldırıları, felaketleri, ya da kurbanlaştırmaya neden olmayacak derecedeki olayları bile takip ederek gruba kurbanlaştırılması duygusunu verir.

2) Bu yolla seçilmiş travmayı yeniden harekete geçirir.

3) Biz duygusunu artıracak girişimlerde bulunur.

4) Düşmanı insan dışı bir kategoriye sokar.

5) İntikam alınabilmesi için grupta aşırı yetkilendirme durumunu meydana getirir ve uyuyan ideolojiyi yeniden uyandırır. Bu adımlar etnik temizliğe kadar varabilir ve büyük grup bu yolla kendisini arındırabileceği düşünür (Volkan, 2007a).

Kaufman' a göre etnik bir savaşın ön şartlarının dışsal bağıllık problemi, etnik baskı ya da hükmetme tarihi ve etnik düşmanlıkla beslenen etnik sembolizm olduğunu söylemiştik. Eğer bu faktörler diğer gruba karşı etnik düşmanlık yaratıyorsa, etnik şiddet muhtemeldir. Etnik savaş ise bu düşmanlık, etnik ekstremistlerin güç kazanması ve bir ya da iki tarafta da yok olma tehdidi ile birleşirse ortaya çıkacaktır. Düşmanca hisler, ortak bir geçmiş, sembolik çıkar çatışmaları ve negatif tutumlar olmadan şiddet oluşmayacaktır. Tüm bu şartlarda bile şiddet, ancak ekstremist liderlerin güç kazanmak ya da gücünü sürdürmek için yeni düşmanlar yaratmasıyla sürdürülebilir (Kaufman, 1996b: 157). Bu şiddet yaratımının başında saldırgan elitler ve liderler yer almaktadır. Çünkü onlar güçlerini sürdürmek için seçtikleri bu yolu destekçilerinin diğer tarafı şiddetin sebebi olarak görmelerini isteyerek ve sağlayarak gerçekleştirmektedirler.

Saldırgan elitler bürokratik temellerini kullanarak izlenecek stratejik politikalarda müzakere temelini kontrol altında tutabilir, konuyla ilgili bilgileri kendi politikalarını destekleyecek şekilde yayabilirler. Eğer mümkünse medyayı da kendi görüşlerini yaymak için elinde tutabilirler. Yani saldırgan elitler insanların devletlerin agresif olduğuna inandırarak algısal bir güvenlik ikilemi oluşturur. Bu durumun yapısal bir güvenlik ikilemi olduğunu öne sürerek kendi devletlerinin yalnızca rakiplerine saldırabilecek ve başından atabilecek kapasiteye sahip olarak güvende olacaklarını söyler. Ayrıca saldırgan liderler önleyici savaşın gerekli olduğunu savunmakta ve bu konudaki girişimlerine de destek bulmak istemektedirler.

Saldırgan liderler politikalarına yandaş bulabilmek için devlet kaynaklarını kullanmaktadır. Destekçilerine iş ve kariyer adımları gibi teşvikler sunmakta, grupları kendi amaçları doğrultusunda etkilemek için büyük organizasyonlar kullanmakta, ya da karşı organizasyonları sindirmek için şiddet uygulamaktadırlar. Talihsiz bir biçimde çatışmaları körüklemek ve provoke etmek liderlin kendi politik amaçlarına destek sağlamalarını da kolaylaştırmaktadır (Kaufman, 1996b: 155). Saldırgan elitlerin güç temellerini ellerinde tutmaları öncelikle kitlesel medya ile başlamaktadır. Eğer saldırgan liderler kitlesel medyayı kontrol edebiliyorlarsa, çarpıtma ve yanlışlama içeren bir model oluşturup, unutulmaya yüz tutmuş etnik düşmanlıkları yeniden canlandırabilmektedirler. Diğer grubu tehdit olarak resmedip abartma yoluyla korku ve düşmanlık duyguları yaratabilirler. Bu duygularla da şovenizm ve militarizmin meşrulaştırılması yolunu açmamış olurlar. Burada Şovenizmden kastedilen diğerlerinin düşman, aşağılık ve

'biz'den çok uzak oldukları, militarizmden kastedilen ise kendimizi diğerlerinin saldırısından korumanın tek yolunun ezici bir güç kullanımı olduğudur (Kaufman, 1996b: 155).

Saldırgan elitler şiddeti arttırmak için etnik kimliklerle ilgili sembolleri manipülasyon aracı olarak kullanmaktadırlar. Bunun için de grubun temel değerlerine yönelik tehdit duygusunu destekleyerek kendi güçlerini ve amaçlarını sürdürme yolunu tercih ederler. Elitlerin başlattığı ve yürüttüğü şiddet hareketlerinde sözlerden eylemlere doğru artarak giden bir süreç söz konusudur. Öncelikle belli bir amaç doğrultusunda ya da tehdit sonucunda oluşan gruplar, zamanla askeri birlikteliklere dönüşebilmektedir. Saldırgan liderler politikalarını hayata geçirebilmek için şiddetten başka olasılık bulunması ihtimalini yok ederler. Etnik sorunlar artık müzakere edilemeyecek duruma geldiğinde de şiddet devreye girmektedir.

1.3. Bir Güvenlikleştirme Aracı Olarak Söylem

1.3.1. Güvenlikleştirme

Güvenlikleştirme teorisi Barry Buzan ve Ole Weaver tarafından geliştirilmiş ve çalışmaları Kopenhag Okulu adını almıştır. Kopenhag Okulu'na göre güvenlikleştirme, güvenlikleştiren aktör ya da aktörlerin, bir şeyi, birini ya da bir olayı varoluşsal bir tehdit olarak resmettiği ve bu tehditle başa çıkma konusunda çağrıda bulunabilecekleri bir söz eylem biçimidir. Bu nedenle de güvenlikleştirme siyasileştirmenin aşırı bir versiyonu olarak görülebilir (Bozdağlıoğlu ve Ovalı, 2012:5). Kopenhag Okulu, 1970'li yıllarla birlikte başlayan, özellikle Soğuk Savaşın sona ermesi ile birlikte Güvenlik Çalışmaları alanının kapsamının genişlemesini savunanlar ile alanın geleneksel anlamını koruması gerektiğini savunanlar arasındaki büyük tartışmadan "üçüncü yol" olarak ortaya çıkmıştır (Açıkmeşe, 2011: 57). Kopenhag Okulunun doğuşu, 1985 yılında Kopenhag Üniversitesi'nde kurulan 'Barış ve Çatışma Araştırma Merkezi'nde Avrupa Güvenliği Çalışma Grubu'nun, "Avrupa Güvenliği'nin Askeri-Olmayan Boyutları" başlıklı projesinin hayata geçirilmesi ile ilişkilendirilmektedir.

Kopenhag Okulu'na göre güvenlikleştirme öznelerarası ve sosyal olarak inşa edilmiştir ve başarılı bir kitle tarafından kararlaştırılmaktadır.

Güvenlikleştirmeden söz edebilmek için üç unsura gerek olduğu söylenmektedir; söz-eylem ya da söylem, güvenlikleştiren aktör ve hedef kitle (Bozdağlıoğlu ve Ovalı, 2012:5). Kopenhag Okulu güvenlikleştiren aktörü güvenlik söylemini sunan kişi olarak görmektedir. Buradaki rolde ortak oyuncular politik liderler, bürokratlar, hükümetler ve lobilerden oluşmaktadır. Güvenlikleştiren aktör için temel şart ise o aktörün, bir olayın diğer olaylardan öncelikli bir nitelik arz edip etmediğine karar verebilecek pozisyona sahip olmasından geçmektedir (Bozdağlıoğlu ve Ovalı, 2012:5).

Güvenlikleştirme kuramı, Sosyal İnşacılık tabanlı olarak geliştirilmiştir. Bu kuram, belli bir konunun hangi aşamalardan geçerek ya da geçirilerek bir güvenlik sorunu haline getirildiğini incelemektedir. Güvenlikleştirme yaklaşımının merkezinde Güvenlik Çalışmalarını bireylerin, grupların ve milletlerin varlığı, yaşamı ve kalkınmasıyla ilgili tüm tehditlerle sadece askeri yoldan değil, her konuda nasıl çözüm bulunabilir sorusunun cevaplanma çabası yer almaktadır (Açıkmeşe, 2011:66). Bu yaklaşıma göre, bir sorunun güvenlik tehdidi olabilmesi için bu tehdit karşısında önlem almaya yetkili aktörler tarafından o sorunun herhangi bir öznenin varlığına yöneltilen ve bu nedenle de söz konusu aktörler tarafından rutin siyasi süreçlerin dışına taşınan acil ve meşruiyet kazanmış önlemler alınmasını öngören bir sorun olarak tanımlanması gerekir (Buzan, Weaver and Wilde,1998: 5). Bir başka deyişle, söylem yoluyla tehdidin varlığı ve kapsamı inşa edilecektir (Açıkmeşe, 2011:59).

Kopenhag Okulu'na göre önemsiz görülen herhangi bir kamusal problem dahi öncelikle siyasal alana oradan da güvenlik alanına taşınabilir. Çünkü bir mesele siyasal alanın merkezine yerleştirilirse devlet bu meselenin çözümü amacıyla seçenekler arasından bir tercih yapmak ve bu tercihi gerçekleştirebilmek için ciddi bir kaynak aktarımı gerçekleştirmek zorunda kalacaktır. Bu karar ve kaynak aktarımı süreci devlet tarafından yürürlüğe konduğunda toplumun tamamı bundan etkilenecek, önlem gerektiren bir mesele olarak güvenlikleştirilecektir (Buzan vd. ,1998: 23). Bir sorun devletin güvenlik ajandasına yerleştiği an o sorun toplumsal ve siyasal anlamda öncelikli bir konuma yükselmektedir.

Kopenhag Okulu'nun önemli temsilcilerinden Ole Waever'a göre güvenlikleştirme devlet elitlerinin ve toplumda sözü geçen aktörlerin bilinçli bir biçimde hayata geçirdikleri bir tercihtir (Williams, 2003: 515). Bu demek oluyor ki güvenlikleştirme, yönetici elitlerin amaçlarına ulaşabilmek ya da sahip oldukları

ideolojilere toplumsal bir taban veyahut meşruiyet kazandırmak için kullandıkları bir yöntem olabilir. Bu amaca ulaşmak için ise eğitim, medya, ideoloji, doktrin, din, sivil toplum kuruluşları gibi geniş bir alanda kendisine yer edinebilen araçlar, güvenikleştirme sırasında kullanılabilir. Çünkü maddi açıdan gücünü gösteren ve amacına ulaşan tüm sosyal aktörler, elde ettikleri konumu ellerinde tutabilmek ve bir süreklilik yaratmak için durumlarını düşünce yoluyla da destekleyerek meşrulaştırmak ihtiyacı duyarlar (Ateş, 2009: 83).

Güvenikleştirme üç aşamadan meydana gelen bir süreçtir. İlk aşamada belli bir konu belirli bir referans nesnesine yönelik var oluşsal bir tehdit olarak tanımlanır. Bu aşamada güvenikleştirici aktör başat konumdur ancak işlevsel aktörler ve kolaylaştırıcı koşullar referans nesnesinin var oluşsal olarak tehdit altındaymış gibi görünmesini sağlamak için önemli rol oynarlar. Bu aşama tek başına bir güvenikleştirme meydana getirmez, yalnızca güvenikleştirme amaçlı bir hareket veya bir güvenikleştirme girişimi oluşturur (Buzan vd.1998: 25). O konunun güvenikleştirilmesi hedef grubun o konuyu normal politika sınırları dışında kabul etmesi sonucunda güvenikleştirilmiş olur. Yani hedef kitle varoluşsal bir tehdiye inandırıldığında güvenikleştirme başarılı olmuştur denebilir.

Kopenhag Okulu askeri, ekonomik, çevresel, toplumsal ve siyasi olmak üzere güvenliği beş sektöre ayırmakta, güvenikleştirme teorisini bu beş sektöre uyarlamaktadır. Bu sektör yaklaşımı incelendiğinde güvenikleştirmede her şeyin söylemle inşa edildiği görülmektedir. Bu beş sektörün tamamında bazı unsurlar tehdit olarak tanımlanabilir ve bu tanımın temel kriterini söylemler oluşturur. Bu noktadan bakıldığında söylem olarak dile getirilmeyen hiçbir şey tehdit kategorisinde sayılmayacaktır (Açıkmeşe, 2011: 54).

Kopenhag Okulu'nun Sosyal İnşacılık tabanlı olduğundan söz etmiştik. Kopenhag Okulu ve Konstrüktivizmi birleştiren en önemli noktalardan biri güvenikleştirmenin objektif bir biçimde değil subjektif ve öznel arası iletişim yoluyla inşa edildiği vurgusudur. Etkili bir güvenikleştirme yaratılabilmesi için öncelikle devlet ya da hükümet gibi güvenikleştirici bir aktöre, ulusal çıkar gibi güvenliğinin tehlikeye düştüğünün söylendiği bir referans nesnesine ve halk gibi güvenikleştirmeyi kabul edecek bir kitleye ihtiyaç duyulmaktadır. Sadece bunların varlığı yeterli olamayacaktır. Bu faktörler arasındaki iletişimi ve bağlayıcılığı sağlayacak olan ise söylemdir (Bilgin, 2010: 83).

Güvenlikleştirme, devletlerin olaylar ve davranışlar için bireyleri de devletin adı altında etkileyebilecekleri bir anlam yaratma sürecidir. Bu nedenle liderlerin rol konseptleri ve tehdit anlayışları arasında yakın bir ilişki vardır çünkü siyaset yapıcılar fikirleri empoze edebilecekleri ve kendi gerçeklerini inşa edebilecekleri söylemsel bir alan ararlar (Bozdağlıoğlu ve Ovalı, 2012: 10). Kopenhag Okulu'na göre güvenlikleştirme siyasi bir toplulukta bir şeyin değerli bir öznenin varlığına yönelik bir tehdit olarak kabul edilen ve bu tehdide karşı acil ve olağandışı önlemler alınması çağrısında bulunmayı sağlayan sùjeler arası bir anlayışın inşa edildiği başarılı bir söz edimi biçiminde tanımlar (Açıkmeşe, 2011: 75).

Kopenhag Okulu'na göre güvenliğe yönelik tehditler öznelerin bilgisi dışında var olamazlar ve güvenlik sorunlarının ortaya çıkabilmesi için bizim bilgimiz ya da isteğimiz ön koşuldur. Burada öznelerarası iletişime yapılan vurgu büyüktür ve buradaki iletişim ancak söylem üzerinden gerçekleştirilebilir (Tüysüzoğlu, 2013: 125). Güvenlikleştirme kuramının mütemmim cüzü söylemdir. Söylemin ne derecede etkin olduğu ile bir meselenin siyaset gündemine oturabilmesi ve güvenlikleştirmenin ne ölçüde başarılı olacağı doğru orantılıdır. Bunun nedeni insanların bir sorunun var olduğunu söylem ve davranışları ile gösterebilmeleridir.

1.3.2. Söylem

Modernizmi savunan nedensellik günümüzdeki dünyanın karmaşıklığını, ikilemelerini, belirsizliklerini açıklayabilecek güce sahip değildir. Nedensel modeller bu karmaşıklıkla örtüşmediğinden, dünya, söylemin önemli olduğu bir dünyadır (Çelik ve Ekşi, 2008: 100). Günümüzde söylem günlük konuşmalardan, siyasi tartışmalara kadar çok geniş bir perspektifte birçok alanda kendisini göstermekte, bilimsel alanda da isminden sıkça söz ettirmektedir.

1.3.2.1. Söylemin Tanımı

Söylem, bir dünya görüşünün, bir ideolojinin ya da toplumsal nitelikli bir hareketin dil yoluyla dış dünyaya aktarılması olarak betimlenebilir. Söylem bir meta-eylemdir ve ideoloji, anlatım, bilgi, diyalog, güç ve gücün değişimiyle dil pratiğine ilişkin süreçlerden meydana gelmektedir (Çelik ve Ekşi, 2008: 100). Söylem, dışımızda hazır bulunan bir gerçekliği öğrenmekten ziyade, tanımlayarak,

sınıflandırarak ve anlamlı hale getirerek gerçek gibi bir şey üretmektir (Ateş, 1999: 82). Söylem anlatım şekli, görüş ve bakış açısı, ideoloji, sözlü ya da yazılı metin, dil, sav, görüş ve kişi ya da topluluğa ait özellik taşıyan öğretiler gibi pek çok tanımlaya konu olabilmektedir (Gür, 2013: 190).

Kökeni latince *discurrere* ya da *discursus* sözcüklerinden gelen söylem, ingilizcede *discourse* olarak yer alır ve insanların birbirleriyle sözlü ya da yazılı iletişim kurması, bilgi alışverişi yapması, karşılıklı konuşması gibi anlamlara sahiptir. Söylem için sözün dışsallaştırılması demek de mümkündür. İnsan varlığına giren her şeyi işlemekte ve yeni biçimler vererek dışsallaştırmaktadır. Bireyin sahip olduğu, duygu, düşünce, sevgi, nefret, beklenti gibi hissettiği her şey söylemek istediği şeyleri oluşturur ve bunun dışı vurumu dille olacaktır (Spitzmüller, 2011). Söz her şeydir ve düşünce ile duygunun her biçimini günümüze ve geleceğe taşımaktadır. Söylem, her düşünceyi, gerçek inşalarını ve gelenekleri kendi varlığında özgürleştirmek, ve kendi olma hakkı vermektir. Söylemler dünyayı düşünce, söz ve sonucundaki eylemlerin sürekli haline gelmesinde kurulan yaşam pratiklerini oluşturur ve önce ile sonranın şuanda bağlanma biçimidir (Özdemir, 2011:113). Özdemir'e göre söylem şimdiye ilişkindir ve sürekli olarak burada olduğunu hissettirir. Söylemin günlük yaşamdan sanata, geçmişten geleceğe uzanan bir sürekliliği vardır. Söylem aktörlerini arayan büyük bir senaryodur ve hala tamamlanmamış olan bu senaryo kendi kendini yazmaya devam etmektedir (Özdemir, 2001:113).

Sosyal bilimlerde ise bu kavram çok geniş bir inceleme alanında kendisine yer bulmuştur. Söylemin ilk ortaya çıkışı genellikle dil ile ilgili çalışmalarla paralel bir seyir izlemiş, sosyal bilimler literatürüne kazandırılmasına Michel Foucault, Roland Barthes ve Ferdinand de Saussure gibi isimler öncülük etmiştir (Özdemir, 2001: 110). Örneğin Foucault'a göre söylem, dünya ile ilişkimizi sağlayan bir olgudur. İktidarın bir aracı olabileceği gibi ona karşı bir stratejinin bir engeli ya da çıkış noktası da olabilir. Foucault yapıyı şeylerin sözel betimlemeleri olarak tanımlar ve şeyler dünyası ancak söze çevrildiklerinde söylemin bir parçası olabilecektir der (Özdemir, 2001: 111). Ona göre insanın sahip olduğu bilinç dil aracılığıyla nesnelere buluşmaktadır. Foucault gibi Lacan da söylem üzerine çalışmış ve bu alanda fikirlerini paylaşmıştır. Lacan, söylem ile düşünmeye aynı anlamı yükler ve kişinin benliğini oluşturan şeyin söylem olduğunu ileri sürer. Bireyi yani özneyi ve dili ancak ötekileri referans olarak anlamak mümkündür.

Foucault'ya göre söylem tek başına çözümlenemez. Yapılması gereken söylemleri birlik halinde ele almak ve söylemin üretimini göz önünde bulundurmak. Foucault her bireyin farklı olduğunu bu sebeple söylemlerinin de farklı olacağını öne sürer. Söylemin dışlama yöntemleri ile üretildiğini savunur. Bu yöntemlerden birincisi yasaktır. Burada yasaktan kastedilen herkesin her konuda konuşma hakkına sahip olmamasıdır. Yasak olması konunun tabuluğuna, kutsallığına ya da konuda konuşacak olan kişinin kendisine ait bir hakka sahip olmamasına işaret eder. Bu yasakla da söylemin istek ve iktidarla olan ilişkisini ortaya çıkarır. Söylemin görünürde önemli bir şey olmaması fark etmeyecektir. Karşı karşıya kaldığı yasaklar hemen onun arzu ve amaçla olan ilişkisini ortaya koyacaktır çünkü söylem arzuyu yalnızca ortaya koyan ya da gizleyen şeyden ibaret değildir, aynı zamanda arzunun nesnesidir de. Söylem yalnızca kavgayı ve baskı sistemini açıklayan şey değil onun aracılığıyla mücadelesi yaşanan, ele geçirilmek istenen amaçtır (Foucault, 1987: 24).

Foucault'un ikinci dışlama yöntemi akıllılık-delilik ayrımıdır. Burada deliyi Ortaçağ'da söyleminin yayılması imkânı olmayan, söyledikleri söylenmemiş sayılan ve kanun önünde de kabul edilmeyen, ancak söyledikleriyle gizli bir şekilde gerçeği bildirme, gelecekte haber getirme gibi tanımlarla ilişkilendirmiştir. Bu şekilde uzun zamandır deli söyledikleriyle ya hiç duyulmayan ya da duyulduğunda gerçeklerin sesi gibi algılanan bir konumda olmuştur (Foucault, 1987: 25).

Foucault'un üçüncü dışlama ilkesini doğru-yanlış karşıtlığı ya da doğruluk istenci meydana getirir. Doğru söylem insanların karşısında saygı ve korku duydukları, hükmettiği için uyulması zorunlu olan, adaletli bir söylemdir. Zaman geçtikçe en yüce doğru söylemin iktidarından çıkar, etkin söz eyleminden sözün kendisine, anlamına ve özüne doğru değişir (Güneş, 2013: 57-58). Foucault, söylem için gizli ve belirsiz bir biçimde baskı üretir ve kendisini açığa vurmamaktadır der. Bu baskı ise söylenmeyenin zoraki varlığının baskısından kaynaklanır.

1.3.2.2. Söylemin Özellikleri

Foucault söylem için “...bana göre söylemin üretimi, her toplumda, görevleri onun gücünü ve tehlikelerini önlemek, bellisiz olagelişini dizginlemek, ağır korkulu maddiliğini savuşturmak olan birtakım yollarla, hem denetlenmiş,

hem ayıklanmış, hem de örgütlenmiş ve yeniden paylaşılmıştır.” demektedir (Foucault, 1987: 23).

Söylemler insanla birlikte cisme bürünür ve bir elbise giyer. Dünyada gerçekleşen her şey için farklı bir yorum mevcuttur ve bu yorumlar söylemleri oluştururken aynı zamanda toplumsal gerçekliği de yaratırlar. Eğer bir söylem açıklanacaksa ve anlaşılması isteniyorsa, semboller ve simgeler dünyasına nüfuz edilmesi gerekmektedir (Sözen, 1999: 49). Her toplumun tarihi bir bakıma çeşitli söylemlerin aktığı bir nehirdir (Özdemir, 2001:119). Söylem, bir metnin dünyaya bakış açısı ve onu yorumlama biçimidir.

Wendt'e göre sosyal yapılar, aktörlerin eylemlerine yükledikleri anlamlar ve nedenlerden ayrılamadıkları ölçüde söylemsel bir boyuta sahiptir (Wendt, 1987: 28). Kişiler hakkındaki söylemlerimiz onların rol kimliğine bağlı olarak söylenir ve bu söylemler belli eylemlerin tanımlanması ihtiyacını doğurur (Wendt, 1992: 11).

Söylem ve kimlik aynı gerçeğin iki yüzünü temsil etmektedir bu nedenle ikisini birbirinden ayırmak mantıklı bir çaba olmayacaktır. Bunun nedeni birinin diğerinden doğması, onu dönüştürmesi ve sürekliliğini sağlamasıdır (Özdemir, 2001:107). Her kimlik kendisini bir söyleme yerleştirir. Bu söylem bazen bireysel bazen de toplumsal niteliktedir. Tüm insanlar yaşadıkları deneyimlerine dayanarak sahip oldukları duygu ve düşüncelerle söylemlerle tanımlanan bir teori oluştururlar ve bu teoriler de kimlikleri oluşturmaktadır. Bir birey doğduğu anda bir isme, bir aileye dolayısıyla o toplumun ve o ailenin söylemlerine sahip olacak o doğrultuda eğitilecektir. Bireyin kimliği sadece ismi ya da aidiyeti ile değil, kişiliğini oluşturan söylemlerle anlaşılacaktır (Özdemir, 2011: 115).

Söylem, anlamı inşa etmektedir. Bu inşa ile birlikte toplumlar var olan anlam ve semboller arasında bağ kurabilir ve olaylar ve konular hakkında nasıl düşünmeleri ya da iletişim kurmaları gerektiği konusunda fikir sahibi olurlar. Güçlü ve karmaşık bir yapıya sahip olan söylem, karşısında olduğu söylenen düşünceleri de şekillendirir ve tüm bunlar söylem içinde bir yere sahip olurlar (Çelik ve Ekşi, 2008:100). Söylem yapı ve içerik açısından tutarlılık sahibi ve sosyal alanda bireylerin anlamı inşa edebilmesi için ihtiyaç duyduğu dilsel araçları olarak görülebilir.

Foucault'ya göre birbirinden kopuk olaylar zincirinin çözümlenme yolu dilden geçmektedir. Söylem, mantıksal tutarlılığa dayalı bir düşünme biçimin yazılı ya da sözlü olarak dışarı vuruluşu, bir sistemin ve bilimsel konuşmaların ve yazıların bir sonucudur (Güneş, 2013: 60).

Söylem ve dil konusunda Wittgenstein'in önemli bir yeri bulunmaktadır. Philosophical Investigations isimli eseri ile bilim ve dil felsefesinde dil anlayışını köklü bir biçimde dönüşüme uğratmıştır. Burada dünyayı temsil ettiği düşünülen dil anlayışı sorgulanmaya başlamış, dilin sadece gerçekliğin bir aynası olmadığı bir eylem çeşidi olarak kendisinin de bir anlam ve gerçeklik kurduğu anlatılmıştır. Bu perspektiften bakıldığında, bir ilişki biçimi olarak uluslararası ilişkiler alanı kendine has kuralları ve semantiği haiz bir dil oyunudur.

Söylem bir dil pratiği işlevi görmektedir. Söylem, bir süreç olarak görüldüğünde anlatım ve konuşmanın iç kurallarına göre düzenlenmektedir ve bu iç kurallar söylem düzenlerini oluşturmaktadır. Bunun anlamı söylemin, düzenlenen, seçilen söylemlerin bir araya gelerek oluşturulmasıdır (Sözen, 1999: 20). Söylem, konuşma ve sohbet de dahil tüm iletişim biçimlerini kapsamaktadır. Sözen, bilginin, ideolojinin, gücün dildeki kullanımını dil eylemleri olarak görür ve bunların işlevi ancak bir söylemin içinde harekete geçirilebilir demektir. Bireyin günlük yaşamda kullandığı ve bir anlam ifade etmeyeceğini düşündüğü sözler bile bir söylem için fonksiyon ve anlam taşıyabilir (Sözen, 1999: 20).

Dünyadaki birçok savaş ve çatışma söylem farklılıkları üzerinden ortaya çıkmıştır. Her söylem farklı bir temel taşır ve hitap ettiği değerler, normlar, anlayışlar birbirinden farklıdır. Bireyler ve gruplar için çoğunlukla diğer birey ve grupların söylemleri kötü niyetli, düşmanca ve yanlış olarak görülür. Bu durum çatışmaların çıkmasında birincil öneme sahip olabilir.

1.3.2.3. Söylemin Analizi

Söylem analizi ilk olarak 1952 yılında Harris tarafından kullanılmıştır. Söylem analizi, söylemi, dilin fenomeni nasıl oluşturduğunu inceleyen bir yöntem ve sosyal dünyanın en önemli ögesi olarak görür ve sosyal dünyanın anlaşılmasının söylemin incelenmesiyle mümkün olacağını söyler (Gür, 2013:188).

Söylem analizi bilimin farklı alanlarında farklı amaçlar için kullanılır bu nedenle de teori ya da pratikte konsensüs sağlanmış tek bir yöntemden söz edilemez. Araştırmacılar sahip oldukları verilerin niteliğine göre yöntem ya da tekniklerini belirlemektedirler. Ama genel bir göz atacak olursak söylem analizinde metinlerin hangi bağlamda oluşturulduğu incelenir. Bu analiz sırasında yalnızca metinlerin yapısı incelenmez, metnin arkasında yatan ideolojiler, düşünceler ve anlamlar da incelenir. Bu şekilde metnin sahip olmadığı ancak metni oluşturan dili kullananların zihinsel süreçlerine dair anlamlara da ulaşılmaya çalışılır (Sözen, 1999: 42). Böylelikle söylem analizi insanların dil ile neler gerçekleştirdikleri üzerine yoğunlaşır ve bir söylem içinde değişim ve dönüşüme uğrayan bilgi sistemlerini inceler (Sözen, 1999: 85). Söylem analizi bütün haldeki tek bir teori ya da uygulama değildir ancak farklı disiplin ve araştırma teknikleri içinde sürdürülen bir araştırma biçimidir. Toplumsal olarak ortaya çıkan değerlerin, fikirlerin, doğruların, gerçeklerin ve gücün nasıl ortaya çıkıp, devam ettiğini, paylaşıldığını ve değerlendirildiğini araştırmaktadır (Gür, 2013: 189).

Söylem analizinde öncelik dilin incelenmesine verilir ancak burada sadece dilin öğeleri incelenmez. Sözcüklerin ya da cümlelerin özellikleri yanında arkalarında yatan anlama da bakılmalıdır. Habermas, söze dökülmüş şeylerin hiç bir zaman basit bir cümle ya da söz dizini olmadıklarını, söylenen her şeyin içeriğin dışında kendine özgü bir ruhu olduğunu söylemiştir (Çelik ve Ekşi, 2008: 101). Söylem çözümlemesiyle dil belli bir bağlamda incelendiğinde kişiye ya da topluluğa dair söylemler ortaya çıkarılabilir. Dile anlam kazandıran şey ona yüklenen anlamdır ve dil, dili kullananın ideolojisine, inancına, hislerine ışık tutar. Dili oluşturan her öge söylem analizi için bir araştırma unsuru halini alabilir (Tüfekçioğlu, 2012:179).

Söylem analizi bazı teorik temeller üzerinde yükselmektedir. Bu teorilere yapısalcılığı, post- yapısalcılığı, postmodernizmi ve hermeneutiği örnek göstermek mümkündür. Bu teorik temellere kısaca değinecek olursak yapısalcılık varoluşçuluğun yerini alan bir fikir akımı olarak 1950'li yıllarda Fransa'da başlamıştır. Hümanizmin eleştirisi üzerine inşa edilen bu teori özneyi yok sayarak sifra indirgemekte, önceliği yapıya vermektedir. Temelleri Saussure tarafından atılan yapısalcılık, dünyanın kendisinin ne olduğunu değil, o dünyayı anlamlandıran insanların onu nasıl anlamlandırdıklarını keşfetmeye çalışır. Yapısalcılığa göre dilin arkasında her daim bir yapı bulunmaktadır ve dil yoluyla ortaya konan söylem mutlaka bir yapıdan çıkmaktadır.

Söylem analizinin temelindeki teorilerden ikincisi post-yapısalcılıktır. Bu yaklaşım yapısalcılığın eleştirisi üzerine yoğunlaşmış, yapının sınırsız olduğunu savunmuştur. Bu yaklaşımda metin merkeze alınır. Ancak yapısalcı görüş bu metnin arkasında yapının olduğunu söyleyerek okuyucuyu göz ardı ederken, post-yapısalcılık metnin anlamını yazarın değil okuyucunun belirlediğini söyleyerek, okuyucuyu merkeze yerleştirir. Bu şekilde okuyucu sayısı arttığından, metnin de anlamı artacak, yazar otorite kaynağı olmaktan çıkacak ve okumalar aynı zamanda bir yazma haline gelecektir.

Söylem analizinde etkisi bulunan diğer teori postmodernizmdir. Postmodernizm, bölünmüş grupların kültürleri ya da aşağı kültürlere yönelmiş ve kitle kültürlerine oldukça değer veren bir yaklaşım biçimidir. Postmodernizmde özne belirleyici değil belirlenendir ve onu oluşturan dil ya da güçtür. Bu konudaki son teorik yaklaşım ise hermeneutiktir. Hermeneutik, vurgusunu metnin ayrıntılı bir biçimde okunmasına yapar. Bu yaklaşımda geçmişi anlamayı dil ürünlerinin dilini yorumlama ve anlama ile mümkün olabileceğini kabul edilir. Bu yaklaşımda anlama ulaşabilmek için uyuma büyük önem verilir ve metin ile okuyucunun birliği üzerinde durulur. Söylem olarak kabul edilen bir metin veya insanların kastettikleri ifadeler yorumlama ile anlam kazanır ve bu süreç yorumlayan ile yorumlanan arasında bir köprü vazifesi görmektedir (Çelik ve Ekşi, 2008: 102-104).

Söylem analizi hakkında tek ve kesin bir yöntem olmasa da analizle alakalı bazı kavramlar üzerinde temel bir anlaşmadan söz edilebilir. Doğal olarak söylem analiziyle ilgili ilk kavram yukarıda sözünü ettiğimiz söylemdir. İkinci kavram ise bağlamdır. Bu kavram Widowson tarafından “*söylemde anlamı ilgilendiren şartların bütünü*” olarak tasvir edilirken, Van Dijk “*bağlamın zihinsel, sosyal, kişisel, dinamik yönleriyle gerçek hayatın içinde dünyamızı oluşturduğunu*” ileri sürmektedir (Gür, 2013:190). Gür’e göre ise bağlam, söylemin ortaya çıktığı ve devam ettiği, sosyal, kültürel, psikolojik, tarihsel, dilbilimsel ve iletişimsel unsurların oluşturduğu şartların ortaya çıkardığı bir bütünlüktür (Gür, 2013: 190).

Söylem analizi ile ilgili önem taşıyan diğer kavram dilbilimsel unsurlardır. Gramer, dil, yapı, işlev incelemesi gibi farklı isimlerle anılan bu kavram, bağlamı anlayabilmek için gereken dilsel ipuçlarını ifade eder. Konuyla ilgili diğer kavram metinler arasılığıdır. Bunun anlamı bir metnin içinde başka metinlere yapılan atıftır ve bunun araştırılmasıyla ortaya konacak olan şey söylemlerdeki kişilerin

kendilerini diğer söylem üretenele göre nerede ve nasıl konumlandıklarıdır. Söylem analizi ile ilgili son kavramı refleksivite yani yansıtırlık oluşturur. Bunun anlamı ayna etkisiyle benzetilebilir ve söylemler üretildikleri kişileri ya da toplumu yansıtıırken, kişiler ya da toplumların da o söylemi yansıtmasını ifade eder. Söylemi analiz eden kişi bu yolla söylemin sahibinin ait olduğu grubu anlayabilir.

Her söylem sebep olduğu ya da hizmet ettiği fonksiyona bağlı olarak değişkenlik gösterir. Bu değişkenlik söylem analizinde temel öneme sahiptir. Farklılıkları keşfeden söylem analizi, söylemin arkasında süreci anlama konusunda büyük önem taşımaktadır.

2. İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNUN TARİHİ TEMELLERİ

1947 yılı itibariyle bir sorun haline gelmiş gibi görünmekte olan Filistin sorunu, aslında yüzyıllar öncesine dayanmakta ve pek çok söylemde o zamanlara dair geri dönüşler yaşanmaktadır. Bu dönüşleri en çok gerçekleştiren taraf Yahudi tarafı olmakta ve bunun için de kutsal kitapları, Tevrat'ı ve bu toprakların onlara vaadedilmiş olduğu hipotezini öne sürmektedir.

Tarihte bir dönem aynı toprakları paylaşan ve soyları günümüze kadar gelen Filistinliler ve Yahudiler, 19.yüzyıldan itibaren Filistin toprakları sebebiyle anlaşamadıklarından, uluslararası bir sorunun temel aktörleri haline gelmişlerdir. İngiltere'nin Ortadoğu'daki çıkarları sebebiyle işgale uğrayan bu bölge, önce bir süre İngiliz manda yönetimi altında yaşamış, ardından Birleşmiş Milletler'in aldığı taksim kararıyla bölünmüştür. İsrail, devletini kurduğunu ilan ettiği anda başta ABD olmak üzere pek çok ülke tarafından tanınırken, taksim kararında aynı hak kendisine de tanınan Filistin o kadar şanslı olamamıştır.

İsrail'in bölgeye yönelik en önemli politikası bölgeden Arapları sürmek, tüm dünyadaki Yahudileri güçlü bir çatı altında toplayıp, kendisine "vaadedilen" toprakları diğer unsurlardan arındırmak olmuştur. Tarihsel hak iddiaları, Yahudilerin Siyonizm çerçevesinde örgütlenmeleri, bölgeye gerçekleştirilen Yahudi akınları, bölgeden dış dünyaya Filistinli Arap halkının göçleri, işgal edilen topraklar, mülteciler, yerleşim yerleri sorunları ve daha birçok konu sorunun ana parametrelerini meydana getirmekte ve konunun günümüze dek ulaşmasını sağlayan uzantılarını oluşturmaktadır.

2.1. İsrail-Filistin Sorununda Temel Konular

2.1.1. Bölge Topraklarının Tarihçesi

Dört bin yıldan uzun bir süredir tarih sahnesinde bulunan Filistin, öyle çok fetih ve istila yaşamıştır ki, sınırları sürekli değişim göstermiş ve Filistin topraklarına belirgin bir siyasi sınır çizmek mümkün olmamıştır. Buna karşılık bugün topraklarının İsrail, Ürdün, Lübnan, Mısır tarafından işgal edildiği görülmektedir ve açık bir tanım yapacak olursak Filistin ülkesi, kuzeyde Suriye ve Lübnan, batıda Akdeniz, güneyde Mısır'a ait Sina Çölü, Akabe Körfezi ve doğuda Ürdün ile çevrilmiştir.

Arkeolojik kazılarda M.Ö.50.000-12.000 yıllarına ait bazı insan kalıntıları bulunmuş olsa da Filistin'in bilinen tarihi dönemi M.Ö.3000-2000 yıllarına rastlamaktadır. Filistin'in ilk halkı Sami ırkından insanlardır ve bölgeye gelen ilk göç dalgasının Kenaniler olduğu anlaşılmaktadır. İncil'de de Filistin'in adı Kenan Diyarı olarak geçmektedir (Öner, 2011: 26).

Yahudilerin Filistin'deki tarihsel hak iddialarını anlayabilmek üzere davalarına meşruiyet kazandırmak için öne sürdükleri tezlerin temelini incek olursak, Yahudilerin inançlarını şekillendiren Tevrat'a ve bu bölgeye gelişlerine bakmak yararlı olacaktır. Tevrat, İncil'in birinci kısmını meydana getiren Ahd-i Atik'in üç ana kitabından en kutsal olanıdır ve bir bakıma İsa'ya kadar olan dönem içinde Yahudi tarihini anlatmaktadır. Tevrat'ın yaratılışa ait olan ilk kitabı Genesis'tir ve bu kitaba göre Yahudi kavminin başlangıcını İbraniler oluşturmaktadır. Genesis'e göre İbranilerin en ulu dedeleri olan Abraham (İbrahim) Nuh'un oğullarından Sam'ın üçüncü oğlu Arfaksad'ın torunu Haber'in torunlarındanır. Kaide'nin Ur şehrinde dünyaya gelen İbrahim babasının ölümünden sonra Yehova'nın emrini yerine getirerek kabilesinin başında Kenan diyarına göç etmiştir. İbrahim'den sonra kabilenin başına oğlu İshak geçmiş, İshak'tan sonra da İsrail adını alan Yakup başa geçmiş ve bununla birlikte İbraniler İsrailoğulları ya da İsrail Kavmi adını almışlardır. Tevrat'ın efsanesine göre Allah bir gece rüyasında İbrahim'e görünmüş, '*Mısır Nehri'nden ta... büyük nehir olan Fırat'a kadar Kenaniler, Keniziler, Kadmoniler, Hetiler, Feriziler, Refailer, Amoniler, Girgaziler ve Jebusilerin memleketini senin nesline veriyorum...*' demiş ve Davut Yıldızı'nın da alt ve üst çizgilerinin resmettiği söylenen Nil'den Fırat'a kadar olan toprakları İsrailoğullarına bahşetmiştir (Armaoglu, 1991: 5).

Bu bölgede yer alan Filistinliler tümüyle İsrailoğullarının hâkimiyetine girmemiş ve Akdeniz kıyısında varlıklarını sürdürmüşlerdir. Yahudiler bu bölgeyi ele geçirip birkaç yüzyıl ellerinde tuttuktan sonra çeşitli istilalara uğramış, bu nedenle bölgeyi terk etmek zorunda kalmışlardır. M.Ö 722 yılında Yahudi Krallığı'nın yıkılmasından sonraki tarihe bakacak olursak, Babil, Pers, Grek ve Roma istilaları birbiri ardına gelmiş, Yahudiler 1948'e dek bu topraklarda bir daha hâkim duruma gelememişlerdir. Ancak Museviler ana topraklarını asla unutmayacaklarına dair şu sözlerle yemin etmişlerdir: "*Eğer seni unutursam, ey Kudüs, sağ elim hünerini unutsun. Eğer seni anmazsam, eğer Kudüs'ü baş*

sevincimden üstün tutmazsam, dilim damağıma yapışsın (Mezmurlar 137:5-6) (Şenalp, 2011: 66)''.

M.S. IV. Yüzyıldan itibaren bir Hristiyan nüfuzu altında bulunan, 637 yılından sonra da yerli halkın çoğunun din değıştirmesi suretiyle Müslüman Arapların hâkimiyeti altına giren Filistin toprakları, 1090'lara gelindiğinde Haçlı Seferleriyle yeniden bir Hristiyan uyanışına sahne olsa da 1187'de Selahattin Eyyubi Kudüs'ü fethetmiş ve bundan sonra çeşitli hükümdarların eline geçmekle birlikte 1917'ye dek Müslümanların hâkimiyeti altında kalmıştır. Bugünün Filistinlileri, Kenanlılar, Filistinliler ve bölgedeki diğere eski kavimlerin uzantılarıdır. Uğradıkları işgallere rağmen yerlerini ve kimliklerini korumuş 1948'e kadar gelebilmişlerdir (Karaman, 1991: 13). Ancak Yahudiler bu topraklarda birkaç yüzyıl belirgin bir varlık göstermiş olsalar da MS birinci yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar varlıkları hissedilemeyecek derecede az olmuştur.

2.1.2. Siyonizm

Aydınlanma Çağı ve Fransız Devrimi'nden sonra Avrupa'da liberalleşme süreci hayat bulmuş, özgürlük, eşitlik, kardeşlik gibi insan hakları savunulmaya başlamış, bu dönemde vatandaşlarına siyasal hak ve özgürlükler tanıyan Batılı devletler Musevilerin de önündeki medeni engelleri kaldırmışlardır. Bu dönemde Museviler de diğere vatandaşlarla kanun önünde eşit sayılmış, istedikleri meslekleri seçme, seyahat etme, siyasete dâhil olabilme özgürlüğüne kavuşmuş ve İbrani dininin temeli olan Siyon'a dönme ümidini terk etmeye başlamışlardır. Ancak Mazzini'nin romantik milliyetçiliğı 19.yüzyılın son çeyreğine yaklaşıldığında değışmiş, liberal unsurları arkasında bırakarak fanatizme doğru evrilmiştir. Bunun nedeni olarak ulusçuluk kavramının Sosyal Darwinizmle birleşmesi ve bu düşünce sisteminden etkilenmesi gösterilebilir.

Birçok ülkede yaşayan ve o ülkelerin kültür potası içinde erimeye başlayan Yahudiler 19. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde yeni bir durumla karşı karşıya kalmışlardır. Ülkeler, kriz dönemlerinde çoğunlukla toplumun uğraştığı sıkıntıları bir günah keçisine yüklemek ve bu şekilde kendilerini savunmak eğiliminde olmuş ve bu tarih boyunca süregelen bir davranış biçimi oluşturmuştur. Almanya başta olmak üzere diğere bazı ülkeler 1870 ekonomik krizi döneminde halkın tepkisini siyasal rejimden uzaklaştırıp Musevilere yöneltmek çabasına girişmişlerdir. Bu

Hıristiyan ülkelerin Musevilere duydukları tarihi düşmanlığın sebebi dinseldir, çünkü Hıristiyanlığa göre Museviler Hz.İsa'yı tanımamış ve çarmıha gerilmesine sebep olmuşlardır. Bir dönem Musevilerin dinlerini değiştirmek ve vaftiz olmak yoluyla toplumsallaşmalarına izin verilmiş olsa da, fanatik milliyetçiliğin doğuşu üzerine bu barış ortamı ortadan kalkmıştır. Volk Milliyetçilerine göre bir ulusu yücelten etken toprağa bağlılıktır ve Yahudilerin kendine ait bir yurtları yoktur. Bu nedenle milliyetçiler Yahudileri ruhsuz bir toplum ve halk olamayacak aşağı bir cemaat olarak belirtmişlerdir.

Antisemitizm 19.yüzyılın sonlarında kurumsallaşmış ve çeşitli ülkelerde farklı biçimlerde kendisini göstermiştir. Yahudilere karşı beslediği kötücül duygular ve yaptıkları soykırımlarla hatırlanan Almanya'da akademik çevreler de dâhil bu durum benimsenmiş, Berlin Üniversitesi'nden tanınmış bir tarihçi "*Yahudiler bizim talihsizliğimizdir.*" derken, bir başka öğretim üyesi Yahudileri "*mikrop taşıyıcılar*" olarak nitelendirmiştir (Öner, 2011: 55).

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nda milliyetçi çevreler Antisemitizmin yayılmasında temel etken olarak Musevilerin gittikçe artan güç ve nüfuzlarını göstermişlerdir. Fransa'da 1870 Alman yenilgisi ile intikamcılık ile birleşen milliyetçilik Yahudi aleyhtarlığını ateşlemiş, 1897'de Dreyfus Davası¹ Fransız milliyetçiliğinin Musevi düşmanlığına dönüşmesine neden olmuştur (Armaoğlu, 1991: 34). Batıdan Doğuya yöneldiğimizde ise Antisemitizm kaynağını dinsel temelden alıyor ve bağnaz köylülerin arasında Musevi ayinleri sırasında insan kanı akıtıldığına ve sihirle uğraşıldığı gibi iddialar dolaşıyordu. Ruslaştırma politikası güden Çar da Musevilerin halka kolayca karışmamasından

¹ Alfred Dreyfus adında Fransız Genel Kurmayında görev yapan Yahudi bir askerin, 1884 yılında Almanya'ya Fransa'ya ait gizli bilgileri aktardığı öne sürülerek vatana ihanetle suçlanması ve ömür boyu hapisle cezalandırılması olayıdır. 1884'te Fransa-Almanya savaşını kaybeden Fransa'da, ordu ve din sınıfı yenilgiden ekonomik ve siyasal anlamda güç kazanmaya başlayan Yahudileri sorumlu tutmuş, bu durum Fransa'da Yahudi karşıtlığına sebep olmuştur. Dava birkaç kez yeniden görüşülmüş ve ancak 1904'te açılan ve iki yıl süren son davada Dreyfus beraat etmiştir. Bu olay Fransa tarihinde Yahudi karşıtı hareketleri başlatması ve aynı zamanda Theodor Herzl'in 1. Siyonist Kongresini toplayarak Yahudi devleti kurma mücadelesini başlatması açısından önemlidir (Ulutaş, Bölme, Demir, Torlak ve Ziya, 2012:16).

rahatsızlık duyuyor, Musevileri hem sosyalizmin hem de kapitalizmin temsilcileri olarak görüyorlardı. 1881’de II. Alexander bir suikaste kurban gittiğinde antisemitistler tarafından Çarı öldürenler arasında bir Musevi’nin de olduğu yönünde propagandalarla kışkırtılan Ruslar 1881’den 1917’ye dek milyonlarca Musevi’yi soykırıma uğratmışlardır.

Milliyetçilik akımları Avrupa’da kendini gösterince ve Museviler pek çok ülkede istenmeyen konuma gelip 1882’de I. Aliyah ile Rusya’dan ve zamanla başka ülkelerden de göç etmeye başlayınca Yahudi milliyetçiliği kaçınılmaz bir biçimde gelişmeye başlamış, Yahudi diasporası da örgütlenmeye başlamıştır. Filistin dışında bulunan Yahudilerin Filistin’e geri dönüşünü, Yahudilerin dışında ilk dile getiren kişi 1621 yılında Sir Henry Fisch olmuştur. Dünyanın Büyük Restorasyonu ve Yahudilerin Çağrısı kitabında Yahudilerin Kutsal Topraklar’a geri dönüş hakkına saygı gösterilmesini isteyen Fisch, kitabının basılması sonrasında kâfirlik ile suçlanarak hapse atılmıştır (Güzel, 2012: 3)

İlkçağlardan beri Kudüs ile eş anlamlı olarak kullanılan “Siyon” sözcüğü Filistin’deki birinci Musevi Tapınağı’nın Babilliler tarafından yıkılması üzerine yurtlarından kovulan Yahudi halkının Filistin’e dönme özlemini barındıran bir kavram haline gelmiştir. Yahudiler 1881 yılında Odessa’da ‘Hovevei Zion’ yani Siyon Aşıkları isimli bir dernek kurarak Siyonizmin ilk adımını atmışlardır. Bu derneğin başlıca amacı Yahudilerin Filistin ve Kudüs’e yerleşmesi olmuş bu derneğin yardımlarıyla Filistin’e göçler başlamıştır (Öke, 2012: 20-28). Bu dernekten ayrılan beş yüze yakın Yahudi genç, Biluim hareketi ile yeni bir hareket başlatmış, bu hareket İstanbul Yahudilerine kadar ulaşabilmiş, 1882 yılında Bilu Manifestosu adıyla bir manifesto yayınlayarak Filistin’de bir Yahudi yurdu kurulmasını isteyen ilk Siyonist belgeyi yayınlamışlardır(Öner, 2011: 55).

Siyonizme siyasi bir boyut kazandıran isim Siyonizm’in babası kabul edilen Theodor Herzl’dir. Antisemitizmle Viyana’da tanışan Herzl, Neue Freie Presse gazetesinde çalıştığı dönemde Dreyfus davasına tanık olmuş, Yahudilerin kıyamete kadar bir daha böyle ezilmeyeceklerini savunup, çareyi Filistin’de bir Yahudi devleti kurulmasında görmüş ve tüm gücüyle Siyonizme yönelmiştir.

Yahudi halkını teşkilatlandırabilmek için paraya ihtiyaç olduğunu bilen Herzl öncelikle Baron Maurice de Hirsch ve Edmond de Rothschild gibi seçkin isimlere başvurursa da istediği sonucu alamamış ve onu asıl destekleyenlerin halk

kitleleri olacağında karar kılmıştır. 29 Ağustos 1897’de 204 delegenin katılımıyla ilk Siyonist Kongresi toplanmış ve başkanlığını Herzl’in üstleneceği Dünya Siyonist Teşkilatı oluşturulmuştur (Uçarol, 2006: 639). Herzl açılış konuşmasında ‘Biz Yahudi ulusunu barındıracak olan evin temelini atmak için buradayız.’ diyerek kongrenin hedefini belirtirken, Kongre sonucu resmi program olarak açıklanan “*Yahudiler için Filistin’de kamu hukukuyla güvence altına alınmış bir vatan yaratmak*” da bundan sonra izlenecek rotaya ışık tutacak bir söylem olmuştur (Yaşar vd. 2011: 35).

Herzl, Filistin’e Yahudilerin yerleşmesini sağlamak amacıyla 1896 ve 1902 yılları arasında İstanbul’a beş kez gelmiş ve istediği topraklar için ön hazırlık yaparak, yurtlarının sınırının “Kuzeyde Kapadokya Dağları, güneyde Süveyş Kanalı’na kadar olan alan”ı kapsamı gerektiği düşüncesi ve bu topraklar ‘*Davud ve Süleyman’ın Filistin’i olmalıdır*’ sloganı ile II. Abdülhamit’e başvurmuştur. Bu istekleri karşısında da çok zor durumdaki Osmanlı maliyesini düzeltmeyi teklif etmiş ancak amacına ulaşamamıştır. Abdülhamit Polonyalı soylu Kont Philippe de Newlinsk aracılığıyla Herzl’e bir cevap göndermiş ve bu cevapta “...*Benim milletim bu imparatorluğu savaşta kanlarını dökerek kazanmışlardır. Bu toprak bizden söküp alınmadan evvel, biz onu tekrar kanlarımızla sularız. Osmanlı İmparatorluğu bana ait değil, bu ümmete aittir. Ben onun hiçbir parçasını veremem. Bırakalım Yahudiler milyonlarını saklasınlar... Ben canlı bir vücut üzerinde ameliyat yapamam.*” demiştir (Öner, 2011: 60-61).

Bu arada dünya Siyonizm hareketi hızla gelişmeye başlamış, dünyadaki Siyonist derneklerin sayısı 913’ü bulmuştur. Filistin’de Yahudilerin toprak satın almalarını kolaylaştırmak üzere Yahudi Milli Fonu ve Jewish Colonial Trust ve Anglo-Palestine Company gibi finansman müesseseleri kurulmuştur. Teşkilatlanma hızla artmış ve 1904’te İkinci Aliyah, özellikle Rusya ve Polonya’dan ikinci büyük göç gelmeye başlamıştır. Yeni gelen göçmenler ilk gelenlere göre daha politik ve bağımsızlık taraftarı bir özellik sergilemişler ve 30 yıl sonra kurulacak olan İsrail ordusunun temelini oluşturmuşlardır. Herzl Osmanlı’dan istediklerini elde edemeyince, Avrupa ülkeleri ile görüşmeye başlamış, 1903 yılında da İngiltere Siyonistlere Uganda’da bir Yahudi yurdu kurulmasını teklif etmiştir. Bu teklif VI. Siyonist Kongresi’nde “geçici yurt” olmak kaydı ile kabul edilmiş olsa da 1904 yılındaki VII. Siyonist Kongrede kesin olarak reddedilmiştir. Her ne kadar Osmanlı Devleti izin vermemiş olsa da Filistin’e Yahudi göçleri olmuş ve 1914’te I. Dünya Savaşı patlak verdiğinde

Filistin’de 85.000 civarında nüfusa sahip elli dokuz Yahudi Kolonisi oluşturulmuştur (Armaoglu, 1991: 22).

2.1.3. Filistin’de İngiliz Manda Yönetimi

Birinci Dünya Savaşı sürerken, İngiltere, Ortadoğu’da Filistin konusunda üç farklı eğilim içinde olmuştur. Bunlardan birincisi, 1916 yılında Mısır’daki İngiliz Yüksek Komiseri Sir Henry McMahon, başında Mekke Şerifi Hüseyin’in olduğu Arap Milliyetçilerine Osmanlı İmparatorluğu’na karşı ayaklanmaları halinde bağımsızlık sözü vermiş ve toprakları kesinleştirmemek kaydıyla anlaşma yoluna gitmiştir. İkinci eğilimi ise bunun aksine olmuş, 1916 yılında Fransa ile gizlice imzaladığı Sykes- Picot Antlaşması ile bölge topraklarını bölüşme kararı almıştır. Üçüncü eylemi tamamen farklı yönde olmuş ve Filistin’i Araplara bırakmak yerine orada Yahudilere bir yurt sözü veren Balfour Deklarasyonu’nu yazmıştır (Pehlivanoglu, 2004: 220). Daha sonra Balfour Deklarasyonu adını alan, İngiliz İçişleri Bakanı Arthur Balfour’un İngiltere Siyonist dernekleri başkanı Lord Rothschild’e yazdığı 2 Kasım 1917 tarihli mektupta şu sözler yer almıştır:

“Dışişleri Bakanlığı

2 Kasım 1917

Saygıdeğer Lord Rothschild,

Yahudilerin Siyonist özlemlerine sempatisini dile getiren aşağıdaki deklarasyonun Kabine’ye sunulmuş ve onun tarafından onanmış olduğunu, Majestelerinin hükümeti adına size bildirmekten mutluluk duyuyorum; Majestelerinin hükümeti, Filistin’de Yahudi halkı için bir ulusal yurt kurulmasına olumlu bakmaktadır ve Filistin’de bulunan Yahudi olmayan toplulukların yurttaş ve dinsel haklarına ya da herhangi bir başka ülkedeki Yahudilerin sahip oldukları haklara ve siyasal statüye zarar verebilecek herhangi bir şeyin yapılmaması kaydıyla bu hedefe erişilmesi için elinden gelen tüm çabaları harcayacaktır. Bu deklarasyonu Siyonist Federasyonun bilgisine sunarsanız, size minnettar olacağım.

Saygılarımla,

Arthur James Balfour (Kocabaş, 1987: 216)”

1917 yılında İngiltere'nin General Allenby komutasındaki kuvvetlerin Güney Filistin'e girmesiyle fiilen başlattığı Filistin işgali, 1920 yılının Nisan ayında toplanan San Remo Konferansı ile Milletler Cemiyeti'nin Filistin topraklarında İngiliz mandasını resmen kabul etmesi ile garanti altına alınmıştır. I.Dünya Savaşı sona erdiği anda Balfour Deklarasyonu'ndan cesaret alan Yahudiler Filistin'e göçlerini hızlandırmış ve bölgede nüfuzunu arttırmaya çalışmıştır. Filistin Arapları ise daha ilk günden tehlikeyi görmüş, Balfour Deklarasyonu'nun ne olduğunu hemen yorumlayabildiği için ilk günden itibaren direniş göstermeye başlamıştır. Bu da günümüze dek süren Arap-Yahudi anlaşmazlığının temellerini atmıştır.

İki savaş arası döneme baktığımızda Filistin meselesinin esasını iki unsur oluşturmaktadır. Bunlardan biri; Yahudilerin, Balfour'u gerekçe ve dayanak olarak göstererek bir yurt kurmanın ötesinde bir devlet kurma çabalarıdır. Diğeri ise Yahudilerin aksine Arapların bu deklarasyonu etkisiz hale getirme ve Yahudilerin bir yurt dahi kurmalarına izin vermeme yönündeki girişimleridir.

Filistin'deki Arap halkının Siyonist planlara direniş göstermesi İngilizlerin işini güçleştirmiş, bunun üzerine İngiliz Sömürgeler Bakanı Winston Churchill bir 'Beyaz Kitap' hazırlatarak Balfour Deklarasyonu'nun Yahudiler için "bir devlet" kurmayı değil, "bir yurt" oluşturmayı öngördüğünü hatırlatma ihtiyacı duymuştur.

Daha önce belirttiğimiz I. ve II. Aliyah yani Siyonistlerin Filistin'e göçlerinin üçüncü bölümü bu dönemde yaşanmış, Birinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa devletleri ve imparatorlukların yıkılması, Rusya'daki Bolşevik Devrimi ve Rusya-Polonya Savaşları sonucunda Yahudilere yapılan baskılar nedeniyle 37 bin civarında Yahudi Filistin'e göç etmiştir. Dördüncü Siyonist göç 1923-1929 yılları arasında gerçekleşmiş ve Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda 80.000 kadar tahmin edilen Filistin'deki Yahudi nüfusu 1929'da 170.000'e çıkmıştır. Oran olarak baktığımızda 1923'te nüfusun %11'ini teşkil eden Yahudiler, 1929'da bu oranı %17'ye çıkarmış, 1929'da başlayan beşinci Siyonist göç sırasında da 1936 yılında bu oran %31'e yükselmiştir (Öke, 2012: 72).

Bu dönemde Yahudi göçüne ivme kazandıran en önemli olgu Almanya'da iktidara gelen Nazilerin, Antisemitizmi politikalarının temeline oturtmaları ve Avrupa ülkelerinin de Almanya'dan etkilenecek kapılarını Yahudilere kapatmaya başlamalarıdır. Tarihe Holocaust² olarak geçmiş, Hitler'in Führer'i olarak hayata geçirdiği Yahudi soykırımı Filistin'e Yahudi göçlerini arttırmış ve 1940'a gelindiğinde Yahudilerin bölgedeki nüfusu 467.000'lere yükselmiş ve toplam nüfusun üçte birini oluşturmuşlardır. Yahudilerin toprakları da büyük ölçüde artmış 1914'te 400.000 dönüm olan toprakları,1930'da 1.170.000 dönüm olmuştur (Pehlivanoğlu, 2004: 220-221).

Bütün bu göçlere Arapların tepkileri de büyük olmuş, 1929 ayaklanması Manda yönetimini Yahudi göçünü engelleyici tedbirler almak durumunda bırakmıştır. Bölgeye gönderilen Walter Shaw liderliğindeki Araştırma Komisyonu Ekim 1930'da Passfield Beyaz Raporu adını alan bir belge yayınlamış, Arap-Yahudi işbirliğine dayalı bir yönetim tavsiye etmekle beraber Filistin'deki toprak meselesine de değinerek Yahudi toprak artışının Araplara zarar vermemesi gerektiği de paylaşılmıştır. İngiltere'nin Filistin meselesine çözüm bulmak için hazırlattığı belgeler içinde Arapları destekleyen ya da Arap görüşlerini benimseyen tek belge budur. Ancak bu durum uzun sürmemiş, Siyonistler tarafından ihanet olarak yorumlanan bu belge İngiltere ve dünyadaki Yahudilerin büyük tepkisine neden olunca, Başbakan McDonald Dünya Siyonist Teşkilatı Başkanı Dr. Chaim Weizmann'a yazdığı bir mektupla, Passfield Beyaz Kitabı'nın, İngiltere'nin Balfour'la bağlı olduğu politikada hiçbir değişiklik meydana getirmediğini bildirmiştir (Bozkurt, 2008:153).

Yahudiler göçleri sürdürdükçe, 1936'da büyük bir ayaklanma başlamış, bu ayaklanma aynı yıl Kudüs Müftüsünün önderliğinde kurulan Arap Yüksek Komitesi'nin çağrısıyla meydana gelmiştir. İngiliz yönetimi ayaklanmaları bastırmakta zorlanmış, 1937'de Peel Komisyonu'nu oluşturarak Yahudi göçü ile toprak alımlarının kısıtlanmasını öngören bir rapor hazırlamış ancak

² Nazi Soykırımı, Yahudi Soykırımı, Holocaust (Yunanca: yanıp kül olan), ya da Shoa (İbranice: Felaket), Almanya'nın Nazi döneminde yaklaşık 6 milyon Yahudinin sistemli bir şekilde öldürüldükleri katliama verilen isimdir. Yahudilerin yanında Sinti, Roman, Yenişler ve diğer "Çingene" denilen insanlar, özürlüler, homoseksüeller, Yehova'nın Şahitleri, entellektüeller, savaş tutsakları, Lehler ve diğer Slavlar da bu katliamın kurbanları olmuşlardır.

ayaklanmalara engel olamamıştır (Ataöv, 1982: 76-77). Bölgedeki dengeleri korumak isteyen İngiltere ‘Beyaz Belge’yi yayınlamış, Filistin’de Arap ve Yahudilerden oluşan iki uluslu bir devlet kurulmasını öngören ve göçmen sayısının beş yıl içinde toplam 75.000 ile dondurulmasını isteyen bu belge Siyonistler tarafından “Kara Belge” olarak tanımlanmıştır. Bu belge sonucunda Siyonistler İngiliz manda yönetimini de hedeflerine eklemişlerdir. Dönemin büyük güçlerinden olan Amerika Birleşik Devletleri 1942’de Baltimore’da düzenledikleri konferansta Filistin’de bir Yahudi devleti kurulmasını desteklemiş ve İngiltere’den, yayınladıkları Beyaz Belge’deki görüşleri geri almasını istemişlerdir.

Bu zaman zarfında Siyonistler pek çok siyasi ve silahlı örgütlenmelerde bulunmuş ve Filistin’li Araplara karşı saldırılar düzenlemişlerdir. Örgütlerin siyasi kanadına baktığımızda karşımıza, Achdut Haavodah, Bnei Akviva, Hapoel Hamizrahi, Hpoel Hatzair, Hashomer Hatzair, Herut, Mapai, Polei Zion ve Poaleşi Smol ve Revizyonizm çıkmaktadır. Silahlı saldırıları düzenleyen örgütlerin başında ise; Hagannah, Irgun, Stern gelmektedir (Öner, 2011: 73-81). Buna karşılık Filistinli Arapların kurduğu karşı birlikler: siyasi alanda, Filistin Arap Partisi, Milli Savunma Partisi, Bağımsızlık (İstiklal) Partisi, Reform Partisi, Arap Gençlik Örgütü ve Milli Blok; silahlı olarak da, Yeşil El, Camiyat Sıriya Cihadiye, Kara El, İhvan el-Kassam, el- Fütuvva, el- Daraviş ve Filistin Milli Cihadı Merkez Komitesi’dir (Armaoglu, 1991: 45-47).

2.1.4. Sorunun Uluslararası Nitelik Kazanması ve Birleşmiş Milletler

İkinci Dünya Savaşı sırasında Filistin Sorunu İngiltere tarafından bir kenara itilmiş olsa da, Yahudiler savaş sırasında teşkilatlanmalarını sürdürdüler. Bu dönemde göçlerin yanı sıra silah toplamaya ve askeri birlikler kurmaya yönelik Yahudiler, Filistin askeri kamplarından büyük miktarlarda silah ve cephane çalmış, 1944’de ise Yahudilerden oluşan bir askeri alay meydana getirmişlerdir. Bu dönemde Siyonistlerin azimli ilerleyişini 31 Mart 1947’de 1.908.775 toplam içinde 1.157.423 Müslümana karşılık, 589.341 gibi bir rakama ulaşan Yahudi nüfusu gözler önüne sermektedir (Karaman, 1991: 31).Yahudilerin 1920’lerde nüfusun sadece %9’unu oluşturduğu göz önüne alınacak olursa, meydana getirdikleri artış muazzam bir tablo oluşturmaktadır.

Savaş sona erdiğinde ABD ve İngiltere temsilcilerinden bir komisyon, 1946'da manda yönetiminin devamı ile 100.000 göçmenin kabulü ve Hagannah'ın silahsızlandırılması kararı olsa da girişim başarıya ulaşamamıştır. Savaş sonunda, savaş sırasında meydana gelen Yahudi kayıpları hakkındaki belgeler açıklanmaya başladıkça, Yahudi devleti kurulması emeli dünya Yahudileri arasında öncelikli hedefi meydana getirmiştir. ABD dâhil olmak üzere pek çok ülke savaş sırasında Yahudilere karşı uygulamış oldukları engel ve sınırlamaların suçluluğunu hissetmiş ve eğer o dönemde Yahudi yurdu kurulmuş olsa 6 milyon insan hayatını kaybetmemiş olurdu görüşü ile Siyonizme destek vermeye başlamışlardır (Hirsch, 1997: 37). Arap ve Yahudi çatışmasının içinden çıkamayan İngiltere 1947 yılında konuyu Birleşmiş Milletler'e götürmüştür.

İngiltere'nin isteği doğrultusunda 2 Nisan 1947'de Genel Kurul'da Birinci Özel Oturum toplanmış, Yahudi taleplerinin baskın çıktığı bu toplantı bu çerçevedeki ilk gelişme olmuştur. Bu toplantılar sırasında Arap ülkeleri Milletler Cemiyeti'nin "A Sınıfı" olarak tanımladığı bütün ülkelerin bağımsızlığına kavuşmasını örnek göstererek Filistin'e de bu şartların tanınmasını savunmuş ancak bu öneri reddedilmiştir. Diğer taraftan Avrupa'da henüz çok etkili olan Yahudi mülteciler meselesinin baskısı ile seslerini duyurabilen Yahudilerin teşkilatları, BM' de hükümet dışı kuruluşların o zamana kadar toplantılara katılma hakkı olmadığı halde, konuşma hakkına sahip olmuştur. 15 Mayıs'ta 7 oya karşı 45 oyla Birleşmiş Milletler Filistin Özel Komitesi (United Nations Special Committee on Palestine- UNSCOP) kurularak, 11 üyeden oluşan bu komitenin en geç 1 Eylül 1947 tarihinde raporunu sunmasına karar verilmiştir(Hollstein, 1975: 210).

31 Ağustos'ta raporunu tamamlayan Özel Komite 1 Eylül'de Genel Kurul'a Filistin meselesinin çözümü amacıyla biri Çoğunluk biri Azınlık Planı olmak üzere iki plan sunmuştur. Yugoslavya, İran ve Hindistan tarafından teklif edilen Azınlık Planı'nın isteği, Filistin'i Araplar ve Yahudiler arasında taksim edip, Kudüs'ün başkent olduğu Federal bir Filistin Devleti kurmak olmuştur. Çekoslovakya, Kanada, Hollanda, İsveç, Peru, Guetamala ve Uruguay tarafından kabul edilen Çoğunluk Planı ise, Filistin'in Yahudi Devleti, Arap Devleti ve

*corpus separatum*³ bir Kudüs Bölgesi olarak üçe bölünmesini ve 2 yıllık bir geçiş dönemi sonucunda bu iki devletin bağımsız olmalarını öngörmüştür.

181 sayılı karara göre:

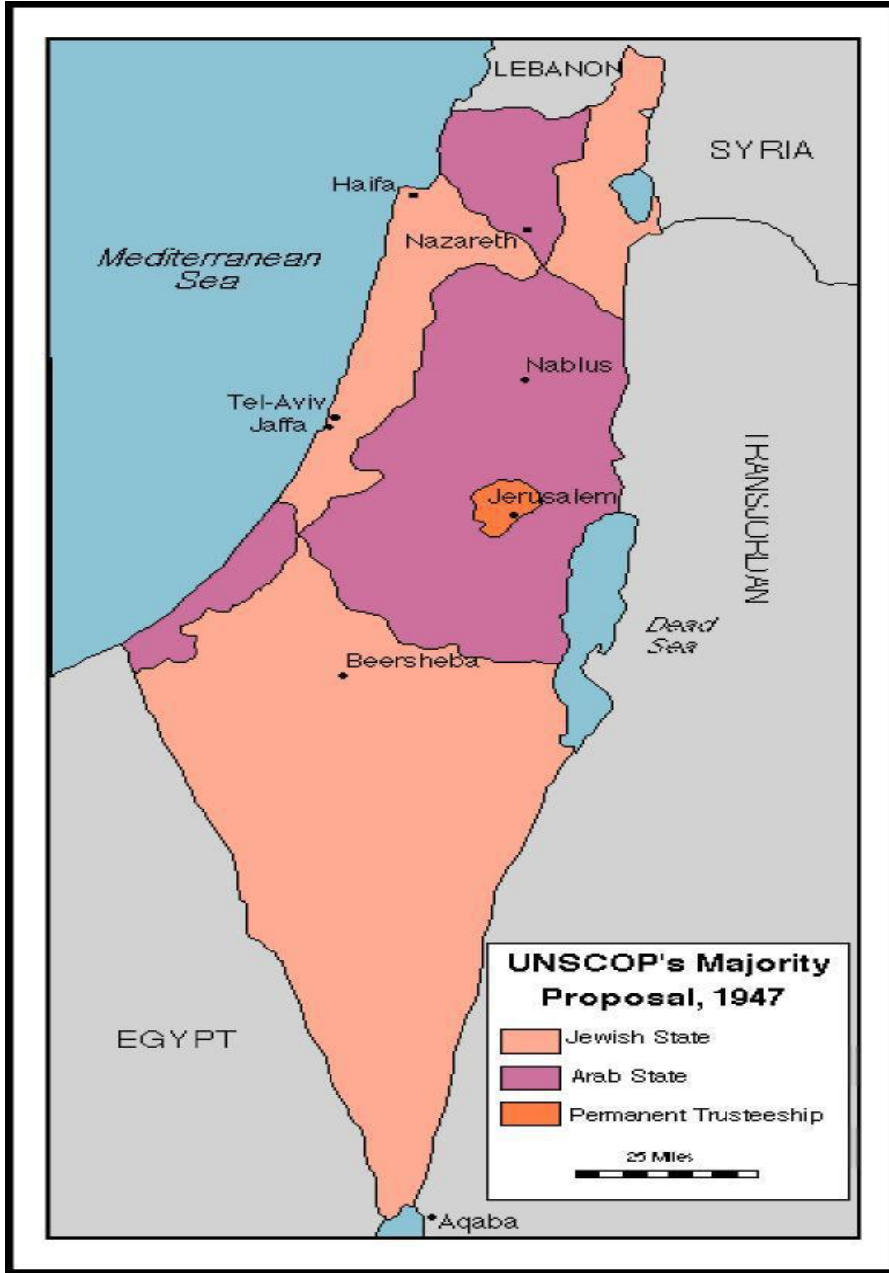
1. Filistin'deki mandanın sona ermesi ve İngiliz silahlı birliklerinin 1 Ağustos 1948'den geç olmamak kaydıyla geri çekilmesi,

2. Bir Arap devleti ve bir Yahudi devleti kurulması, Kudüs şehri için BM konseyi tarafından yürütülecek özel uluslararası bir rejim,

3. İki ülkenin ekonomik ve transit bir birlik tesis edebilmeleri için sulama, toprak koruma ve ekimi, devletler arasındaki tren yolu, otoyol, iletişim, havaalanı, liman işletmeciliği, ortak geçerli bir kur sistemi ve tek bir ortak yabancı döviz kuru, ortak gümrük birliği yaratma,

4. Bölünme planının başarıyla yürütülmesini sağlamak için beş üye devletten oluşan bir Filistin komisyonunun kurulması kabul edilmiştir (Arı, 2005:22).

³ Corpus Seperatum: Uluslararası kontrol altında ayrı bir birim olma durumudur. BM Genel Kurulu'nun 181 sayılı kararında Kudüs'e bu statü verilmiştir.

Kaynak: http://www.worldmapfinder.com/Map_Search.php?ID=/Tr/Asia/Israel&PG#

Şekil 2.1. BM Çoğunluk Planına Göre Bölünmüş Filistin

Raporun meydana getirdiği sınırlara bakılacak olursa, Araplar nüfusun %70'ine sahip olduğu halde Arap devletine ayrılan bölümün yüzölçümü 11.100 kilometrekarelik bir alanla Filistin topraklarının % 42'sini kapsarken, %30'luk nüfusuyla Yahudi devletine bırakılan bölüm 14.100 kilometrekare ile %56'lık bir orana tekabül etmektedir. Sonuç olarak BM Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1947'de yaptığı oylamada, Çoğunluk Planı Genel Kurul'un 181 (II) A sayılı kararı adı altında 13 red ve 10 çekimser oya karşılık 33 oyla kabul edilmiş, Filistin'in taksimine karar verilmiştir (Kara, 1986: 35-37). Sadece bu kararlarla bile, taksim kararına kadar yaptığı göçler ve toprak alımlarıyla Filistin topraklarının sadece %5.67'sini elde edebilmiş olan Yahudiler, taksimle birlikte %56'lık bir orana sahip olarak büyük bir başarı elde etmişlerdir.

Bu karar Yahudileri bir ölçüde memnun ederken Arapların büyük tepkisiyle karşılaşmış ve kabul edilmemiştir. Yahudilerin daha da büyük hedefleri olduğu Ben Gurion tarafından yapılan; *“Paylaşım sonrasında güçlü bir devlet olduğumuzda taksimi hükümsüz sayıp tüm Filistin'e yayılacağız”* ifadesinden belli olmaktadır (Pehlivanoglu, 2004: 224). Taksim kararından sonra bölgeye barış geleceğini uman BM'nin aksine, iç savaş yoğunlaşmış, bölgede terör arttırılmıştır. Siyonist terör çetelerinin sayısı 3 ay gibi kısa bir süre içinde 2.000'i bulmuş, İngilizler bölgeyi terketmeden Saisa, Salameh, Biyan Adası, Deir Yasin, Lajun, Tiberlas, Hayfa, Yafa, Kudüs, Safad, Beisan gibi yerleşim yerlerine saldırıp, bu bölgeleri işgal etmişlerdir. Bu işgaller sonucunda binlerce Arap vatanını terk ederek komşu Arap ülkelerine irtica etmeye başlamıştır. Filistin Araplarının kitle halinde göçlerine neden olan en belirleyici olay ise tarihe Deir Yasin Katliamı diye geçen olaydır. Nisan ayının 9'unu 10'una bağlayan gece, Menahem Begin tarafından yönetilmekte olan Stern ve Irgun çeteleri, Deir Yasin adındaki Arap köyüne saldırmış, yaş ve cinsiyet ayrımı gözetmeden tüm köy halkını öldürmüşlerdir. Siyonist terör bu olayı diğer bölgelerde de hatırlatmış, katledilen Arapların fotoğraflarını çekerek Arap köylerine göndermiş ve eğer bölgelerini terk etmezlerse onların da sonlarının bu biçimde olacağına dair söylemlerde bulunmuşlardır. Menahem Begin bakan olduğu ilerleyen tarihlerdeki bir konuşmasında; Deir Yasin 'zaferi' olmadan bir İsrail Devleti'nin kurulamayacağını ve yaptıklarının haklı olduğunu savunmuştur (Hollstein, 1975: 242).

Tüm bu çatışmalar Hagannah tarafından hazırlanan ve askeri bir proje olan D Planı çerçevesinde gerçekleştirilmiş, büyük ölçüde de Yahudilerin istediklerini

elde etmelerinde başarı sağlamıştır. D Planı'nın iki temel hedefi vardır. Bunlardan birincisi İngilizler tarafından boşaltılacak olan askeri ya da sivil tüm tesislerin hızlı ve sistematik bir biçimde teslim alınması, ikincisi ve daha önemlisi ise gelecekte kurulacak olan Yahudi Devleti'nin bulunduğu alanın, mümkün olduğu kadar Filistinlilerden temizlenmesidir (Pappe, 2007: 176).

2.2. İsrail Devleti'nin Kuruluşu ve Arap-İsrail Savaşları

2.2.1. İsrail Devleti'nin Kuruluşu

BM'nin 181 Sayılı taksim kararına göre İngiltere'nin, 1 Ağustos 1948'den geç olmamak üzere manda sistemine son vermesi kararlaştırılmış ancak çatışmalar sonucu karar değiştiren İngiltere, 15 Mayıs 1948 günü Filistin'den çekileceğini ilan etmiştir(Uçarol, 2006:847). İngiliz birlikleri 14 Mayıs'ta bölgeden askerlerini çekmeye başlamış, David Ben Gurion başkanlığında toplanan Musevi Ulusal Konseyinde aynı gün saat 16.00`da, hareketlerinin doğuşunu simgeleyen Basel`de Herzl'in temelini attığı, Yahudi Devleti'nin Siyonist Teşkilat tarafından kuruluş belgesindeki “...*bu belge ile biz Medinath Yisrael'in kurulduğunu ilan ederiz*” ifadesiyle hayata geçirerek Yahudi Devleti'nin kuruluşunu ilan etmişlerdir.

Kaynak: Milliyet Galeri

Fotoğraf 2.1. David Ben Gurion'un İsrail Devletini İlan Edişı

İsrail devletinin kuruluş bildirgesi

Kaynak: Shalom Hartman Institute

Fotoğraf 2.2. İsrail Kuruluş Bildirgesi

İsrail'i, kuruluşundan on bir dakika sonra tanyarak ilk tanyan ülke konumuna Amerika Birleşik Devletleri yerleşmiş, onu iki gün sonra Sovyetler Birliği izlemiş, 18 Mayıs'ta Polonya ve Uruguay, 19 Mayıs'ta Çekoslovakya ile Yugoslavya ve 24 Mayıs'ta da Güney Afrika İsrail'i tanyan ülkeler arasında yerini almıştır (Gündüz, 1994: 28).

If you can't come to town,
please telephone 4 6 0 7

Lighting, Heating, Cooking, Refrigeration

CARL MARX
3 PRINCESS MARY AVE., JERUSALEM

THE PALESTINE POST

JERUSALEM
SUNDAY, MAY 14, 1948

THE PALESTINE POST

THE SUBSCRIPTION DEPARTMENT
has returned to The Palestine Post
office, Haasheh Street,
Jerusalem, Tel. 4233.

PRICE: 25 MILLS
VOL. XXXII, No. 614

STATE OF ISRAEL IS BORN

The first independent Jewish State in 19 centuries was born in Tel Aviv as the British Mandate over Palestine came to an end at midnight on Friday, and it was immediately subjected to the test of fire. As "Medinat Yisrael" (State of Israel) was proclaimed, the battle for Jerusalem raged, with most of the city falling to the Jews. At the

same time, President Truman announced that the United States would accord recognition to the new State. A few hours later, Palestine was invaded by Moslem armies from the south, east and north, and Tel Aviv was raided from the air. On Friday the United Nations Special Assembly adjourned after adopting a resolution to appoint a mediator but without taking any action on the Partition Resolution of November 29.

Yesterday the battle for the Jerusalem-Tel Aviv road was still under way, and two Arab villages were taken in the north, Acre town was captured, and the Jewish Army consolidated its positions in Western Galilee.

Most Crowded Hours in Palestine's History

Between Thursday night and this morning Palestine went through what by all standards must be among the most crowded hours in its history.

For the Jewish population there was the anguish over the fate of the few hundred Hagana men and women in the Kfar Etzion bloc of settlements near Hebron. Their surrender to a fully equipped superior foreign force desperately in need of a victory was a foregone conclusion. What could not be known, with no communications since Thursday morning, was whether and to what extent the Red Cross and the Three Consuls would secure civilized conditions for prisoners and wounded, and proper respect for the dead. Doubts on some of these anxious questions have now been removed.

On Friday afternoon, from Tel Aviv, came the expected announcement of the Jewish State, and its official naming at birth, "Medinat Yisrael"—State of Israel, with the seating in of the first Council of Government. The proclamation of the State was made at midnight, coinciding with the sitting from Haifa of Britain's last High Commissioner. Within the hour, President Truman announced in Washington that the Government of the United States had decided to give *de facto* recognition to the Jewish State, with

Jews Take Over Security Zones

The battle for Jerusalem, which began when the British forces withdrew on Friday morning, continued all day Friday and yesterday. The crackle of small-arms fire and explosion of mortar shells were still being heard in the early hours of this morning as the battle entered its third day.

Repeated efforts on Friday evening and again on Saturday by the U.N. Truce Commission to bring about a "cease fire" were thought to be about to succeed when the Arab representatives failed to agree within the specified time limit.

On Friday morning, Jewish forces entered the Russian Compound and Zone C to re-occupy the buildings requisitioned from Jews last year. This operation was almost bloodless, but beyond the western edge of Zone C, Arabs engaged the Jews in Jaffa Road. The Arabs were forced back and the Barekya Bank area was taken.

In other parts of the city fighting flared up. Jews overran one after another the areas evacuated by the British. By last night, the quarters and

Egyptian Air Force Spittfires Bomb Tel Aviv; One Shot Down

Kol Israel, the Tel Aviv broadcasting station, reported at 2 o'clock yesterday afternoon that Tel Aviv had been bombed three times in the previous evening and morning, and that one plane had been shot down and its Egyptian pilot taken prisoner.

In the first raid, four planes attacked from a height of 300 feet. Two dropped bombs, while the others strafed the city. Little damage was caused, but an air France plane parked there was damaged. The third raid was launched shortly before midday, but the planes were driven off without causing any damage.

Two settlements in the Negev had also been attacked from the air, the radio report-

U.S. Recognizes Jewish State

WASHINGTON, Sunday.—Ten minutes after the termination of the British Mandate on Friday, the White House issued a formal statement by President Truman that the U.S. Government intended to recognize the Provisional Jewish Government as the *de facto* authority representing the Jewish State.

The U.S. is also considering lifting the arms embargo but it is not known whether it will be lifted only for the Middle East, and the establishment of diplomatic relations with the Jewish Provisional Government.

The White House press secretary, Mr. Charles Ross, told correspondents today that reaction so far to the recognition had been overwhelmingly favorable. He said this step had been discussed with Mr. Marshall and Mr. Lovett before action was taken, and it had their complete support.

Mr. Ross said that the President had decided several days ago to grant American recogni-

Proclamation by Head Of Government

The creation of "Medinat Yisrael," the State of Israel, was proclaimed at midnight on Friday by Mr. David Ben Gurion, until then Chairman of the Jewish Agency Executive and now head of the State's Provisional Council of Government.

The first act of the Council of Government, as announced by its head, was to abolish all legislation of the 1939 White Paper of the late Mandatory Power, particularly the Ordinance and Order relating to immigration and land transfer.

In the declaration of independence, Mr. Ben Gurion called on the Arabs of Palestine to restore peace, assuring them full civic rights and full representation in all governmental organs of the State.

Mr. Ben Gurion prefaced the declaration with a review of the historic connection of the Jewish people with the Land of Israel and of their efforts to return, which never ceased throughout the generations of their dispersal, until the Nazi holocaust proved acute the urgency of the need for a Jewish State.

The Balfour Declaration of 1917, confirmed by the League of Nations, had given explicit international recognition to the

2 Columns Cross Southern Border

By WALTER COLLINS
AP Correspondent
CAIRO, Saturday.—A com-

Etzion Settlers Taken P.O.W.

Fighting in the Kfar Etzion bloc continued throughout Friday, after Kfar Etzion li-

Special Assembly Adjourns

FLESHING MEADOWS, Saturday.—The Special U.N. Assembly called four weeks ago to discuss the U.N. proposi-

David Ben Gurion, Prime Minister

Kaynak: Destination Yisra'el

Fotoğraf 2.3. New York Times İsrail Devleti'nin Kuruluş Haberi

25 Ocak 1949 tarihinde % 85'e yakın bir katılım oranıyla yapılan millî seçimlerin ardından 120 sandalyeli ilk Knesset (Parlamento) toplanmış, İsrail'in devletleşmesine öncülük etmiş olan insanlardan ikisi: Yahudi Ajansının başkanı David Ben-Gurion ilk başbakan olarak seçilirken, Dünya Siyonist Teşkilatı başkanı Chaim Weizman ise Knesset tarafından ilk cumhurbaşkanı seçilmiştir.

86

2.2.2. Arap-İsrail Savaşları

15 Mayıs tarihinde son İngiliz askerlerinin ve İngiliz Yüksek Komiseri'nin Filistin'den ayrılmasının ardından, Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Irak orduları Filistinli Araplar adına mücadeleyi başlatmak üzere bölgeye girmiş ve böylece I. Arap-İsrail Savaşı başlamıştır. Durum başlangıçta Arapların lehine görünse ve İsrail askerleri sayıca Arap askerlerinden düşük olsa da, dünyaya yayılmış Yahudilerin İsrail'e başlattıkları yardım kampanyaları, ABD başta olmak üzere pek çok dış gücün İsrail'e yönelttiği yardımlar ve sayısı az da olsa iyi eğitilmiş ve tecrübeli olan İsrail askerleri sebebiyle, savaş Yahudilerin zaferiyle sonuçlanmıştır. Savaş sonunda İsrail BM'nin taksim kararıyla kendisine verdiği toprakları arttırıp, Filistin topraklarının %77'sini işgal etmiştir.(Rogan and Shlaim, 2012: 40). BM'nin araya girmesi ile 1949 yılının Şubat ve Temmuz ayları arasında İsrail her Arap ülkesi ile ayrı ayrı ateşkes antlaşması imzalamış ve savaş sona ermiş görünmüştür. Ancak Siyonistlerin yayılmacı hedefleri sona ermemiş ve İsrail Başbakanı Ben Gurion halkını uyararak *“Fırat'tan Nil'e kadar tüm anavatanı özgürlüğe kavuşturana kadar savaşı meslek edinmelerini”* istemiştir (Elpeleg, 1996: 8).

Tarihe “en Nakba- Büyük Felaket” olarak geçen bu savaşın bilançosuna bakıldığında; 15.000 Filistinli hayatını kaybetmiş, çatışmalardan kaçan 800.000 Filistinli Arapların yoğun olduğu daha güvenli bölgelere veya en yakın komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Tüm bu göçler sonucunda bölgenin demografik yapısı Araplar aleyhine dönmüş ve günümüzde de devam eden Filistinli Mülteciler meselesi başlamıştır. Bir milyon Filistinlinin dörtte üçü mülteci konumuna düşmüştür ki bu rakam Yahudi Devleti olarak bilinen Filistinlilerin neredeyse %90'ına tekabül etmektedir (Pappe, 2007: 189). 1948 yılının Aralık ayında BM Genel Kurulu'nun 194 sayılı kararıyla, *“mülklerine geri dönmek isteyen ve komşularıyla barış içinde yaşayacak mültecilere izin verilmeli, topraklarına dönmeyenlere ise mülklerinin karşılığı ödenmelidir”* çağrısında bulunmasına ve ilerleyen yıllarda tekrar oylanıp oy çokluğu ile kabul edilmesine rağmen, İsrail kararın öngördüğü şartları yerine getirmemiştir (Pehlivanoğlu, 2004: 226). Bununla birlikte İsrail, 1949'da BM'nin 59. Üyesi olarak kabul edilmiştir.

1956 yılına gelindiğinde Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdülnasır 28 Temmuz 1956'da Süveyş Kanalı'nı millileştirdiğini açıklamış, İngiltere ve Fransa

bu kararı tanımadıklarını bildirerek Süveyş Kanalı'nın kendilerine bırakılmasını istemişlerdir. Mısır'ın bunu reddetmesi üzerine İngiltere, Fransa ve İsrail Mısır'ın bütün hava alanlarını ve askeri bölgelerini imha etmiş, İsrail de Gazze ve Sina'yı işgal etmiştir. Mısır 7 Kasım'da ateşkesi kabul etmek zorunda kalmış, BM kararıyla Süveyş Kanalı'na barış gücü yerleştirilmiş, SSCB ve ABD'nin baskısıyla İngiltere, Fransa ve İsrail Mısır topraklarından çekilmek zorunda kalmıştır. Bu Mısır için askeri bir yenilgi olsa da siyasi bir zafer olmuş, Mısır lideri Cemal Abdunasır da Arap milliyetçiliğinin lideri haline gelmiştir.

Aynı zamanda bu savaş Filistin mücadelesinde yeni bir sayfa açmış, Yaser Arafat ve arkadaşları 1959 yılında El- Fetih örgütünü kurmuş ve bu örgüt, Filistin'in ancak Filistinlilerin çabasıyla kurtarılabilceği düşüncesini ana fikir olarak benimsemiştir. Bu bazı Arap ülkeleri tarafından bir meydan okuma olarak algılanmış, 1964'te toplanan Filistinlilerin ilk büyük kongresinde Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)'nün kuruluşu da kabul edilmiştir (Gündüz,1994: 34).

1967 yılının Mayıs ayında başlayan Suriye-İsrail gerginliği üçüncü Arap-İsrail Savaşı'nın fitilini ateşlemiş, 5 Haziran'da Mısır hava kuvvetlerini ani bir saldırıyla imha eden İsrail, Suriye ve Ürdün'e de saldırmıştır. Bu zaman zarfında Arap ülkeleri arasındaki çıkar ayrılıkları ve iletişim kopukluklarını çok iyi değerlendiren İsrail, 1949'dan beri Mısır ile Ürdün'ün kontrolünde bulunan ve Filistin topraklarının geri kalan %22'sini temsil eden Doğu Kudüs, Batı Şeria ve Gazze'yi, Mısır topraklarının %6'ısını oluşturan Sina Yarımadası'nı ve Suriye topraklarının %1'ini oluşturan Golan Tepelerini işgal etmiştir (Meir: 8). İsrail'in kontrolü altındaki alan üç kattan daha fazla artarken, stratejik derinliğe de sahip olmuştur.

BM Güvenlik Konseyi 22 Kasım 1967'de tarihe 242 Sayılı BM Kararı olarak geçecek kararı alarak savaş yoluyla toprak kazanımını yasaklamış ancak İsrail kararda çekileceği toprakların belirtilmemiş olduğu gerekçesini öne sürerek bu karara itiraz etmiş ve kabul etmemiştir (Carter, 2008: 22). Aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi'nin işgal edilen topraklarda halka insani müdahale yapılması ve yurtlarına dönmek isteyenlere izin verilmesine yönelik 14 Haziran 1967 tarihli 237 Sayılı kararını da uygulamamıştır (Yaşar, Özcan ve Kor, 2011: 44). Bu nedenle bu savaşta mülteci sayısında yarım milyon gibi bir artış olmuştur. 1972 yılında 1.5 milyon mülteci kayıtlara geçirilmiş, bunların 650.000'i Filistin, Ürdün, Suriye ve Lübnan'da bulunan on üç mülteci kampına yerleştirilmiştir (Pappe,2007: 264). 11

Haziran 1967 ile 25 Haziran 1969 yılları arasında İsrail ordusu Arap Filistinlilere ait 6835 evi yıkmış, sivil halkı sürüp kitle halinde sınır dışı etmiştir. 1967 yılında gerçekleşen Filistinlilerin 1948'den sonraki ikinci Exodus'udur O güne dek amaçları İsrail'i haritadan silmek olan Arap Ülkeleri 1967 Savaşı ile birlikte savunmaya geçmiş ve İsrail'le barış karşılığı topraklarını geri almaya odaklanmışlardır. Ayrıca Filistin milliyetçiliği de yükselişe geçmiştir.

1948 ve 1967 savaşları sonucu göç eden Filistinlilerden on binlercesi Ürdün'e sığınmış ancak Ürdün'ün ekonomik zayıflığı onu bu durumla baş etmek konusunda zor durumda bırakmıştır. 14 Eylül 1970 tarihinde FKÖ ile Ürdün arasında çatışmalar çıkmış, FKÖ Ürdün'den sürülerek Lübnan'a yerleşmiştir (Said, 1986: 64). Bu olay tarihe Kara Eylül olarak geçmiş ve İsrail'in doğu sınırını güvenlik altına almasına yardımcı olmuştur.

1970'de Nasır'ın ölümü üzerine Mısır devlet başkanı olan Enver Sedat, 1967 yılında İsrail'in işgal ettiği toprakları geri almak amacıyla 6 Ekim 1973'te Suriye ile birlikte Sina ve Golan'daki İsrail kuvvetlerine sürpriz bir saldırı düzenlemiştir. Yahudilerin en kutsal günü olan Yom Kippur (Kefaret Günü)'a denk gelen savaş Yom Kippur Savaşı adını almış, başta Arapların üstünlüğüne sahne olsa da ABD desteği ile bir kez daha İsrail lehine sonuçlanmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 1973 yılında 338 Sayılı kararı almış, savaşın bütün taraflarını ateşkese, askeri faaliyetleri durdurmaya ve 242 sayılı kararın da gereğini yapmaya davet etmiştir. İsrail ve Mısır arasında Geri Çekilme Anlaşmaları imzalanmış, savaşta ABD'nin İsrail'e yardımını boykot eden Arap ülkelerinin uyguladığı petrol ambargosunun da etkisiyle olayın sadece Ortadoğu'yu değil, kendi refahlarını da etkilediğini gören Avrupa ülkeleri de daha barışçıl bir siyaset izleme yolunu seçmeye başlamışlar, Filistin meselesi uluslararası camia tarafından tanınmıştır.

Dört savaş sonucunda Mısır yönetimi, topraklarını savaşarak değil müzakere yoluyla geri alabileceğine kanaat getirmiş, 1978'de Camp David Antlaşmalarını, 1979'da ise Mısır- İsrail Barış Antlaşması'nı imzalamışlardır (Carter,2008:131). İsrail ilk defa bir Arap ülkesi tarafından tanınırken, diğer Arap ülkeleri Mısır'ı ihanetle suçlamış ve bu antlaşmaları kabul etmemiştir.

Kara Eylül Olayı ile Lübnan'a gelen Filistinli direnişçiler İsrail'in dikkatini bu yöne çevirmiş, İsrail 1982 yılında Lübnan'ı işgal etmiştir. Beyrut Kuşatması

olarak bilinen bu işgalin bilançosu 19.000 ölü ve 30.000 yaralı olmuş, bu işgal aynı zamanda Filistinliler arasında iç çatışmaya kadar giden ayrılıkların başlangıcını oluşturmuştur. 1982 yılında İsrail, Beyrut'taki Sabra ve Şatilla mülteci kamplarında 2000 Filistinli savaşçının saklandığını ileri sürmüş, 16-17 Eylül gecesi 2000'e yakın Filistinli kimlikleri tespit edilemeyecek şekilde katledilmiştir. Bu katliamın Ariel Sharon'un bilgisi dâhilinde Lübnanlı Falanjistler tarafından gerçekleştirildiğini İsrail de kabul etmiş, bu olay Sharon'a "Sabra ve Şatilla Kasabı" ünvanını getirmiştir (Öner, 2011: 241). Lübnan'daki FKÖ üyelerinin büyük kısmı Filistin'den çok uzağa, Tunus'a taşınmak zorunda kalmış, FKÖ'nün bu kadar uzakta kalması da Filistin direnişine büyük zarar vermiştir.

Filistin halkının en geniş çaplı kurtuluş mücadelesi El-Fetih'le başlayıp, 8 Aralık 1987 tarihinde Filistin İslami Direniş Hareketi (HAMAS)'nin öncülüğünde başlatılan intifada ile sürmüştür. Başkaldırı, ayaklanma, silkinme anlamına gelen İntifada, Siyonistlerin bölgeyi işgal ettiği günden beri pek çok başkaldırı yapılmış olsa da diğer hareketlerden farklı bir yere sahip olmuştur. 1987, bölgeye göçmeye başlamış Yahudilere İngilizlerin bir yurt imkânı tanıdığı Balfour Bildirisi'nin yetmişinci, Filistin topraklarını ikiye bölen BM kararının kırkinci, içinde kolların kırıldığı işgal bölgelerini ortaya çıkaran 1967 Arap-İsrail Savaşı'nın yirminci ve İsrail'in Sabra ve Şatilla katliamının beşinci yılına rastlamaktadır.

9 Aralık 1987'de Gazze'de bir İsrail askeri kamyonu, yolda giden dört Filistinli işçiye çarparak ölümlerine sebep olunca, bir grup genç protesto gösterilerine başlamış, İsrail güçleri ateş açarken, taş atarak karşılık veren Filistinlilerin eylemleri o güne dek olmadığı kadar büyük bir güçle yayılmıştır (Black and Morris, 2011: 205-208). İntifadayı oluşturan ve ateşleyen kuşağa bakacak olursak, hayatını işgal içinde tanımış, işgal altındaki çocukluğunu acı ve zorluklar altında geçirmiş; İsrail başta olmak üzere, aldığı kararları hayata geçiremeyen BM'ye, üye ülkelere, İsrail'e karşı alınan kararları veto yetkisi ile engelleyen ABD'ye, Filistin davasına destek verdiği görüntüsü çizen ancak çıkarları için Filistin'i yalnız bırakabilen Ürdün, Suriye, Lübnan gibi ülkelere kendi davalarına sahip çıkabileceğini göstermek isteyen bir kuşak karşımıza çıkmaktadır.

İntifada'nın Gazze ve Batı Şeria'da başlamış olmasının önemi, 1967 savaşına kadar Filistinlilerin elinde kalan, sürgüne zorlanan insanların gelip barındığı ve bilinçlerinde kendileri için vatan olabilecek bir toprak parçası olarak

gördükleri yer olmasıdır. “İşgal yönetimi altında en açık fark edilebilen değişim, Semud (kararlılık) kavramının geçirdiği dönüşüm olmuştur. 1980’lerde Semud artık, bağımsızlığa ve çabucak devlet olmaya çabalayan bir pan-Arap milliyetçi ideolojiyi temsil etmemektedir. Bunun yerine Semud, işgal atındaki Filistinlilerin toprağında kalma ve sosyal, iktisadi, eğitimle ilgili kurumlarıyla varlığını koruyan bir topluluk halinde gelişme mücadelesi anlamına gelmeye başlamıştır.” (Öner, 2011: 140). İsrail’in intifadayı durdurmak için başvurduğu uygulamalar sonuç vermemiş, uluslararası kamuoyunda yalnızlaşmaya itilmiştir. Kendi içinde de barış grupları kurulmuş ancak Eretz Yisrael düşüncesinde bir iktidara sahip olduğu ve bu görüşün halkın çoğunluğu tarafından benimsenmiş olduğundan İsrail’in bu topraklardan vazgeçmesi söz konusu olmamıştır.

Kaynak: Amerika’da Bir Gün

Şekil 2.2. Filistin Toprakları Üzerindeki Hakimiyetin Yıllar İçindeki Değişimi

Filistin Ulusal Konseyi 15 Kasım 1988’de Cezayir’de Filistin Devleti’nin ilanı ve bağımsızlık bildirisini yayınlamış, yerleşeceği ve hükümet kuracağı toprakları işgal altında olsa da hemen hemen bütün dünya devletleri tarafından Filistin Devleti tanınmıştır.

2.3. Soruna Yönelik Çözüm Arayışları

Filistin meselesinin barış yoluyla bir çözüme ulaştırılmasına ilişkin ilk görüşmeler ABD'nin girişimi ile İsrail, Mısır, Ürdün, Suriye, Lübnan ve Filistin temsilcilerini bir araya gelen Ortadoğu Barış Konferansı adıyla 30 Ekim 1991'de Madrid'de toplanmıştır (Nüsse, 1998: 96).1992 yılı boyunca da aralıklı olarak değişik yerlerde gerçekleştirilen barış görüşmelerinden bir sonuç alınamamıştır.

Birinci İntifada'dan sonra İsrail, Filistinlilerin dolaşım özgürlüğüne de kısıtlamalar getirmeye başlamış, 1988'de Gazze ile Batı Şeria arasındaki geçişi engellemiş, 1991'deki Körfez Savaşı'ndan sonra da her Filistinliye özel izin zorunluluğu getirilmiştir. 2002'den itibaren ise İsrail'in Batı Şeria ve çevresinde inşa ettiği ve Gazze çevresinde yeniden meydana getirdiği duvarlar, geçiş ve kontrol noktaları ve sınır kapıları Filistinlilerin hayatını durma noktasına getirmiştir. Mevcut dolaşım yasakları Filistinlilerin sağlık merkezlerine, okullarına, işlerine ve tarım arazilerine gitmelerini engellemekte, kontrol noktalarındaki beklemeler sırasında hayatını kaybeden pek çok insan olmaktadır.

İsrail'in Yahudilerle Filistinlileri fiziki bir engel oluşturarak birbirinden ayırma fikrini ilk kez 1992 yılında İzak Rabin ortaya koymuştur. Başlangıçta 1994-1996 yılları arasında barış süreci görüşmeleri devam ederken Gazze-İsrail sınırına tel örgüler çekilmiş, 2004-2005 yılları arasında Mısır-Gazze sınırına bir duvar örülmüş ve 2002'den itibaren de Batı Şeria'yı çevreleyen duvar örülmeye başlanmış ve bu duvar Filistinliler arasında utanç duvarı, ayrılık duvarı, ırkçı duvar adını alırken, İsrail tarafınca güvenlik çiti olarak adlandırılmıştır. Duvar, 1949 ateşkes hattını oluşturan Yeşil Hat'tan geçmemiş, Yahudi yerleşimlerinin çoğunu su yollarını ve yer altı su kaynaklarını kapsayan, en verimli Filistin topraklarını içine alan bir biçimde ve İsrail'in stratejik noktalar üzerindeki hâkimiyetini tesis edecek şekilde inşa edilmiştir. İsrail başlangıçta intihar eylemcilerinin sızmasını engellemek amacıyla geçici olarak inşa ettiğini söylese de, duvar inşası güvenliği sağlamaktan ziyade Filistinlileri gettolara hapsederek yaşam şartlarını iyice kötü bir hale sokmuştur (Altınoğlu,2008:202). Duvar Berlin Duvarı'nın uzunluğundan on kat daha fazla ve 8 metre ile yüksekliğinin iki katı olacaktır. Her 200 metrede bir gözetleme kulesi bulunan duvar, elektrikli tel örgülerle, derin hendeklerle çevrili olmakla birlikte, sensörler ve kameralarla da donatılmıştır (Ertekin, 201:24-36).

Madrid Konferansı'nın ardından İsrail ile Filistinliler arasında gizli görüşmeler başlamış, 13 Eylül 1993'te I. Oslo Antlaşması adını alan İsrail-FKÖ Prensipler Deklarasyonu yayınlanmış, bu deklarasyon ile FKÖ'nün güvenli sınırlar içinde İsrail'in var olma hakkını kabul ettiği, İsrail'in ise Gazze ve Eriha'dan çekilmesi, Batı Şeria'nın yönetimini Filistin otoritesine teslimi gibi konular deklare edilmiştir. 1994'te Kahire'de Gazze-Eriha Antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre İsrail ordusu Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nden çekilecek, çekilme sonrası Filistin topraklarında yaşayan Yahudilerin güvenliğinden İsrail sorumlu olacak ve Filistinliler için güvenli geçişi garanti altına alacaktır.

1993'teki I. Oslo Antlaşması'nın ardından 1995 yılında II. Oslo (Taba) Antlaşması imzalanmış, bu antlaşma ile üç bölgeye ayrılan Batı Şeria'nın A Bölgesi Filistin yönetiminin, B Bölgesi Filistin sivil ve İsrail güvenlik güçleri, C Bölgesi ise İsrail yönetimi altında olacak şekilde tanımlanmıştır (Bishara, 2003: 49). Bu antlaşmanın ayırt edici yönü, Filistin topraklarının işgalini tescil edip, İsrail yerleşimlerini meşrulaştırması ve Filistin Özerk Yönetimi'ni dış politika ve savunma açısından İsrail'in himayesine almasıdır. 1998 yılında iki taraf arasında imzalanan Wye River Memorandumu İsrail'in bazı toprakları Filistinlilere geri vermesini, Filistin Özerk Yönetimi'nin terör suçlularını İsrail'e geri vermesini ve Gazze ile Batı Şeria arasında bir ulaşım koridoru açılmasını öngörse de bu girişimden bir sonuç alınamamıştır (Gün, 2010: 35-41).

Bütün bu girişimler arasında barışı desteklemeyen, Yahudi toprağının Filistinlilere teslim edilmesinin karşısında duran Yahudilerden aşırı sağcı Yigar Amir, Filistinle barış konusunda halkı ikna etmek için düzenlenen bir mitingde o dönem İsrail başkanı İzak Rabin'i öldürmüştü ve bir süre barış görüşmelerine ara verilmiştir. Yerine seçilen Benyamin Netanyahu toprak verilmesine ve barış sürecine çok daha soğuk bakan bir lider olmuştur. Wye River Memorandumu'nun işlemeyişinin nedeni de Netanyahu'nun imzaladığı antlaşmanın yükümlülüklerini yerine getirmemesi olmuştur. Netanyahu, 1996 yılının Eylül ayında Kudüs'ün eski şehir olarak anılan bölümüne bir tünelin açılmasına izin vermiş, burası Müslümanlar tarafından kutsal sayılan Harem-ül Şerif'in altı olduğundan Filistinlilerin protestolarına neden olup, İsrail ve Filistin güçleri arasında bir çatışma başlatmıştır. 28 Eylül 2000 tarihinde Ariel Sharon'un Harem-ül Şerif'e girmesi ve ertesi gün Başbakan Ehud Barak'ın bölgeye gönderdiği güvenlik kuvvetinin ibadet eden Filistinlilere müdahale etmek suretiyle dört kişinin ölümüne, yüzlerce kişinin yaralanmasına sebep olması üzerine ikinci İntifada

başlamıştır (Bozarslan, 2010: 283-284). El- Aksa İntifadası olarak bilinen bu intifadaya İsrail ölümcül silahlarla cevap vermiş ve Filistinlilerin ağır kayıplar vermesine neden olmuştur.

Barış süreci Netanyahu'nun iktidarı döneminde tıkanmış, Ehud Barak'ın "Barışı ben gerçekleştiririm" sloganı ile iktidara gelmesi ile tekrar hayata geçmiş ve Barak'ın ısrarı ile ABD Başkanı Bill Clinton, İsrail lideri Ehud Barak ve Filistin lideri Yaser Arafat'ı Camp David Zirvesi'ne davet etmiştir. Ancak Camp David'de yapılan görüşmeler ve pazarlıklar bir sonuca ulaşamamış, Kudüs'ün statüsü, mülteciler ve Yahudi yerleşimciler konusunda büyük sorunlar ortaya çıkmıştır (Carter, 2008: 147).

Barış görüşmeleri Camp David'de tılandıktan sonra ABD, Rusya, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler'den oluşan Dörtlü Grup (Quartet) bir araya gelmiş, 30 Nisan 2002'de Yol Haritası'nı açıklamıştır. Bu yol haritasında yapılan ortak açıklamaya göre, tüm alanlarda çalışmalar Dörtlerin himayesinde yapılacak ve 2005 yılında bir sonuca ulaşılacaktı. Ancak hepimizin bildiği üzere bu amaç da gerçekleşmemiştir. 2007'de başlayan Annapolis Barış Görüşmeleri de elli devlet, finans kuruluşu ve uluslararası kuruluşa ev sahipliği yapmış olsa da bu konferans da barışın tesisini sağlayamamış, görüşmeler sürerken dahi İsrail Gazze saldırılarını sürdürmüş, yerleşim bölgelerinin inşasına devam etmiş ve Harem-ül Şerif kazılarını sürdürmüştür (Pehlivanoglu, 2004: 22-24).

3. İSRAİL-FİLİSTİN SORUNUNDA SÖYLEMLER VE KİMLİKLERİN ROLÜ

İsrail- Filistin sorunu sadece iki toplumun tarihsel düşmanlığıyla, güce olan açlığıyla, askeri kapasitesinin büyüklüğüyle açıklanabilecek bir sorun değildir. Uzun yıllar sistemde etkili olan Realizm, Ortadoğu coğrafyası denildiğinde akla ilk gelen teori olsa da bu coğrafyada söylemler, mitler, semboller, kimlikler ve bu kimlikler doğrultusunda tanımlanan çıkarlar çok önemlidir ve bu faktörlere en büyük vurguyu Konstrüktivizm yapmaktadır. Özellikle karşılıklı etkileşim sonucunda kimliklerin ve çıkarların inşa edildiğine ve aktörlerin sosyal niteliklerine olan nüanslarıyla kendisine önemli bir yer edinmiş olan Konstrüktivizm açısından soruna bakmak farklı bir bakış açısını oluşturacaktır. Bu noktada da en önemli kaynağı söylemler oluşturmaktadır.

Hegemonya veya söylem o kadar yerleşik bir güç kazanmıştır ki, artık normlar ahlak kurumu tarafından değil, söylem tarafından inşa edilmekte ve teknokrasi tarafından sürekli yeniden üretilip meşrulaştırılmaktadır (Madan Sarup). Söylem artık iktidar ve toplumsal düzen alanlarında belirleyici bir güce hükmetmektedir. Foucault'ya göre söylemler suskunluklardan farksız bir şekilde sonsuza dek iktidara boyun eğmiş ya da ona karşı oluşturulmamışlardır. Söylem aynı zamanda iktidarın hem aracı hem de sonucu olabilmektedir. Karşı bir strateji için bir engel, bir direnme noktası ya da bir çıkış niteliği de taşıyabilmektedir. Söylem iktidarı ele geçirip, onu üretilip güçlendirebileceği gibi, yıpratıp yok olmasını da sağlayabilmektedir (Foucault, 2012: 31).

Sözen'e göre söylemler dilde ve insanda hayat bulmaktadır. Sözen'e göre bilginin, gücün, ideolojinin dil ile kullanımı dil eylemlerini oluşturur ve bunların işlevleri ancak söylem ile bir anlam taşımaktadır. Günlük yaşamda karşılaşılan, anlamsız görünen ifadeler bile söylem için anlam taşıyan, işlevi olan öğeler olabilmektedirler (Sözen, 1999:13).

Bugün "...artık yaşadığımız söylem çağıdır. Yüzyılımızın söylemi keşfinden sonra beşeri bilimlerde ve hatta belki de doğa bilimlerinde, son noktada bel bağlayabileceğimiz nihai var oluş tarzları yok artık. Artık madde, gerçeklik, ideler dünyası hayatın katı olguları, bir nihai başvuru noktası olarak deney ve gözlem, bir nihai dayanak noktası

olarak akıl yok; aslında söylemler dışında bir şeyimiz yok. Beşeri bilimler ve genelde bilimler söylem çağını yaşıyor (Sözen, 1999: 12)''.

Michel Foucault'a göre ifadenin öznesi bu ifadeleri söyleme döken ya da yazıya aktaran biri değil, farklı bireyler tarafından doldurulabilecek boş bir yerdir (Balcı, 2011: 4). Christison'un politik filozof Lippmann'dan aktardığı üzere, hepimiz akıllarımızın tutsaklarıyız. İnsanlar yanlış yapar çünkü insan davranışının önemli bir kısmı aklımızdaki resimlerin birer tepkisidir. Bu insanların zihinlerinde başlayan insan yapımı kültürel çevre, insanlar ve dış gerçeklik arasındadır. İnsan kendi düşüncelerine ve imajlarına, dünyaya yükledikleri anlam ve görüntülerle, bu görüntüler gerçekmiş gibi hareket ederler. Politika uygulayıcıları da bundan farklı değildir. Bir sonuca varma ve kanıt ihtiyacı ile anlamlı açıklamalar yapabilmek için, bir konunun önemli olduğunu kanıtlamak için ve göz ardı edilecek konuları belirlemek için paradigmlar üretmektedirler (Christison, 1999: 274).

Söylemler ve kimlikler için hayati önem taşıyan mitlerin ise görünüş itibariyle bir gerçeklik üretmek için kullanıldığını, bir inşa sürecinin ürünü olduklarını ve meşruiyet temellerini başka mitlerden aldıklarını söylemek, bu mitlerin doğru olmadığı anlamına gelmemektedir. Mitlerin doğru olup olmadığı tartışmasının da bir sonu bulunmamaktadır. Bu nedenle uluslararası ilişkilerde mitleri ideolojileri destekleyen ve davranışların şekillenmesine katkı sağlayan yarı masal yarı gerçek nitelikteki olgular olarak görmek gerekmektedir. Bu noktada doğruluğun test edilmesi yerine, mitlerin nasıl işlediğine ve hangi görünürdeki gerçeğin meşrulaştırılması için oluşturulduğuna bakmak gerekmektedir.

Anthony Smith'e göre etnik bir grup, mit-sembol birleşiminden oluşmaktadır. Bu birleşim ortak kültürün hangi unsurları ve tarihin hangi anlatıları grubu birlik haline getirmekte ve ötekilerden ayırdığına yönelik etnik söylem ve sembollerden oluşmaktadır (Smith, 1986: 15). Balibar'a göre verili etnik temel söz konusu olmamasına rağmen, halk olmadan egemenlik mümkün olmayacağı için, sorun halkın üretilmesidir. Ulusun a priori bir olgu arz etmediği ve sosyal olarak inşa edilen hayali bir cemaat olduğu güçlü argümanlarla ortaya konmuştur (Anderson, 1993).

Balcı'nın Nietzsche'den aktardığı üzere, mit, nedenlerin yeterli gelmediği durumlarda onların yardımına yetişen bir şeydir ve tek başına mit, kurgulamanın tüm güçlerini amaçsızca etrafa salınmaktan kurtarmaktadır (Balcı, 2011: 5). Bu ise

her doğrunun kendisini desteklemek ve anlamlı bir bütün haline getirmek için mit ya da mitlere ihtiyaç duymasına neden olmaktadır. Mitin nasıl işlediğine odaklanmak ise mitin kullanılmasıyla birlikte nelerin saklanmış ya da ortadan kaldırılmış, nelerin kurulmuş, yeniden kurulmuş ve meşrulaştırılmış olduğu yönündeki sorulara bir cevap bulunmasına neden olacaktır (Balcı, 2011:5). Nietzsche miti bu şekilde tanımlarken Levi- Strauss ise miti, güçlü bir biçimde yapılanmış önemli bir hikâye olarak resmetmektedir. Bu noktada sorunun daha iyi anlaşılması ve kendilerini ya da karsılarından nasıl tanımladıklarını anlamak için iki tarafın da hikâyelerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Daha önce sözünü ettiğimiz Kaufman'ın Sembolik Politika teorisine göre grup korkuları ve düşmanlığı tanımlayan grup kimliği ile ilgili anlatılar şiddet içeren etnik çatışmaların temel kaynaklarını oluşturmaktadır. İsrail- Filistin çatışmasında iki tarafta da geniş ölçüde grup kimliğini tanımlayan ancak Kudüs, toprak, mülteciler ve güvenlik konuları başta olmak üzere birbirleriyle bağdaşmayan sorunlar söz konusudur. Holocaustun hatıraları, Nakba ve diğer trajediler yok olma tehlikesini iki tarafta da korku unsuru haline getirmekte, karşılıklı savunulan söylemler ise liderlerin iki tarafta da duygusal sembollerini manipüle etmelerine ve çatışmayı yükseltmelerine olanak vermektedir (Kaufman, 2009: 400).

Bu durumda savaş için temel sebep iki tarafın da ulusal kimlikleri konusundaki söylemleri ve varlıklarına yönelik sahip oldukları korkular olarak karşımıza çıkmaktadır. Hem İsrail hem de Filistinliler için grup kimliği tanımlamasının temelinde kendi gruplarını kurban diğer grubu da kurban eden ayrımı söz konusudur (Kaufman, 2009: 402). İki tarafta da yer alan özellikle toprak, Kudüs ve mülteciler konusundaki bağdaşmayan istekler doğrultusunda, iki taraf arasında yapılan müzakereler başarısız olunca, iki tarafta da baskın liderler şövenist hareketlerin peşinde koşma ve güçlü sembolik ve duygusal çağrışımlar yaparak savaşa yönlendirme eğilimine girebilmektedirler.

Bu bölümde Kaufman'ın Sembolik Politika yaklaşımı temel alınarak, iki tarafın ne tür söylemlere sahip olduğu, söylemlerin nasıl bir doğayı içinde barındırdığı ve bu söylemlerin ilişkilerini ne yönde etkilediği üzerinde durulacaktır.

3.1. İsrail'in Söylemler Yoluyla Kimlik İnşası ve Sorunu Bir Güvenlik Unsuru Haline Getirmesi

3.1.1. İsrail'in Söylemleri

Yahudi milliyetçiliğini anlatmak için kullanılan Siyonizm kavramı, yalnız başına İsrail içindeki milliyetçi akımları anlamak için yeterli bir kavram değildir. Siyonizme kimileri dini sebeplerden dolayı sahipken, kimileri Yahudiliği bir kültür olarak kabul etmekte ve Yahudiliğin teolojik kısmıyla ilgilenmemektedirler. Hatta ateist Siyonistlerden bile söz edilebilmektedir. Bu nedenle Siyonizm başına dini, kültürel, işçi, devrimci ya da revizyonist gibi sıfatlar almakta ve farklı tandanslı Siyonistler arası çatışmalar meydana gelebilmektedir. Ancak yine de unutulmaması gerekir ki İsrail kuruluşundan beri oldukça güçlü bir seküler damara sahiptir (Ulutaş vd. 2012: 12).

İsrail'de de Filistin'de de ulusçu ya da kimliğe yönelik söylemler söz konusudur. Kaufman modelinde üç tanesine değinmiş, bunları Revizyonist Söylem, Sosyalist Siyonizm (Labor Zionism) Söylemi ve Dini Siyonist Söylem olarak üçe ayırmıştır. Bu çeşitler arasında farklılıklar olsa da temelde hepsi Siyonizmin temel görüşlerini benimsemekte ve İsrail yurdu üzerindeki temel hak iddialarını pekiştirmektedir. Bunların dışında Filistinlilere daha sıcak bakan post-Siyonizm ya da tarihsel revizyonist söylemler olsa da bunlar genellikle politik olarak marjinal görünmekte ve İsrail Parlamentosu (Knesset)'nda temsil edilmemektedirler.

3.1.1.1. Revizyonist Söylem

Siyonizmin kurucu akımı Siyasal Siyonizmdir ve vücut buluşu Fransa'da Yahudilerin özgürleştirilmesi ve antisemitizmin kontrol altına alınması konusundaki çabaların başarısız olması ile gerçekleşmiştir. İsrail Devleti'nin kuruluşunun ana katalizatörü olan Siyasal Siyonizm, devlet ve göç konularına vurgu yapmaktadır. Bu akımın en belirgin temsilcisi Theodor Herzl'dir.

Revizyonist Siyonizm ise Siyasal Siyonizmin yeniden gözden geçirilmesi ve İşçi Siyonizminin İngiliz Mandasına olan ılımlı politikasını eleştirerek kurulmuştur ve öncüsü Ze'ev Vladimir Jabotinsky'dir. Jabotinsky Romantik milliyetçilerden etkilenmiş ve askeri ve politik güce büyük önem atfetmiştir. Bu nedenle de güçlü bir silahlı kuvvetlerin önemini vurgulamışlardır (Ulutaş vd. 2012: 17).

İsraili entelektüeller, İsrail'in saldırgan Arap dünyasında yalnız başına yaşamak zorunda olduğunu bu nedenle de müzakereler yoluyla barışçıl çözümler bulmak ve etkili bir savunma kapasitesi oluşturarak saldırgan amaçların etkili olduğu bölgede güvenliğini sağlama almak zorunda olduğunu belirtmektedirler.

Bu söylem başta Filistinliler olmak üzere dış dünya ile ilişkiler üzerinde yoğunlaşmıştır. Kaufman'ın aktardığı üzere Jabotinsky'nin sözleriyle “*Söylemin temel konusu ve Yahudilerin güvenliğinin sağlanması için tek yol askeri güçtür. Biz ve Filistinli Araplar arasında gönüllü bir anlaşma hayal edilemez* (Kaufman, 2009: 414).”

Holocausttan sonra Menahem Begin bu söylemi geliştirmiştir. Öncelikle Holocaust, Yahudilerin kendilerini korumaları gerektiğinin en önemli sebebi durumuna gelmiştir. Bu durumun bir daha tekrarlanmaması temel amaç olarak varsayılmaya başlanmıştır. Begin fikirlerini şu şekilde ifade etmektedir: “*Filistin'in bölünmesi illegaldir. Bu hiçbir zaman tanınmayacak, Kudüs hep başkentimizdi hep öyle kalacaktır* (Kaufman, 2009: 414).”

Sonuç olarak revizyonist siyonizmin min temel ilkeleri maksimum toprak genişlemesi, askeri gücün güvenlik için tek yol oluşu ve tüm tehditlerin var oluşa yönelik olduğu görüşü ya da davranışdır.

3.1.1.2. Sosyalist Siyonizm (İşçi Siyonizmi) Söylemi

Bu söylem, İsrail'in ilk başbakanı David Ben Gurion ve destekleyenleri tarafından ortaya konmuş ve Siyonist projenin ilk yıllarında oldukça baskın bir söylem halini almıştır. Siyasi güç için ekonomik gücü öncelikli gören bu isim Yahudi işçi sınıfının Filistin'e göçünü savunmaktadır.

İşçi Siyonizmi, özellikle Rusya'da sosyalist fikirlerden etkilenen genç kuşak Yahudilerin, Doğu Avrupa'daki pogromlardan kurtulma çabası ile yayılmıştır. Sosyalizm ilkelerini savunan bu grup, eşit ve sınıf sorunlarının aşıldığı bir Yahudi toplumu kurma amacı taşımaktadır. Bu söylem, öncelikle bir Yahudi yurdu kurulması, bunun mantığı, haklılaştırılması ve Filistinlilere yönelik düşmanlığın meşrulaştırılmasına yönelik bir hareket planı içermektedir.

İkinci bölümde Siyonizmin başlangıcında da anlattığımız üzere Filistin yurdu üzerindeki haklılığa dair çekirdek Siyonist iddia Tevrat'a dayandırılmaktadır. Roma ve Babil sürgünleri sonrası Ortadoğu ve Avrupa'ya kadar yayılan Yahudiler kutsal olarak betimledikleri topraklara dönüş hayalini dini ritüelleriyle beslemiş ve canlı tutmuşlardır. İkinci bölümde söz ettiğimiz ve Tevrat'ta geçen "Seni unutursam, ey Kudüs, sağ elim hünerini unutsun!... Eğer seni anmazsam, eğer Kudüs'ü baş sevincimden üstün tutmazsam dilim damağıma yapışsın" ayeti yüzyıllar boyunca Yahudilerin Kudüs'e dönme amaçlarının dini dayanağını oluştururken, "gelecek sene Kudüs'te" (Ba-Şana Habaa Be Yeruşalayim) duası da Yahudilerin bir çok etkinliğinde kullanılmıştır (Ulutaş vd. 2012: 16). Bu durum İsrail Bağımsızlık Bildirgesi'nde de görülmektedir. Burada temel nokta Yahudilerin bu bölgede tarihten gelen bir hakları olduğu ve bunu geri aldıkları yönündedir. Ana söylem de "İnsansız bir toprak için, topraksız insan" olmuştur.

İsrail'de ders kitapları hala bu düşünceyi yansıtmaktadır. Bunun gerçekliğinin savunulabilmesi için de İsrail'deki harita çizerler bölgedeki Arap varlığını silmek için yoğun bir biçimde çalışmış, birçok yerde Arap şehirler yıkılmış ve Arap yer isimleri İbranice olarak değiştirilmiştir (Kaufman, 2009: 415). Bu durum söylemin politikaya dönüşmesi ve o yönde adımlar atılmasına bir örnek oluşturmaktadır.

İsrail devletini betimlerken kullanılacak ilk söz onun bir Yahudi devleti olduğudur. Dünyadaki tek Yahudi devleti olduğunu söyleyen İsrail, tüm Yahudi diasporasının İsrail'e göç etme ve yerleşme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Bu durum ve İsrail'e olan Yahudi göçleri ordu ve İsrail'in ekonomisi açısından oluşturduğu katkının yanı sıra kendisine ait Yahudi kimliğinin muhafazasını sağlamaya da yardımcı olmaktadır.

İşçi Siyonizmi başlangıçtan itibaren toprağın işçilikle değiştirilmesini, Yahudi toplumunda bir devrime ihtiyaç olduğunu, bu devrimin Yahudilerin kendilerine ait olan ülkeye göç ederek orada işçilik, çiftçilik ya da askerlik yaparak gerçekleştirilebileceğini öne sürmekteydi. Böylelikle Yahudi ulusunun evi inşa edilmiş olacaktı. Burada çalışma ve üretkenlik büyük önem taşımaktadır. Bu durum için tanımları ise "*Çölün çiçek açması*"dır (Kaufman, 2009: 415).

Siyonizmin temel prensibi Yahudilerin göçmenler ve Yahudi olmayan dış dünyaya karşı güvenlikleri için bir yurda ihtiyaçları olduğudur. Daha önce

belirttiğimiz gibi Theodor Herzl'i de harekete geçiren Dreyfus Davası ile algılanan tehdit olmuştur. Bu yüzden Yahudi söylemlerinde sürekli olarak Yahudilerin yurtlarından sürgün edildiklerinden sonra diğer ülkelerin himayesinde çektikleri acılar, gördükleri zulümler ve bu durumdan kurtulmak için ihtiyaç duydukları ev ihtiyacı yer almaktadır.

Bu noktada İsrail'in savunduğu, Arapların barış için olan fırsatları sürekli göz ardı ederken ya da kaçırırken, İsrail'in barışı ve uzlaşmayı istemesidir. Buna örnek olarak da Arap-İsrail Savaşlarını göstermektedirler. Filistin Kurtuluş Örgütü'nü de bu noktada terörist bir grup olarak nitelemektedirler. Tüm bu düşmanlık ve tehditlere karşı da İsrail'in tek çaresinin meşru müdafaa olduğunu savunmaktadırlar. Güvenlik tehditleri agresif bir biçimde tanımlanmakta ve bu bazen taraflar arasındaki şiddet seviyesini de arttırmaktadır. Taktiksel düzeyde İşçi Siyonizmi ve Revizyonist Siyonizm aynı fikri paylaşırlar ve İsrail savunmasının güçlü, agresif ve saldırgan olması gerektiğini düşünmektedirler (Kaufman, 2009: 417).

İsrail'de siyasi hayatı Kaufman'ın elit modelindeki gibi az sayıdaki Yahudi elit kendi kontrolü altında tutmaktadır. Fazlasıyla homojen bir dünya görüşüne sahip olan bu elitler sivillerden, yüksek düzeyde askeri yetkililerden ve dini unsurlardan meydana gelmektedir (Efegil, 2013: 54).

Bilindiği üzere Gazze 1967 savaşından 2005 yılına kadar İsrail işgali altında kalmıştır. Ancak İsrail varlığını Gazze Şeridi'nden çekmiş ve Filistin Otoritesi'ne devretmiş olsa da, dış dünyayla bağlantısını kuran kara, hava ve deniz yolunun kapılarının denetimini bırakmamıştır (Ateş, 2009b: 66). Bölgenin yönetimi çoğunlukla Hamas'ın elindedir ve İsrail işgalci konumunu sürdürmediğini savunmaktadır. Filistin'de 2006 yılında yapılan seçimlerden HAMAS galip çıkarken, İsrail, içinde HAMAS'ın yer alacağı bir hükümeti kabul etmeyeceğini belirtmiş, Gazze ise 2007 tarihinden itibaren HAMAS'ın denetiminde yer alamaya başlamıştır. Bu durum Filistin'in fiilen ikiye bölünmesi anlamına da gelmektedir.

1990'lı yıllarla birlikte başlayan Oslo Barış Süreci'ne kadar FKÖ bir direniş örgütü olarak görülmüş, İsrail tarafından ise terörist olarak ilan edilmiştir. Oslo sürecinin başlamasıyla, İsrail bu örgütü Filistinlilerin meşru temsilcisi olarak kabul ederken, bu kez 1987 Birinci İntifada'da varlık gösteren HAMAS'ı terörist ilan etmeye başlamıştır (Ateş, 2009: 69).

Bu ilan, İsrail'in meşru müdafaa söylemine temel hazırlama konusunda sıklıkla başvurduğu bir konu olmuştur. İsrail bölgeye yaptığı saldırılarda HAMAS'ın terörist faaliyetlerine karşı meşru müdafaa hakkını kullandığını savunmaktadır. Ayrıca bölgeden çekildiği için bu saldırıların bir savaş anlamına geldiğini öne sürmektedir. Bu durum bir savaş olduğu için de sivillerin zarar görmesinin istenmediği ancak savaş koşulların da bu durumun gerçekleşebileceği üzerinde durulmuştur. HAMAS, İsrail'e roket fırlatmak suretiyle saldırganlık gösteriyorsa, İsrail'in de buna karşılık kendisini savunmaya hakkı olduğu ileri sürülmektedir. Terörist bir örgüt olan HAMAS'ın sivil yerleşim birimlerini roketle vurduğu, Gazze'deki işgalin iyi niyetle sona erdirilmesine rağmen, bölgedeki denetimin terörist bir grup tarafından ele geçirildiği ve Gazze'nin İsrail'in güvenliği için tehdit arz ettiği ileri sürülmüştür. Bu noktada İsrail tarafında karşılık vermekten ve kendisini savunmaktan başka bir çare olmadığı savunulmaktadır (Ateş, 2009b:76). İki taraf da nefsi müdafaa, terör, savaş ve uluslararası yükümlülükler kavramlarına sık sık başvurmuşlardır.

Hamas özellikle işgal ve direniş kavramları üzerinde durmakta ve Filistin'de işgalci durumunda bulunan İsrail'e karşı silahlı direniş gerçekleştirdiğini söylemektedir. İsrail ise bu kavramlara değinmemektedir.

3.1.1.3. Dini Siyonist Söylem

Siyonizmin dini söyleminin yolunu çizen kişi olarak genellikle Rabbi Avraham Yitzhak Kook gösterilmektedir. 1920'li ve 1930'lu yıllara götürülen bu biçimde Kook, Siyonizmin din karşıtı görülebilecek unsurlarını reddetmiş ve idealde çok muazzam bir din ve geleneksel değer olduğunu düşünmüştür. Siyonizmin pozitivizmi ile Ortodoks ve laik Yahudilik arasında bir köprü kurma amacı taşımıştır. "Seçilmiş halk" ve "seçilmiş toplum"un dünya inşasında bulunduğunu söylemiştir.

Kaufman'ın aktardığı üzere Ian Justick de mistik Yahudi söylemine dair görüşlerini belirtmiş, Yahudiler Tanrı'nın seçilmiş halkı olduğundan olağan kurallar işlemeyecek, Tanrı Kenan'ı yönetmesini öngördüyse bu uzlaşmayla değil güç ile olacaktır demektedir. Gerçek barışın ancak Mesihle birlikte geleceğini söylemektedir. Bunun için de savaşa ihtiyaç duyulabileceğini belirtmektedir (Kaufman, 2009: 418).

3.1.1.4. Yok Olma Korkusu

Holocaust'tan önce Yahudilerin korkusu büyük ölçüde korkutucu tarihi anlatılar üzerine şekillenmekteydi. Babililer, Romalılar ve İspanya'dan sürgün edilmeleri, cihatçılar tarafından katledilmeleri, Doğu Avrupa pogromları gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktaydı. Ancak Holocaust bu durumu tamamen değişikliğe uğratmış, Yahudilere Batı'nın desteğini katmış ve en önemlisi kurban-mazlum hissini kimliklerinin merkezine oturtmalarına neden olmuştur. İsrail Bağımsızlık Bildirgesi bile üç bölümünde Holocaust'a yer vermektedir. "Bir Daha Asla" sloganı İsrail bilincinde hayati bir önem taşımaya başlamıştır (Kaufman, 2009:418).

İsrail, her ne kadar homojen bir topluluğa sahip olsa da, yine de bir takım toplumsal parçalanmışlıklar yaşamakta ve bu durumda birleştirici unsurlara ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada da mitler önem kazanmaktadır. İsrail'in kullandığı mitler içinde Masada Efsanesi oldukça etkili bir yere sahiptir. Sürekli olarak canlılığı sürdürülen bu mit, ilkokul kitaplarından üniversiteye, şiir, şarkı, tiyatro ve müzikallere kadar yoğun bir biçimde kendisini göstermektedir.

İsrail resmi tarihinin Antik dönem tarihçisi Josephus Flavius'tan aktardığı hikayeye göre Roma'nın Yahudiler üzerindeki egemenliğinin simgesi olan Büyük Herod Kudüs ve çevresini ele geçirdikten sonra, Sicarii isimli aşırı bir grup Yahudi Roma'ya karşı ayaklanmış ve Masada tepesini ele geçirmiştir. Doğal bir kale biçiminde olan tepe, Roma zulmünden kaçan Yahudilere sığınak vazifesi görmesinin yanında isyancı Yahudilerin Roma güçlerine karşı planladıkları saldırılar için bir üs vazifesi görmüştür. Tepe sonuç olarak Roma birliği tarafından kuşatılmış, saldırı anına dek kuşatmaya katılan asker sayısı artırılmıştır. Yahudilerin kalede biriktirdikleri erzağın bitmesi beklenmiş, 967 Yahudiye karşın 10.000 ila 15.000 arası Roma askeri kuşatmada yer almıştır. Bugün efsane biçiminde Yahudi halkına işlenen hikayenin efsane kısmı bu noktadan sonra gelmektedir. Yenilginin kaçınılmaz olduğunu anlayan topluluğun lideri Yahudileri toplayarak, Roma askerlerinin eline düşüp rezil ve zelil köleler olmaksızın orada onurlarıyla kendilerini öldürmelerinin daha iyi olacağını anlatmıştır. Bu şekilde kendilerinden sonra gelecek olan nesillere onurlu bir geçmiş bırakabilecekler ve Roma ordusu karşısında bir avuç cesur Yahudinin onuruyla mücadele ettiğini tüm insanlığa duyuracaklardır. Bu şekilde bu durum "*bir daha asla*" yaşanmayacaktır.

Yahudi inancında intihar yasak olduğundan grup lideri Eleazar ben Ya'ir bir çözüm bulmuş, kadınları kötü yola düşmeden, çocukları köle olmadan önce onları daha sonrada birbirlerini öldürmelerini söylemiştir. Buna göre küçük bir grup önce oradakileri sonra da birbirlerini öldürecek, açlıktan ölmedikleri anlaşılın diye de yiyeceklere el sürülmeyecektir. Roma askerleri Masada'ya girdiklerinde 967 cesetle karşılaşmıştır. Masada'nın düşüşü Büyük İsrail'in kuruluşuna kadar sürecek olan bir sürgün ve esaret döneminin başlangıcını temsil etmiştir ve Büyük İsrail'in kuruluşu bu sürgünün sona erışı anlamına gelmiştir. Yahudi söylemine göre *“Masada bir daha asla düşmeyecek!”* tir (Tütüncü, 2014).

Siyonizm efsaneyi bir araya getirici bir güç olarak kullanmayı seçince, 1920'li yıllardan itibaren Yahudi toplumunda öne çıkmaya başlamıştır. Masada'nın milli bir efsane olarak seçilmesinin ardında fikri temeller bulunmaktadır. Küçük ve yüksek bir tepede olan Masada kuşatıldığında, dışarı ile olan bağlantısı kesilip bir ada olmakta ve ada metaforu zihinde bir taraftan kurtuluşu bir taraftan yalnızlığı simgelemektedir. Tepeye çıkanlar tek başlarına kurtuluşa ermişlerdir çünkü orada onlara yardım edecek kimse yoktur. Bu resim bugün göz önüne alındığında düşman denizinin ortasında tek başına bir İsrail tablosu ile Masada'nın arasındaki benzeşim öne çıkmaktadır. Ayrıca vadedilmiş topraklar ve Büyük İsrail hedefinden dolayı Siyonizmin Kudüs etrafında kurmaya çabaladığı devlet, dünyadaki Yahudilere kurtuluşu vadeden bir ada konumuna yükselmektedir.

O dönemde vurgulanan 967 Yahudiye karşı binlerce Romalı düşmana yapılan vurgu, bugün yoğun bir nüfusa sahip düşmanlarla karşı karşıya kalan İsrail'in durumunu ortaya koymak için kullanılmaktadır. Bu durum İsrail'in önemli bir söylemi olan, yığınlara karşı bir avuç söylemine hizmet etmektedir. Bu yoğunlukta bir düşmanlıkla karşı karşıya olduğu algısına sahip bir kitle de bu düşmanlığa karşı verdiği ya da vereceği orantısız tepkilerin meşru sayılması için bir neden olarak görülmektedir. İntihar ise toplu acı bilincini ve hissini tetiklemekte, *“Masada bir daha düşmeyecek!”* söylemi de aynı olayların tekrar yaşanmaması için İsrail'in yapabileceği her şeyin haklı olduğu duygusunu kabartmaktadır.

3.1.2. Yahudi Kimliği

Ortak hafıza sosyal ve etnik gruplar tarafından inşa edilmiş, icat edilmiş, yeniden icat edilmiş, manipüle edilmiş paylaşılmıştır (Masalha, 2009: 42). Filistin'in aksine, İsrail ulusal bir hafızaya sahip bir ulus devlet inşa etmiştir. Güçlü bir ulus kimliği ve bilinci inşası için yazılı, görsel ve daha bir çok etkili kaynağı başarılı bir biçimde kullanan İsrail, kendi ulusal kimliğini meşrulaştırırken, Filistin ulusal kimliğinin meşruluğunu ise zedelemeyi seçmiştir.

Siyonizmin yaptığı klasik Avrupa ulus-inşası olarak ve yeni bir ortak hafıza yaratılması olarak görülebilmektedir. Bu ortak hafıza yaratımında kullanılan ise ulusal ve dini geçmişteki önemli olayların manipüle edilmesi, diğerlerini bastırmak ve politik amaçlar için seferber etmek olarak gösterilebilmektedir.

1969 yılında İsrail Başbakanı Golda Meir "*Filistinliler diye bir şey yok*" demiştir (Sunday Times, 1969, 15 Haziran). Meir'in bu söylemi İsrail'in inkar politikasının vücut bulmuş halidir. Nakba'dan bu yana İsrail politikasında Filistinli insanların varlığı, Filistin mültecilerinin, tarihsel haksızlıkların, Filistin mültecileri hakkında ahlaki sorumluluğun, Filistinlilerin vatana dönüş hakkının ve bu alanlardaki inkar İsrail politikasında temel bir hal almaya başlamıştır (Masalda, 2009:39).

Karşılıklı meşruiyet iddialarında isim kullanımları çok önemlidir. Örneğin Araplar için kaybedilen ilk savaş Nakba (yıkım) adını alırken, Yahudiler kendilerini galip olarak görüp bu savaşa Bağımsızlık Savaşı demişlerdir. İsrail 2002 yılında Batı Şeria'da inşa ettiği duvarı Güvenlik duvarı olarak adlandırmakta, Filistinliler ise bu duvara Utanç Duvarı, Ayrımcılık Duvarı ya da Irkçılık Duvarı demektedir. Bu sadece bu örneklerle sınırlı kalmamakta, kavramsal üstünlüğe hükmedebilmek için bir çok şehrin ve kutsal mekanın isimleri yeniden düzenlenmektedir.

İsrail'in söylemlerinde diaspora kendisine oldukça geniş bir yer bulmuştur. Bir kavmin ulus ya da inanç mensuplarının çok uzun bir zamandan beri yaşadıkları ana yurtlarından koparak başka yerlerde azınlık olarak yaşamaları anlamına gelen diaspora(kopuntu), Eski Yunan'da dünyanın çeşitli bölgelerinde koloniler kuran halk anlamı taşımıştır. Daha sonra ise kelime Yahudilerin M.Ö. 586 yılında Babil Esaretinden sonra tüm dünyaya yayılması için kullanılmıştır. Bu anlamın temel

kaynağı olarak Tevrat'ta geçen “*Dünyanın tüm ülkelerine darmadağın olacaksınız*” ayeti gösterilmektedir(Batirer, 2014) Yahudi ve Filistinliler için diaspora kavramı oldukça negatif ve dramatiktir. Bu toplumlar için diaspora kolektif bir travma, sürülme ve sürgünle gelen vatan hasretini ifade etmektedir.

„*Eski günleri hatırla, birçok kuşağın yıllarını düşün...*“ (Tesniye 32:7) İsrail örneğinde bu şekilde Tevrat'a ve meşruiyetlerinin dini temeline yapılan vurgu çok fazla karşımıza çıkmaktadır. İsrail, dini ve tarihsel kökenlerini Tevrat'ta bahsedilen İsrail Toprakları'na (Eretz İsrail) kadar götürmektedir.

Siyonizm, Yahudiliği sekülerleştirmekte ve ulusallaştırmaktadır. Projelerinin meyve vermesi için Siyonist düşünürler Tevrat'taki sınırları vatan olarak iddia edip, yeni bir ulusçu hareket geliştirmişlerdir. Filistin'in yabancılar tarafından işgal edildiğini söylemekte ve Yabancılar tanımının içine Roma döneminden beri Filistin'de yaşamış, Yahudi olmayan herkesi katmışlardır. Hatta Siyonistlerin çoğu için 1882'de gelmeye başladıkları tarihten itibaren Filistin işgal edilmişten de çok boş bir yer olarak görmüşlerdir. Burada yaşayan Filistinliler onlar için ya görünmez olmuş ya da fethedilecek veya taşınacak, doğanın bir zorluğu olarak görmüşlerdir. Ne taşlar ne de Filistinliler Siyonistlerin yurdu kurtarmalarına engel olamayacaktır (Pappe, 2006 : 11).

Gazeteci Kenize Mourad'ın Kudüs'e yaptığı gezide İsraililerle yaptığı konuşmaları aktarırken “ Bir Filistin halkından söz etmek aldatmacadan başka bir şey değil.”, “Yüzlerce yıldır burada yaşasalar da bu toprakların bize ait olduğunu kabul etmek zorundalar. Bu toprakları bize Tanrı verdi.”, “ Benim ülkem Akdeniz'den Ürdün Vadisi'ne kadar uzanıyor... Bir sürü Arap ülkesi var, gitsinler orada yaşasınlar!” gibi cümlelere yer verdiği görülüyor. Pisgat yerleşiminde yaşayan bir doktora “ Bütün Yahudilerin İsrail'e dönmesi mümkün olabilir mi, yer var mı?” sorusunu yönelttiğinde ise “ Dağlar ne güne duruyor! Mezmurlar'da insanlar döndüğünde dağlar uzayacak diye bir söz var. Dağlar traşlanıp üzerlerine inşaat yapılabilir. Bunu yapmaya başladık zaten. Kudüs civarındaki Yişuvlar bu şekilde gerçekleşti.” cevabını aldığını belirtiyor (Mourad, 2011). Bu durum İsrail halkının ilahi bir güçle o toprağa olan bağlılığının söze dökülmüş hali olarak anlaşılabilir. İsrail'in görüşüne göre Filistinlilerin geri dönüşü ise mazur görülmez çünkü geri dönüşleri hem bölgenin “Yahudi Karakterini” zedeleyecektir hem de geri dönüşlerinin fiziksel koşullarının varlığından da söz edilemez (Batır ve Aras, 2011: 154).

Her şey bir sebep ve sonuçla var olmaktadır. Örneğin Avrupa'daki Antisemitizm, Filistin'de Siyonizmin doğuşu ve başarısında etkili olmuştur. Dreyfus Davası olmadan Theodor Herzl'in Manifestosu, Yahudi Devleti (Judenstaat) ortaya çıkmayacaktı. Hitler'in güç isteği ve gerçekleştirdiği soykırım olmadan, Siyonizm Yahudi toplumu içinde bir azınlık olarak kalacaktı. İsrail devletinin doğuşu da İkinci Dünya Savaşı sonrasında uluslararası toplumun duyduğu vicdan azabı olmadan kurulamayacaktı (Safieh, 2005: 7-8). Siyonistlerin ilk baştan beri üzerinde durduğu mazlum söyleminin arkasında yatan da uluslararası toplumun, Antisemitizm olmasa altı milyon Yahudinin hayatını kaybetmeyeceği duygusu olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Yahudilerin yaşadığı her türlü acı söylemlerin o derece temeline oturtulmuştur ki, günlük hayatta, küçük ayrıntılarda dahi etkisini göstermektedir. Örneğin 8 Haziran 1988 tarihli bir habere göre Tel- Aviv Opera ve Balesi Wagner'i sahneye koymaya kalkınca protestolarla karşılaşmış, Tel- Aviv Opera ve Balesi'nin müzik direktörü Asher Fisch, Wagner'in 1843 yılında bestelediği 'Uçan Hollandalı' operasından bir aryayı sahneye koymak istediğinde bu teklife sinirlenen birçok yönetici toplantıyı hışımla terk edince, direktör teklifinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. İsrail'de Wagner'in oynanması ve çalınması 1948 yılından beri yasaktır. Bu tarihte, şimdiki İsrail Filarmoni Orkestrası, o zamanki adıyla Filistin Orkestrası, Almanya'da Yahudiler'e yapılan Nazi zulmünü protesto etmek için Wagner'in eserlerini çalmamaya karar vermiştir. İsrail radyo ve televizyonu da "6 milyon Nazi kurbanı Yahudi'nin ruhuna ve hatırasına saygı olarak" Wagner'i bugün de çalmamaktadır. Richard Wagner (1813-1883) Nazi iktidarından yıllarca önce yaşamış ve çok sayıda eser vermiş olsa da Yahudi düşmanı fikirleri ve açıklamaları sebebiyle, Adolf Hitler, Wagner'e hayranlığını belirttiğinden ve büyük ustanın eserleri Nazi gösterilerinde sık sık kullanıldığından, İsrail tarafından kabul edilmemektedir.

Soruna karşı tarafından bakıldığında ise, 9 Eylül 1999 tarihinde Hürriyet gazetesinin haberine göre Nazi Almanyası'nın Führer'i Adolf Hitler'in ilk mücadele yıllarının' öyküsünü anlattığı Mein Kampf (Kavgam) adlı kitabı Filistin Özerk Yönetimi'ne bağlı bölgelerde en çok satanlar listesinde yer almaktadır. Bu durum, tarafların geçmişin hatıralarını günümüze nasıl bir bağlılıkla getirdiklerinin ve uyguladıklarının birer göstergesini oluşturmaktadır.

Said'in sözleriyle, 1998 yılı, İsrail'in bağımsızlığının ve kuruluşunun ellinci yaş günü, Holocausttan kurtuluşun mucizevi hikayesi, demokrasinin, çölde çiçek açışının sembolü olmuştur. İki tarafta çok farklı kategorizasyonlar yapılmış ve hafızalar inşa edilmiştir (Said, 1991:11).

3.2. Filistin'in Söylemler Yoluyla Kimlik İnşası ve Sorunu Bir Güvenlik Unsuru Haline Getirmesi

Kaufman'a göre tüm düşman söylemler, grup korkuları ve güçlü olasılıklar olduğunda bile savaş ancak bu unsurlar ilişkilendirilebildiğinde gerçekleşecektir. Etnik söylemler ve korkular anlamlı geniş bir kitlede anlamlı bir etnik düşmanlık oluşturmalıdır. Bunun için politikacılar düşman söylem ve sembolleri kullanarak şovenist bir dalga yaratmak suretiyle güç kazanmalı ya da güçlerini muhafaza etmelidirler. Bu şekilde bir mobilizasyon genellikle düşmanlık ya da şovenizm duygularının oluşumuyla uzantılı olaylar kullanarak yapılmaktadır.

Kaufman, İsrail'in ve Filistin'in karşısındakine duyduğu düşmanlığın haklılığını savundukları söylemleri karşılaştırırken, Filistin için Bildiri Söylemi, Deklarasyon Söylemi ve İslami Söylem ayırımına gitmiştir.

3.2.1. Filistin'in Söylemleri

3.2.1.1. Bildiri Söylemi

Özellikle 1970'li ve 1980'li yıllarda Filistin kimliği söylemlerle Filistin Ulusal Bildirisi'ne eklenmiştir. 1964 yılında kurulan Filistin Kurtuluş Örgütü (Palestine Liberation Organization-PLO), 1968 yılında bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildirin ilk maddesi Filistin'in Filistinli Arapların anayurdu olduğunu söylemekte, onu Arap yurdunun bölünmez bir parçası ilan etmekte ve Filistinlilerin de Arap ulusunun bir parçası olduğunu belirtmektedir. Bildirin üzerinde durduğu spesifik konular ise şunlardır:

Bildiri Filistinlilerin toprağa yönelik iddialarının aşikar olduğunu, madden, ruhen ve tarihsel bağlarının inkar edilemeyecek gerçekler olduğunu savunmaktadır. Filistin kitaplarında bu iddia Kenanlılara hatta Sümerlere kadar götürülmektedir. Bildiri söylemi Filistin-İsrail mücadelesini anlamaya yer bırakmayan ve ya hep ya hiç bir biçimde tanımlamaktadır. Bildirin ikinci maddesine göre Filistin bölünemez bir bütündür ve on dokuzuncu maddesine göre Filistin'in 1947'deki

bölünmesi ve İsrail devletinin kuruluşu tamamen illegal niteliktedir.

Bildirinin çizdiği resme göre Filistinliler Nakba ve 1948-1949 yıllarındaki yerinden etme ve sürgünler sebebiyle Siyonizmin kurbanlarıdır. 1949 yılı ile birlikte Filistinlilerin yarısından fazlası kıyım, mezalim ve ihraç etme ile mülteci konumuna düşmüştür. Bildirinin dördüncü maddesinde Filistinlilerin bu dağıtımı Siyonist işgal ve yaşadıkları kötü olaylarla ilişkilendirilmektedir. Bu bakış açısı BM'nin konuya yönelik çözümlerinde de mültecilerin ülkelerine geri dönmeleri çağrısıyla gösterilse de bu gerçekleşmemiştir. Ancak Filistinli aileler köklerini sembolize etmesi için Atalarına ait evlerinin anahtarlarını sürgünden on yıllar sonra bile hala saklamaktadırlar (Kaufman, 2009:408).

Bildirinin dokuzuncu maddesine göre Filistin'i özgürleştirmek için tek yol askeri mücadeledir. Bu özgürleştirme yalnızca siyasi açıdan değil, psikolojik açıdan da önemlidir. Bildirinin on yedinci maddesinde Filistin'in özgürleştirilmesi Filistinlilerin bireyler olarak onurunu, gururunu ve hürriyetini onaracaktır denmektedir.

Bildiri söylemine göre İsrail ulusal bir düşman ve Filistin'in özgürlüğü için ulusal mücadele Siyonizmin güçleri ile Arap halkı arasındadır. Bir birey olarak Filistinli, ana yurdunu geri almak ve onu özgürleştirmek sorumluluğundadır. Bildiri Siyonizmi İsrail'i şeytanlaştırmakta, yirmi ikinci maddesinde Siyonizmi doğası itibarıyla ırkçı ve fanatik, metodları itibarıyla de saldırgan, genişlemeci ve kolonyal amaçlar taşıyan ve faşist olarak tanımlamaktadır. Hatta Filistin kitaplarında Filistinlilere zarar vermekten başka amaçları olmayan insan düşmanı yaratıklar "*human wild beasts*" olarak betimlenmektedirler (Kaufman, 2009: 409).

3.2.1.2. Deklarasyon Söylemi

Ulusal söylemler statik bir nitelik arz etmemektedir. Seksenli yılların sonuna doğru Birinci İntifadanın yaşandığı koşullarda Filistinliler yeni bir ulusal söylem geliştirmişler ve 1988 yılında Filistin Bağımsızlık Deklarasyonu'nu yayınlamışlardır. Deklarasyon söylemi şu unsurların üzerinde durmaktadır:

Deklarasyon Filistin toprağını merkezine yerleştirerek savlarını onun üzerinden yükseltmektedir. Deklarasyonun ikinci ve üçüncü cümlelerinde Filistinlilerin hiçbir zaman Filistin'le olan bağlarının kopmadığı belirtilmektedir.

Deklarasyon ayrıca Kudüs'ü de ülkenin başkenti olarak ilan etmekte ve bu nokta deklarasyon söylemini bildiri söyleminden ayıran önemli bir noktayı teşkil etmektedir.

Bu nokta önceki söylemle benzerlik içermekte ve Filistin ve bazı diğer Arap bölgelerinin İsrail tarafından işgali, el koyması ve sürgünlerinin organize terör sonucu gerçekleştiğini savunmaktadır.

Deklarasyon, ülkeyi biri Yahudi biri Arap olmak üzere iki devlete bölen, BM Genel Kurulu'nun 1947 yılında aldığı 181 Sayılı karara dayanarak, iki devletli çözüm kararını kabul etmekte ve kendisinin de İsrail gibi yasal hakları olduğunu savunmaktadır. Deklarasyon özellikle Siyonist yerine Yahudi güçlerine atıfta bulunmakta ve bunu üç dinin de önemli saydığı topraklara çağrıda tapınak, kilise ve cami sözleri geçtiğini savunmaktadır. Bu o topraklardaki Yahudi tarihini tanımak anlamına da gelmektedir. Deklarasyon Filistin'in uluslararası alandaki meşruiyetini BM'nin 1947'den beri üzerinde çalıştığı çözüm planlarına ve BM Güvenlik Konseyi'nin 242 ve 338 numaralı kararlarına dayandırmaktadır. Ayrıca İsrail'in 1967 öncesi sınırlarına dönmesi ve Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkı unsurlarını da içermektedir. Geri dönüş hakkı Filistinlilerin politik söylemlerinde kutsal ve devredilemez olarak resmedilmektedir (Kaufman, 2009: 411).

İntifada terörizmden bir dönüşü temsil etmiştir. Burada sivil hedeflere karşı öldürücü şiddetle, askeri hedeflere yönelik öldürücü olmayan şiddet yer değiştirmiştir. Bu koşullarda İntifada İsrail-Filistin sorununun uluslararası bir konferansta müzakeresine bir çağrı anlamı taşımış ve karşılıklı güç kullanmanın reddi söz konusu olmuştur.

3.2.1.3. İslami Söylem

İslamcılar geleneksel olarak uluslara yoğunlaşmak yerine Müslümanları bir bütün olarak ele alan ümmet anlayışına daha yakın durmuşlardır. 1980'li yılların başında ise Gazze'de Müslüman Kardeşler Örgütü, Filistin ulusçuluğunu İslamiyetle harmanlamaya çalışmıştır. Bunun devamın HAMAS ortaya çıkmış ve ulusçuluğu dini inancın bir parçası olarak gördüğünü belirtmiştir. İslami söylem başlangıçtaki bildirinin konuları olan düşmanlık ve ya hep ya hiç nitelikteki çatışmayı daha da keskinleştirmektedir. Düşmanı şeytanlaştırma daha da fazladır ve ülkenin zalimlerden kurtarılması vurgusu ön plandadır (Kaufman, 2009: 411).

Filistinlilerin yok olmaya yönelik korkuları doğrudan acı çekme, kayıp ve yerinden edilme konuları üzerinde yükselmektedir. Kimliklerinin kaybolması tehdidi açıkça söylenmemiş olsa da fazlasıyla düşünülen bir durumdur. Filistinlilerin korkuları kısa sürelienden ziyade uzun süreli bir nitelik taşımaktadır. Bu konuda özellikle bölgede uzun süredir artmakta olan Yahudi nüfusunun etkisi oldukça büyüktür. Varoluşsal korku da konunun güvenikleştirilmesine neden olmaktadır (Davis and Kirk, 2013:159).

3.2.2. Filistinli Kimliği

Ulus kavramı, birleştirilmiş ve homojen bir kimlik oluşturmakta, meşruiyetini siyasal ve yasal olarak devlet kurulumunda bulmakta ve insanlar bu siyasal ve yasal haklara sahip olabilmek için sahip oldukları kimlikleri ulus kimliğine dönüştürmektedirler. Bu dönüşüm ise bir dış müdahale olmadan gerçekleştirilememektedir. Kimliğin ulusal kimliğe dönüşebilmesi için, ulus devleti var eden ulusal hafıza ve toplumu bir araya getiren toplumsal hafıza gerekmektedir. Filistinliler için bu hafızanın başlangıcı 1948 tarihi olarak görülmektedir. Bu döneme kadar Filistin diye ayrı bir ulustan söz edilemezken, Filistin ülkesi sınırları içinde yaşayan ve İsrail işgalleri sonrasında mülteci konumuna düşen Arapların Filistinli kimliği kazanmaları ve Filistin ulusuna dönüşmeleri çatışma sürecinde gerçekleşmiştir (Köse, 2003:192).

İsrail için Bağımsızlık günü anlamına gelen 15 Mayıs 1948, Filistin için Nakba (Yıkım) anlamına gelmektedir. Filistinlilerin toplumsal hafızalarının yapı taşı olan Nakba, birçok Filistinli için öncelikle evsiz kalışlarının sembolü durumuna gelmiştir. Sanbar, Filistinlilerin mülteci ve İsraili Araplar olarak anıldığını ve 1948 tarihinde bir ülke ve insanların harita ve sözlüklerden silindiğini belirtmektedir. 1948 yılında yaşanan bu travma, Filistinlilerin tarihsel travması konumuna yükselmiş ve sürgünde bir arada tutundukları bir sembol haline gelmiştir. Bu tarihten sonra ortak tarihsel travmaları etrafında birleşen Filistinliler, öteki kavramının oluşumuna tanık olmuş ve Anderson'un tanımıyla kendilerini bir ulus olarak hayal etmeye başlamışlardır.

Nakba Filistinlilerin tarihinde anahtar öneme sahip bir tarihi teşkil etmektedir. Filistin tarihinde yaşadıkları yerden dramatik ve sürekli bir kopuşu simgelemektedir. Nakba, Siyonist kolonizasyonunun doruk noktasını teşkil ederken, Filistin insanları için de Exodus ve Diaspora kavramlarının başlangıç

noktasını oluşturmuştur (Masalha, 2009:38). Filistin tarihinde ve ortak hafızalarda iki ayrı ve zıt zaman arasındaki sınır çizgisi haline gelmiştir (Khalidi, 1992: xxxi). O yıl bir ülke ve onun insanları haritalardan, sözlüklerden ve uluslararası ortak hafızalardan kaybolmuş, Filistin yerine İsrail geçmiştir (Sanbar, 2001: 87).

1948 yılında İsrail devletinin kurulması ile birlikte Filistinliler artık Filistin topraklarında yaşayanlar olarak değil, mülteci, İsraili Arap, Ürdünlü, Lübnanlı gibi sıfatlarla tanımlanmışlardır. Ancak Filistinliler bu sıfatların hiçbirini kabul etmemekte ve kendilerini “Filistinli” olarak betimlemektedirler. Farklı ülkeler ve farklı koşullarda yaşayan Filistinliler her konuda tam olarak benzeşmeseler de Filistinli tanımında ortak düşünmektedirler. Öncelikli olarak düşündükleri şey ise Filistin’in kurtuluşu ve işgal edilen toprakların geri kazanılmasıdır. Bu nedenle Filistinliler için ulus olma fikrini ortaya koyan ve sürdüren şey sahip oldukları sürgün kimliğidir.

Üzerinde fazlasıyla durduğumuz Öteki kavramı, diğerinin eksiklikleri ve fazlalıkları üzerinden tanımlanmaktadır. Ulus ve din, kişi ya da grubu kendi varlığına, dış dünyanın ve insan yaşamının, “öteki”nin varlığına ve kişisel kimliğe yönelik soruların cevabını vermektedir (Davis and Kirk, 2013:159). Ötekinin yaratılması için kendi kavramının hikayeleştirilmesi ve destanlaştırılması gerekmektedir. Bu durum Filistin’de diğerlerinden biraz daha farklı bir seyir izlemiştir. Filistin tarih boyunca egemenlikten yoksun oluşu, ulusal hafıza oluşturmak için gerek duyulan ulusal tarih, mitler ve hikayeler oluşumunun önünde engel oluşturmuştur. Ulusal ve toplumsal hafıza oluşturulmasındaki eksiklik, Filistin ulusal kimliğinin oluşumunun da engellenmesi anlamına gelmiştir. 15 Mayıs 1948 tarihinden sonra Filistinliler ortak bir gelecekte ve vatandan yoksunlukları doğrultusunda bir araya gelmiş, özellikle Nakba, ülkenin Arap kimliğini üzerinden soyunup Filistin kimliğini giyinmeye başlamasına neden olmuştur.

Filistinliler için kimlik sorunu kişinin öznelliğinin yeniden oluşumu ile ilgilidir. Filistinliler için ulus hafızasını oluşturmaya yarayacak ulusal kurumlar, arşivler, belgeler, bayramlar, müzeler bulunmamaktadır. Filistinliler için ulusal kimlik biyografiler ve kişisel izlenimler doğrultusunda oluşturulmaya çalışılmıştır (Sa’di, 2002: 176). Bu noktada FKÖ önemli bir rol oynamış, Nakba’yı temel olarak şehitliği yüce gösteren hikayeler oluşturmaya başlamışlardır. Radyo ve gazetesini aktif bir biçimde kullanan FKÖ, fotoğraf, edebi eser ve anlatılarında

Nakba'dan önceki dönemi aşk, masumiyet ve gençlikle tarif ederken, 1948 sonrasını keder ve yenilgi ile ilişkilendirmiştir (Sa'di, 2002:187).

1948 sonrası Filistinli kimliği için farklı bir dönemi ifade etse de, Filistin'in ulus kimliği oluşumunu 1960'lı yıllarda tamamlamaya başlamıştır. Bu derece geç gerçekleşmesinde tüm Arap dünyasını bir çatı altında birleştirmeyi amaçlayan Pan- Arabizm'in etkisi büyüktür. Pan- Arabizm ve lideri Abd-al al Nasr, Filistinlilere özgürlük sözü verince, bu durum Filistin'de Filistinli ve Arap olmak üzere çoklu kimliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ancak bilindiği üzere Arap- İsrail savaşları İsrail'in lehine sonuçlanmıştır. 1964 yılında FKÖ'nün kurulması, Pan- Arabizmin etkisini törpülemiş, sol ve öğrenci hareketleri ile Filistin direnişin taban kadrosu oluşturulmaya başlanmıştır. Ancak bir lider kadrosuna sahip olmayan Filistin, planlı bir organizasyona hükmedememiştir.

Filistinli kimlik bilincinin oluşumu, Filistin sorunu ile iç içe geçmiş bu nedenle de sürekli olarak anti- İsrail, anti- Yahudi söylem ile beslenmiştir. Bu özelliğinden dolayı bir tepki kimliği olduğu söylenebilir. Bölge halkının yaşadığı zor hayat şartları, sürgün ve haksız gördükleri tüm konular için bir direniş kimliği de oluşmuştur.

Filistin ulus kimliğinin oluşumunu engelleyen birkaç husus söz konusudur. Öncelikle Siyonistler kendi kimliklerini oluştururken, Filistin kimliğinin meşruiyetini ortadan kaldırmış ve Filistinlileri tanımlarken, Filistinli yerine Arap kelimesini kullanmak suretiyle ulus kimliğini hiçe saymışlardır. Ortak bir Arap milletine ait olma duygusunu ve bu Arap kimliğine sahip diğer ülkelerde haklarını aramalarını savunmuşlardır. Bölgede uzun yıllar egemen nitelikteki İngiltere ve ABD de bu konuda etki sahibi olmuştur. İngiltere, Filistinlileri tanımlamak için Filistinli yerine Filistin'deki Yahudi olmayan topluluklar tanımını kullanmış, 1978 yılında Camp David Antlaşması'nda ABD de Filistin halkının meşru hakları ibaresini kullanarak, Filistinlilerin bazı siyasal haklarını tanıdığını ortaya koysa da ulusal varlığını tanıdığına dair ibareler kullanmamıştır (Khalidi, 1997:22).

Filistin'in ulus kimliğinin oluşumunun önünde sadece dış engeller bulunmamış, bu konuda iç faktörlerde büyük önem taşımıştır. Öncelikle Filistin bölünmüş bir sosyal yapıya sahiptir ve bu durum ortak bir kimlik oluşturmalarına ve birlik içinde hareket etmelerine engel olmuştur. 1918 yılından sonra belirli bir devlet mekanizmasına sahip olmayışları, ulusal kriz zamanlarında bir araya gelip

ortak hareket etmelerini engellemiştir. Politikaya olan ilgisizlikleri ve tarihsel bir siyasi liderlik yapılanmasına sahip olmayışları, 1948 yılına kadar bir ulusal kimlik inşa edememelerinin nedeni olarak görülebilmektedir (Khalidi, 1997: 25).

3.3. Söylemler Yoluyla İnşa Edilen Kimliklerin Politika Yansımaları

3.3.1. Yahudi Söylemleri ve Kimliğinin Politika Yansımaları

Söylemlerin İsrail politikaların alan yansımalarına baktığımızda ilk olarak karşımıza Siyasal Siyonizm çıkmaktadır. 1880'li yıllardan itibaren kendisine bir yaşam alanı bulmaya çalışan ve Theodor Herzl ile hayat bulan bu söylem, Yahudilerin özgürleştirilmesi ve anti-semitizmin kontrol altında tutulmasını amaçlamaktaydı. Bu doğrultuda izlenen politika Yahudilerin özgürlüklerini kazanmaları için Siyonist kongreler toplayarak, Yahudileri birleştirici bilincin doğuşunu, bir yurt edinip, dünyanın pek çok farklı yerinde başka ülkelerin egemenlikleri altında yaşayan Yahudileri bu yurttan bir araya getirmek olmuştur. Siyasal Siyonizm söylemindeki çabalar Yahudilerin politikalarına yön vererek Yahudi devletinin kuruluşunu sağlamışlardır.

Kuruluşuna kadar geçen sürede Siyasal Siyonist söylemin etkili olduğu İsrail'de Soğuk Savaşın sonuna kadar büyük ölçüde hakim olan söylem, askeri güce, savunmaya ve misillemeye dayalı olan Revizyonist söylem olmuştur. Menahem Begin'in gelişiminde oldukça etkili olduğu bu söylem, özellikle Holocausttan sonra sert hatlara sahip ve müdanaasız bir dış politika davranışına sebep olarak, bu süre zarfında dört Arap- İsrail savaşının sığmasına yol açmıştır. MS.70 yılında meydana gelen Yahudi sürgünü ve Holocaust, hem Siyasal Siyonizmde hem de bu söylemde seçilmiş travma olarak yer almış, geçmişte yaşadıkları acıları ve soykırımı, dış politikada istediklerini hayata geçirmek için bir meşruiyet aracı olarak kullanmışlardır. Yahudi kimliği Yahudilerin tarih boyunca diğer uluslar arasında yaşarken çektiği acıların toplamından meydana gelmiş ve dış dünyaya güvenememe, Yahudilerin karşılaştıkları düşmanca tavırlar, Yahudilerin kimlik oluşumunda çok etkili olmuştur. Özellikle soykırım konusunda dünyanın sessiz kalışı Yahudi toplumunda gizli bir histeriye sebep olmuştur (Ağdemir, 2014: 56). Yahudilerin kendilerini tanımladıkları tarihsel travmalar Yahudi olanlar ve olmayanlar arasında bir ayrımı daha doğrusu biz ve onlar ayrımını doğurmuştur. Yalnızca Yahudi olanlara güvenilmesi gerektiği düşüncesi yerleşmiştir. Kendilerini yalnız gören Yahudiler aynı zamanda seçilmiş halk

olduklarını sıkça vurgulamış ve bunun için dini ve tarihi kaynaklara başvurmuşlardır. Bu noktada ortaya çıkan güvensizlik ile ben ve öteki ayrımı, İsrail'in savunma konusunda aşırılığa kaçmasına neden olmuş ve tepkilerini büyütmiştir.

Jabotinsky ile özdeşleşen Revizyonist Siyonizm, askeri ve politik gücü söyleminin temeline oturtmuştur. Bu durum İsrail'in dış politikasının saldırgan askeri strateji üzerine kurulu oluşuyla kendini göstermektedir. İsrail'in bu konudaki eğilimi “saldırı, en iyi savunmadır” şeklinde olmuş ve maksimum silahlanma yoluna gitmiştir. Nükleer silahlara sahip olmasının yanı sıra kapsamlı ve aşırı misilleme kavramını da askeri stratejisine eklemiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde ön plana çıkan bu söylem ile güvenlik konuları ve hayatta kalma düşüncesi İsrail'in gündeminde yer almıştır. Güvenlik konusunu oldukça önemli bulan İsrail, bu konuda ABD desteğine başvurmuş, özellikle 1970'li yıllarda ABD ile yaptığı stratejik ortaklık, İsrail'e kapsamlı bir güvenlik şemsiyesi sağlamıştır (Efegil, 2013: 59). ABD ile yakın ilişkiler İsrail'e üstün askeri güç sağlamanın yanı sıra, siyasi, askeri ve ekonomik destek de sağlamış, söylemin bir diğer amacı olan politik güce de etki etmiştir.

1948-1990 arası dönemde yalnızca Revizyonist söylemin hakim olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. İşçi Siyonizmi de bu dönemde oldukça etkili olmuştur. Yahudilerin eşitlik dış düzeni kurtuluşunu amaçlayan bu söylem de Yahudi yurdunu desteklemekte ve ekonomik güce önem vermektedir. ABD ile yapılan ortaklıklar bu amaca da hizmet etmektedir.

Birinci bölümde yer verdiğimiz üzere devlet davranışlarında liderlerin rolü büyüktür. Liderlerin algılamaları, kimlik ve çıkar tanımlamaları politikalarına yön vermektedir. Boaz Evron'un deyişiyle “*liderler efsaneler dünyasında ve kendilerinin oluşturduğu canavarların arasında hareket ederler* (Ağdemir, 2014: 54).” Yahudilerin çektiği acılar, tarihsel travmaları, toplumun ve liderlerin dış dünya tarafından sevilmediği düşüncesi, herkesi düşman olarak görmelerine neden olmuştur. Özellikle Masada ve Holocaust ile vurgulanan “Bir daha asla!” duygusu Yahudi kimliğini beslerken, askeri güce ve savunmaya verilen önemi de pekiştirmiştir. Bu nedenle İsrail dış politikasında oldukça etkili olan Ariel Sharon ve Menahem Begin'e göre İsrail normal olmayan sorunlarla karşılaştığından, buna yönelik tepkileri de o şekilde olmak zorundadır. Liderlerin yok olma korkusu üzerine inşa ettiği söylem ve politikalar da bu aşırılığa hizmet etmektedir. Arap

liderlerin İsrail'i yok etme ve Yahudileri ortadan kaldırmaya yönelik söylemleri ciddi bir şekilde izlenmiş, bu da şüpheli ve güce dayalı bir dış politika çizgisi takip edilmesine neden olmuştur. Liderlerin düşünce yapılarına hükmeden kötü anılar, aldıkları kararları da derinden etkilemiştir. Örneğin Begin, Yahudi ulusunun var olma hakkının sorgulanmasını anlamsız bulmuş, bu hakkın ona Tanrı tarafından verildiğini ve tarih boyunca yaşadıkları acıların bu hakkın temsili anlamına geldiğini savunmuştur. Hatta Yahudilere acı çektirenler Yahudilere karşı sorumludur. Begin Filistin sorununu Holocaust'a benzeterek, Arapları Nazilere, FKÖ'nün deklarasyonunu Hitler'in Kavgam kitabına, Yaser Arafat'ı da Hitler'e benzetmiştir (Ağlıer, 2014: 63). Sonuç olarak genel hatlarıyla bakıldığında İsrail'de liderler Yahudi ulusunun yalnız ve istisnai olduğu görüşünde birleşmiş ve Arap dünyasının İsrail'in varlığını kabul etmeyişinden ve onu ortadan kaldırmaya çalışmasından dolayı ilişkilerinde caydırıcı güce sahip olmaları gerektiği inancını paylaşmışlardır.

Liderlerin biz ve onlar ayrımı Araplara yönelik dış politika davranışlarını da etkilemiş, Yahudileri iyi Arapları kötü olarak betimlemişlerdir. Söylemleri bazen öyle boyutlara gelmiştir ki, Filistinliler hakkında iki ayaklı hayvanlar ya da hamam böcekleri gibi aşağılayıcı tanımlamalar kullanılmıştır.

Dini Siyonist söylem seçilmiş halk, olağandışı kurallar ve kendilerine ait bir dünya inşasına sahip olma düşüncesi temelinde anlaşılmıştır. Çoğunlukla yok olma korkusu üzerinde yükselen İsrail söylemleri Soğuk Savaşın bitişi ile birlikte yumuşamaya başlamış, bunun en önemli göstergesi de barış görüşmeleri olmuştur. Soğuk Savaş sonrasında kendisini Batının çıkarını savunan güvenilir bir müttefik olarak sunmaya çalışan İsrail, Sovyetlerin çöküşüyle Arap- Sovyet ilişkilerinin sona ermesini kendisinin güç kazanması olarak algılamıştır. Düşman olarak gördüğü kesimin süper gücün desteğinden yoksun kalışı, İsrail'in kendine olan güvenini artırmıştır. Bu noktada ciddi tavizler vermeyerek, Arap ülkelerinin bölünmüşlüklerini kendi çıkarları için kullanmış, bunun için de söylemlerinde yumuşamaya yoluna gitmiştir. Barış görüşmeleri ile birlikte Üçüncü Dünya ülkeleriyle de bağlantıya geçmesi, meşruiyet iddiaları hanesine de bir artı olarak yazılmıştır. 1990'lı yılların başlarından itibaren İsrail hükümetleri genel olarak barış sürecine öncelik vermiştir. Daha ılımlı söylemleriyle takındığı barışçıl tavır da bu duruma hizmet etmiştir. Ancak barış görüşmelerinde iki taraf da taviz vermek istemediği ve çıkarları çatıştığından dolayı sorunda bir çözüme ulaşamamıştır.

3.3.2. Filistin Söylemleri ve Kimliğinin Politika Yansımaları

İsrail'in söylemleri, kimlik ve çıkar tanımlamaları, iddialarının meşruluğuna yönelik politika ve eylemleri oldukça spesifik nitelikte ve sınırları belli olsa da Filistin için bu kadar net bir çerçeve çizilememektedir. Filistinliler için 1948 yılında İsrail'in kurulmasıyla ivme kazandığı öne sürülen ve hatta kimi kaynaklara göre bu tarihte başladığı iddia edilen kimlik oluşum sürecinin ilk güç aldığı nokta Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kuruluşu olmuştur. Bu örgütün yayınladığı bildiriye yer alan ilkeler, tüm Filistinlilerin savundukları genel ilkeler haline gelmiştir. Yahudilerin tarih boyunca oldukça kısa bir süre bölgeye egemen olduğunu savunan Filistinliler, uzun yıllar boyunca bu toprakların anavatanları olduğunu söylemiş, Filistin'in bölünmesine karşı çıkmış ve bu söylemleri doğrultusunda İsrail devletini ilan ettikten hemen sonra İsrail'e saldırmışlardır. Bu saldırı sonucu işgale uğrayan Filistin topraklarının %77'si İsrail kontrolü altına girmiştir. Filistin'in bu girişim ile tıpkı İsrail tarafı gibi askeri müdahalenin kurtarıcı gücünü hem söylemlerine taşıdığı hem de hayata geçirdiği görülmektedir.

1948 yılında gerçekleşen ve Filistinliler için çok büyük kayıplar anlamına gelen bu savaşa Nakba adını vermişler ve bu günden sonra söylemlerinin merkezine Nakba'yı koymuşlardır. Onca insanın ölümü ve işgali ile sonuçlanan bu savaş, aynı zamanda Filistinlilerin göçüne sebep olduğundan artık Filistinlilerin sürgün kimliği dönemi başlamıştır. Mültecilerin geri dönüşü için BM'ye defalarca başvurulsa da İsrail alınan kararlara uymadığından bu kimliklerini sürdürmek durumunda kalmışlardır.

İsrail'in söylemlerinde Arapların düşman olarak resmedilmesi gibi, Bildiri söyleminde de İsrail ulusal bir düşman olarak gösterilmektedir. İsrail şeytanlaştırılmakta, Siyonizm ırkçı olarak görülmekte ve bu şekilde insanlık dışı gösterilerek davranışlarına meşru temel kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bildiri söylemi 1964 yılından I. İntifada koşullarında geliştirilen, 1988 yılında yayınlanan Filistin Bağımsızlık Deklarasyonu'na kadar etkisini sürdürmüştür. Bu dönemde askeri güce verilen önemle dört savaş yaşanmış, Filistinliler her defasında daha ağır sonuçlarla karşılaşmıştır.

Deklarasyon söylemi Filistin ülkesine bağlılığı ön plana alırken, Filistinlilerin kurban rolüne dikkat çekmiştir. Önceki dönemde daha sert olan söylemler, askeri yöntemlerle sonuca ulaşamadığından yumuşatılmış, İsrail'i

kesinlikle tanımak istemeyen Filistinliler artık hem İsrail'in tanınmasını hem de iki devletli çözümün kabulünü gündemlerine almışlardır. 1947 yılında BM'nin aldığı kararla meşruiyetini savunan Filistinliler, geri dönüş hakkına büyük önem vermektedir. Bu söylemde ayırt edici olan bir diğer nokta da terörizm yerine müzakere yolunun seçilmesi ve bu doğrultuda hareket edilmesidir. Anlaşıldığı üzere Soğuk Savaşın bitişiyle aynı zamanlara denk gelen Deklarasyon söylemi, Filistin tarafında ılımlı politikalar izlenmesine yol açmıştır.

İslami söylem, her dönem dine olan aşırı bağlılığın ön plana çıkardığı gibi, daha keskin düşünce ve davranışlara yol açmıştır. Özellikle HAMAS ile gündemde olan bu söylem, Deklarasyon söyleminde ılımlı politika izleyen FKÖ'nün politikalarının aksine ya hep ya hiç mantığını kullanmıştır. İsrail'in Filistinlilerin var oluşuna bir tehdit hatta en büyük tehdit olduğunu savunan bu söylem, sorunun güvenleştirilmesinde büyük rol oynamıştır. HAMAS, uluslararası camianın büyük kısmında Filistin'in meşru temsilcisi olarak kabul edilmese de, Filistin'in özellikle direniş kimliğiyle bütünleşen kesimlerinde yoğun destek kazanmıştır.

Filistin'in merkezi otorite eksikliği, güçlü bir kimlik algılamasına ve bu algılamayla şekillenmiş çıkar tanımlarına sahip olmayışı, bir bütün olarak hareket etmesini engellemekte, çıkarlarını savunmasında zorluk çıkarmakta ve iki başlı otoritenin farklı davranışları sorunun çözümünü zorlaştırmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Yapılan literatür çalışmasına göre, resmi olarak 1948 yılı itibariyle başlamış gibi görünen İsrail-Filistin sorununun zihinsel, duygusal ve kimliksel kökenleri aslında çok daha gerilere götürülmektedir. Karşılıklı iki halkın bir toprak üzerindeki egemenlik savaşı görünümündeki bu sorun, yalnızca güç, askeri kapasite, diplomatik başarılar, savaş ve barış gibi kavramlar ile açıklanamayacak kadar girift bir sorundur. Bu çalışmada sorunun yalnızca bir toprak üzerindeki tarihsel hak iddialarının çakışmasından kaynaklanmadığı, sorunun taraflarının sahip olduğu düşünce, inanç, algı ve kimliklerle bağlantılı olduğu öne sürülmüştür. Bu iddiaya bir temel kazandırmak için yapılan araştırmalar üzerine şu sonuçlara varılmıştır.

Günümüzde, başta Ortadoğu bölgesi olmak üzere tüm dünyada geniş yankılar uyandıran bu sorun yalnızca bir güvenlik sorunu değil aynı zamanda İncil, Tevrat gibi dini metinlerle, ilahi anlatılarla ve efsaneleştirilen geçmiş yaşantılarla bezeli ve temelde ekstremist söylemlere sahip olan bir kimlik sorunudur. Yahudi tarafı ağırlıklı olmak üzere, iki taraf da kendisini, sınırları kesin çizgilerle çizilmiş etnik bir kimlikle betimlemektedir. Yahudiler için bu seçilmiş halk mitinden dolayı üstün ırk kimliği, kendilerine vaad edilen topraklardan göç etmek zorunda kalmalarından dolayı yüzyıllarca sürececek bir sürgün kimliği ve Holocaust'a dayandırılan bir mazlum kimliği anlamına gelirken, Filistinliler için topraklarının işgali sonucu, mülteci konumuna düşmelerinden dolayı bir sürgün kimliği ve vatanlarını geri kazanma amacı için bir direniş kimliği olarak kendini göstermektedir. İki taraf da bölgedeki hak iddialarını söylemlere dayandırmakta, anavatana dönüş amacıyla yaptıkları her eylemin meşru kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Diaspora Yahudileri uzun yıllar boyunca başka halkların içinde yaşamış, kimisi asimile olurken, kimisi vatanına dönüş umudunu hiç kaybetmemiş, değindiğimiz üzere şarkılarında, metinlerinde, hikâyelerinde hep bu umudu canlı tutmuşlardır. Yahudilerin Filistin bölgesindeki tarihsel hak iddialarında söylemler oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. Bunun nedeni gerçekleştirdikleri her eylem, attıkları her adım için bu söylemleri meşruiyet sebebi olarak kullanmalarındır. En çok kullanılan söylemlerden biri de Antisemitizmin Yahudilere ne kadar zarar verdiği konusundadır. Yahudilerin MS.70 yılında bölge topraklarından sürgün edildikten sonra, yaşadıkları ülkelerde özellikle Aydınlanma

ve Fransız Devrimi sonrası yükselen milliyetçilikler sebebiyle karşılarına çıkan Antisemitizm, o bölgelerden kovulmaları ve tekrar göç etmelerine neden olan Aliyah süreçleri, mazlum halk kimliği oluşturulması ve lanse edilmesi için üzerinde durulan temel konular olmaktadır.

Dünya siyasi tarihinde soykırım denince akla ilk gelen örnek olan ve II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan olaylar sonucunda tarihe Holocaust olarak geçen olay altı milyon Yahudinin ölümüne sebep olmuştur. Bu durum daha sonra Yahudiler tarafından, eğer bir anavatanları olsaydı bu derece büyük bir kayıp ve bu denli büyük acılar yaşanmayacağı iddialarının temel taşı haline gelmiştir. Bu olay Yahudilerin mazlum halk kimliğinin nişanesi vazifesi görürken, Batılı ülkelerde yarattığı vicdan azabı nedeniyle de, uluslararası alandaki isteklerini elde etmelerine yönelik Batı desteğinin sağlanmasına olanak sağlamıştır. Bundan sonra Yahudilerin önemli söylemlerinden biri olarak “Halksız toprağa, vatansız halk” söylemi sayılabilir. O bölgede yaşayan Filistinli halka rağmen Yahudiler, tarihsel hak iddialarını bu söylemle birleştirmişler, o bölgedeki haklarının doğuştan onlara verildiğini öne sürmüşlerdir.

Çalışmanın birinci bölümünde yer verildiği üzere birey tek başına hayatta kalamayacağından bir gruba aidiyet hissi duyma ihtiyacındadır. Yalnız kalmama, kabul ve değer görme gibi gereksinimler bireyin kimliğini bir gruba üyelikle tanımlamasına yol açmaktadır. Bir grubun üyesi olan birey artık sosyalleşecek, kimliğini grup kimliği ile özdeşleştirecek, dönüştürecek ve kendi varlığı, o grubun varlığına bağlı olacaktır. Yahudiler sosyal kimlik ve aidiyet ihtiyaçları doğrultusunda Yahudi grubuna üyeliği kimliklerinin bir parçası olarak benimsemiş, tarihsel travmalarını benliklerinin temelinde oturtmuş ve Volkan’ın çadır bezi benzetmesi gibi İsrail Devleti’nin merkezi konumunun çevresinde konumlanmaya başlamışlardır.

Çalışmaya yönelik yapılan araştırmalara göre bugün İsrail’in hükmettiği topraklar ile, İsrail Devleti 1948 yılında ilan edildiğinde, BM’nin paylaşım kararıyla kendisine verilen topraklar arasında ciddi ölçüde bir orantısızlık mevcuttur. Tarihe Arap- İsrail savaşları olarak geçen dört savaş sırasında, İsrail, işgaller yoluyla topraklarını genişletmiş, Filistinlileri bölgeden sürgün etmesinin yanı sıra ciddi oranda Filistinlinin de yaşamını kaybetmesine neden olmuştur. Bu konudaki söylemini meşru müdafaa hakkına dayandıran İsrail, burada da söylemlerden faydalanmıştır.

İsrail örneğinde yüzyıllar boyunca farklı kimlik tanımlamalarının ve söylemlerin iç içe geçmesiyle korunmaya çalışılan bir Yahudi kimliği söz konusudur. Filistin tarafına bakıldığında ise bu derece baskın ve bütünlük arz eden bir kimlik tanımlamasından söz etmek mümkün değildir. Çalışmanın ilk bölümünde Konstrüktivizmin kimlik inşasına ve karşılıklı etkileşimin önemine verdiği değerden söz etmiştik. Özellikle Wendt'in Konstrüktivizmi, iç politikayı analizine katmıyor, devletler arası ilişkilerin karşılaşmadan önceki yargılarını devre dışı bırakıyordu. Filistin örneğinde bu iddianın vücuda geldiği söylenebilir. Çünkü 1948 yılına kadar mitlerle bezenen, kahramanlık hikayeleri anlatılan, farklı ancak yakın kimlik tanımlamalarının birleşiminden oluşan bir Filistinli kimliğinden söz edilememektedir. Bugünkü Filistinli kimliği, 1948 yılında İsrail'le tanışması ve "Öteki" kavramının vücut bulmuş haliyle yüz yüze gelmesi sonucu şekillenmiştir. Kimlik tanımlamasının en önemli noktalarından biri olan "Öteki" kavramı, Filistinliler için İsrail'dir.

Özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasına bakıldığında Filistin'de ulusal hareket oldukça zayıftır. 1948-1949 yıllarında çöküş yaşayan bu durum, 1948'den özellikle 1967 yılındaki savaşa kadar Arap kimliğinin ön plana geçmesi biçiminde kendisini göstermiştir. İsrail Devleti'nin kurulmasıyla artık benzeşme yoluyla değil, karşıtlıkların ön plana alındığı ve kimliğin belirlendiği bir Öteki canlı bir biçimde karşılarında durmaktadır. Bu tarihten sonra Filistinli kimliği inşa edilmeye başlanmış ve sorun iki kimliğin çatışması halini almıştır.

İsrail- Filistin sorununda söylemler yalnızca tarafların kendilerini betimlemesi için kullanılmamış, aynı zamanda birbirlerini tanımlamak için de çeşitli kavram ve söylemlere başvurmuşlardır. Özellikle HAMAS'ı, Filistinlilerin meşru temsilcisi olarak görmediğini belirten İsrail tarafı, Filistinlileri aşırı dinci, siyasal İslamcı ve terörist olarak betimlemiştir. Terörist olarak betimlediği bu kitlenin eylemlerine askeri kapasiteyle karşılık verişini de meşru müdafaa olarak nitelendirmektedir. Filistinliler ise terörist kavramını İsrail'e uygun görmekte ve ayrıca İsrail için işgalci kelimesini sıklıkla kullanmaktadır.

1990 yılı Soğuk Savaşın bitişi ve iki kutuplu sistemin çöküşü nedeniyle dünya siyaseti için önemli bir yıl olduğu gibi, bölge coğrafyası için de ayrı bir öneme sahip olmuş, iki taraf arasındaki barış süreci görüşmelerinin başlaması özellikle ABD'nin desteğiyle bu dönemde gerçekleşmiştir. Madrid Konferansı ile başlayan bu süreç I. Oslo Antlaşması ile devam etmiş, Gazze- Eriha Antlaşması ve

II.Oslo ile sürdürülmüştür. 1998 yılındaki Wye River Memorandumu süreçte yeni bir sayfa açarken, Ariel Sharon'un 2000 yılında Harem-i Şerif'i ziyaret edişi provokatif bir eylem olarak algılanmış ve zincirleme olaylar serisinin yolunu açmıştır. Bu süreçte Birinci ve İkinci İntifada süreçleri büyük önem taşımıştır çünkü bu olaylar zaman içinde ekilen Filistinli kimliği fidanının nasıl büyüyüp, başını yerden kaldırdığını temsil etmektedir. İsrail askerlerinin silahlarına karşılık taşlarla direnen Filistinliler, inandıkları değerler ve kimlikleri uğruna neler göze alabildiklerini göstermek istemişlerdir.

Çalışmada varılan sonuca göre Camp David, Yol Haritası, Annapolis Barış Görüşmeleri, Dökme Kurşun Operasyonu, Duvar İnşası, Mavi Marmara olayları gibi barışa ve düşmanlığa ait tüm gelişmeler tarafların sahip olduğu kimlikler ve söylemler doğrultusunda meydana gelmiştir. Tarafların, özellikle de tarafları temsil eden liderlerin söylemleri, grup üyelerini kimi zaman geri çekmiş, kimi zaman düşmanlık duygusunu ateşleyerek olayların iki tarafa da zarar veren boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Ancak ortak olan şudur ki, başta liderleri olmak üzere gruplar söylemleri doğrultusunda politikalar izlemiş, söylemler acımasızlaştığında bu hareketlere de yansırken, yumuşadığında barış yönünde atılan adımlar artmıştır. İsrail tarafında Revizyonist söylemin ön planda olduğu Soğuk Savaş yılları boyunca, askeri gücün önem taşıdığı söylemin izleri dış politikaya da yansımış, silahlanma yönündeki eğilimler artmış ve sert hatlı bir dış politika çizgisi izlenmiştir. Yine bu dönemde Bildiri Söylemi ve Deklarasyon söylemiyle betimlenen Filistin eğilimleri, dış politikada kendisini dört savaş ile göstermiştir. 1990 yılı sonrasında ise daha ılımlı söylemlerle kendilerini ifade eden taraflar, barış görüşmelerine başlamış, süreci kesen çok fazla olay yaşansa da eğilim silahlanma yerine müzakereye doğru olmuştur. Sonuç olarak özellikle Ortadoğu coğrafyasını yakından ilgilendiren ancak genel olarak dünyanın gözünü de üzerinde taşıyan bu sorun temelde bir kimlik sorunudur ve barıştan ancak karşılıklı söylemler barışı işaret edip, uygulamalar da aynı doğrultuda gerçekleştirildiğinde ve süreklilik sağlandığında söz edilmeye başlanabilecektir.

Tarafların kimlikleri doğrultusunda kendilerine biçtikleri rolün birer yansıması olan davranış biçimleri, ait olunan sosyal kimliğe vurguyu, travma olarak seçilen gelişmelere bir bağlılığı ya da direnişi temsil etmektedir. Zamanla iki tarafın karşı karşıya gelişleri sonucu karşılıklı kimlikler inşa edilmiştir ve ilişkilerin değiştirdiği yön ile birlikte bu inşa sürekli olarak devam etmektedir.

KAYNAKLAR

- Açıkmeşe, S.A. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler*, 8(30), 43-73.
- Adler, E ve Barnett, B. (2000). *Security Communities*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ağdemir, A.M. (2014). Liderler ve İsrail'in Arap Devletlerine Yönelik Dış Politikası. *Bilge Strateji*, 6(11), 51-73.
- Akbaş, Z. ve Düzgün, Z.A. (2012). Libya'daki Arap Baharına Yönelik Türk Dış Politikasına Konstrüktivist Bir Yaklaşım. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(8), 57-81.
- Alam, M.S. (2009). *Israeli Exceptionalism The Destabilizing Logic of Zionism*. New York: Palgrave Macmillan.
- Albert, M., Jacobson, D. ve Lapid, Y. (2000). *Identities, Borders, Orders: Rethinking International Relations Theory*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Altınoğlu, G. (2008). *Tanıklıklar, Makaleler, Belgeler, Mülakatlar ve Şiirlerle Filistin- İsrail Dosyası*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Amerika`da Bir Gün. 28 Haziran 2014,
http://www.defraudingamerica.com/palestinian_map.jpg
- Anderson, B. (1995). *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Yayılması ve Kökenleri*. Ankara: Metis Yayıncılık.
- Arı, T. (2008). *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Armaoğlu, F. (1991). *Filistin Meselesi ve Arap- İsrail Savaşları (1948-1988)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

- Aşkın, M. (2007). Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 213-220.
- Ataöv, T.(1982). *Siyonizm ve Irkçılık*. Ankara: Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Ateş, D. (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstruktivizm: Ortayol Yaklaşımının Epistemolojik Çerçevesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, X(1), 213-235.
- Ateş, D. (2009a). Konstruktivizm, Tek Kutupluluk ve Amerikan Hegemonyası. *Uluslararası Hukuk ve Politika*,5(20), 79-103.
- Ateş, D. (2009b). Gazze Trajedisi: Sorumluluk ve Kavramların Haklılaştırma İşlevi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 61-83.
- Bakan, İ. ve Büyükbeşe, İ. (2010). Liderlik Türleri ve Güç Kaynaklarına İlişkin Mevcut- Gelecek Durum Karşılaştırması: Eğitim Kurumu Yöneticilerinin Algılarına Dayalı Bir Alan Araştırması. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(19), 73-84.
- Balcı, A. (2011). “Dış Politika”: Yeni Bir Kavramsallaştırma Bağlamında Egemenlik Mitinin Analizi. *Uluslararası İlişkiler*, 7(28), 3-29.
- Barnett, M.N. (1996). Identity and Alliances in The Middle East. Peter J. Katzenstein (Ed.), *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics* içinde. New York: Columbia University Press.
- Batır, K. Ve Aras, İ. (2011). Self – Determinasyon Hakkı ve Filistin Devleti Bağlamında Filistin Sorunu. *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 146-164.
- Batırcı, D.(2014). *Diaspora*. 22 Nisan 2015, www.tuicakademi.org/index.php/temel-kavramlar/4453-diaspora
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikoloj Sözlüğü*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bilgin, N. (2007). *Kimlik İnşası*. Ankara: Aşina Kitaplar.
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(14), 69-96.

- Bishara, M. (2003). *Filistin- İsrail Barış veya Irkçılık*. İstanbul:Kitap Yayınevi.
- Black, I. ve Morris, B.(2011). *İsrail'in Gizli Savaşları*. İstanbul: Pegasus Yayınları.
- Boyarıslan, H. (2010). *Ortadoğu: Bir Şiddet Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2003). *Turkish Foreign Policy and Turkish Identity A Constructivist Approach*. New York: Routledge.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2007). Constructivism and Identity Formation: An Interactive Approach. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 3(11), 121-144.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2012). Konstruktivizm ve Rol Teorisi: Kimlik, Rol ve Dış Politika Analizi. T. Arı, (Ed.), *Uluslararası İlişkilerde Postmodern Analizler-1 Kimlik, Kültür, Güvenlik ve Dış Politika* içinde(127-150). Bursa: MKM Yayıncılık.
- Bozdağlıoğlu, Y. (2012). Role Theory and Securitization: An Agency Based Framework for Decoding Turkey's Diplomatic Offensive Against Israel. *The Turkish Yearbook of International Relations*, 43, 1-28.
- Bozkurt, C. (2008).*Türk Kamuoyunda Filistin Problemi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Burchill, S., Linklater, A., Devetak, R., Donnelly, J., Nardin, T., Paterson, M., Reus-Smit, C. ve True, J. (2014). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. (Çev. M. Ağcan ve A. Aslan). İstanbul: Küre Yayınları.
- Buzan, B. , Waever, O. Ve Wilde, J.D. (1998). *Security: A New Framework For Analysis*.Londra: Lynne Rienner Publishers.
- Carter, J. (2008). *Filistin Barışı*. Ankara: Elips Kitap.
- Christison, K. (1999). *Perceptions of Palestine Their Influence on U.S. Middle East Policy*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Cornell, K. (1999). *Ethnicity and Democratization in the New Europe*. New York: Routledge.

- Çam, A. (2013). Filistin'in BM'de Gözlemci Statüsü Kazanmasının ABD Basınındaki Yansımaları. Y. İnceoğlu, (Ed.), *Küresel Habercilik ve Söylem* içinde. İstanbul: Derin Yayınları.
- Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). Söylem Analizi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29(1), 101-120.
- Davis, R. Ve Kirk, M. (2013). *Palestine and the Palestinians in the 21st Century*. Indiana: Indiana University Press.
- Demirtaş, H.A. (2003). Sosyal Kimlik Kuramı, Temel Kavram ve Varsayımlar. *İletişim Araştırmaları*, 1 (1), 123-144.
- Destination Yisra'el.
(2011)<http://destination-yisrael.biblesearchers.com/.a/6a0120a610bec4970c014e89b17e37970d-pi>
- Efegil, E. (2013). İsrail Dış Politikasının Belirleyicileri. *Ortadoğu Analiz*, 5(49), 53-61.
- Elpeleg, Z. (1996). *Bağımsız Filistin 1948 Yılında Neden Kurulamadı?*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü ve Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Vakfı Yayını.
- Emeklier, B. (2011). Uluslararası İlişkiler Disiplininde Epistemolojik Paradigma Tartışmaları: Postpozitivist Kuramlar. *Bilge Strateji*, 2(4), 139-184.
- Eralp, A. (2005). *Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ertekin, S.(2011). *Dökme Kurşundan Mavi Marmara'ya Gazze'ye Yolculuk- Bir Gazetecinin Günlüğü*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Ertem, H.S. (2012). Kimlik ve Güvenlik İlişisine Konstrüktivist Bir Yaklaşım: Kimliğin Güvenliği ve Güvenliğin Kimliği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 8(16), 177-239.
- Foucault, M. (1987). *Söylemin Düzeni*. Çev. Turhan Ilgaz. İstanbul: Hil Yayın.

- Foucault, M. (2012). *Bilme İstenci Üzerine Dersler*. (Çev. K. Eksen). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Golda, M. (1978). *İsrail'in Güvenilir Sınırlar Tezi*.
- Göregenli, M. (2012). Ayrımcılığın Meşrulaştırılması. K. Çayır ve M.A. Ceyhan, (Ed.), *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar* içinde. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gözlügül, S. V. (2002). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve İç Hukukumuzda Etkisi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Guzzini, S. (2000). A Reconstruction of Constructivism in International Relations. *European Journal of International Relations*, 6(2), 147-182.
- Gün, S. (2010). *Filistin Savunması İnsanlık Davası*. Ankara: Fikir Hamle Yayınları.
- Gündüz, T. N. (1994). *Arap Milliyetçiliği- Filistin Sorunu ve Arap Dünyasındaki Birleşme Hareketlerinin Tarihçesi*. Ankara: Öz Özen Matbaacılık.
- Güneş, C.D. (2013). Michel Foucault'ta Söylem ve İktidar. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 21, 55-69.
- Gür, T. (2013). Post-Modern Araştırma Yöntemi Olarak Söylem Çözümlemesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken*, 5(1),185-202.
- Güzel, M.Ş. (2012). İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Giden Yolda Filistin 1914-1947. *Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, USGAM Raporu No:6 Ortadoğu Çalışmaları No:1*, 1-24.
- Halabi, R. (2004). *Israeli and Palestinian Identities in Dialogue The School for Peace Approach*. (İngilizceye Çev. D. Reich). New Brunswick, New Jersey and London: Rutgers University Press.
- Hirsch, E. (1997). *İsrail'in Gerçekleri*, Kudüs: İsrail Enformasyon Merkezi.
- Hollstein, W. (1975). *Filistin Sorunu- Filistin Çatışmasının Sosyal Tarihi*. İstanbul: Yücel Yayınları.

- Hopf, T. (1998). The Promise of Constructivism in International Relations Theory. *International Security*, 23(1), 171-200.
- İlhan, R. S. ve Çevik, A. (2003). Önyargıların Psikolojisi: Psikodinamik Bir Gözden Geçirme. *Nesne Dergisi*,3(1), 52-66.
- Jervis, R. (1978). Cooperation Under The Security Dilemma. *World Politics*, 30(2), 167-214.
- Kara, R. (1986). *Siyonizm ve Filistin Trajedisi*. İstanbul: Yarın Yayınları.
- Karakoç, J. (2013). Konstrüktivizmde Dış Politika ve Etnik Kimlikler. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 28(2), 131-160.
- Karaman, L. (1991). *Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Katzenstein, P.J. (1996). *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Kaufman, S.J. (1996). An International Theory of Inter-Ethnic War. *Review of International Studies*, 22(2), 149-171.
- Kaufman, S. J. (1997). The Fragmentation and Consolidation of International Systems. *International Organization*. 51 (2), 173-208.
- Kaufman, S.J. (2003). Social Identity and The Roots of Future Conflict. *Foreign Affairs*, 1-10.
- Kaufman, S.J. (2006). Symbolic Politics or Rational Choice? Testing Theories of Extreme Ethnic Violence, *International Security*. 8 (4), 45-86.
- Kaufman, S.J. (2009). Narratives and Symbols in Violent Mobilization: The Palestinian- Israeli Case. *Security Studies*, 18, 400-434.
- Kaufman, S.J. (2010). Ethnicity as a Generator of Conflict. K.Cordell ve S. Wolfs (Ed.), *Routledge Handbook of Ethnic Conflict* içinde (91-102). Routledge.

- Kaya, S. (2008). Uluslararası İlişkilerde Konstrüktivist Yaklaşımlar. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 83-111.
- Khalidi, R. (1997). *Palestinian Identity: The Construction of Modern National Consciousness*. New York: Columbia University Press.
- Kocabaş, S. (1987). *Vaat Edilmiş Toprak Filistin İçin Mücadele Türkiye ve Siyonizm*, İstanbul: Vatan Yayınları.
- Köse, T. (2003). Filistin- İsrail Sorununda Askeri Müdahale ve Barışgücü Operasyonları: İmkânlar ve Sınırlar. M.İ.Turan, (Ed.), *Filistin Çıkmazdan Çözümüne* içinde. İstanbul: Küre Yayınları.
- Kratochwil, F. (1993). The Embarrassment of Changes: Neo-realism as the Science of RealPolitik Without Politics. *Review of International Politics*, 19(1), 63-80.
- Kürkçüoğlu, Ö. (2010). *Türkiye'nin Arap Ortadoğusu'na Karşı Politikası (1945-1970)*. Ankara: Barış Kitap.
- Lapid, Y. Ve Kratochwil, F. (1997). *The Return of Culture and Identity in International Relations Theory*. Boulder and London: Lynne Rienner Publishers.
- Masalha, N. (2009). 60 Years After the Nakba: Historical Truth, Collective Memory and Athical Obligations. *Kyoto Bulletin of Islamic Area Studies*, 3(1), 37-88.
- Miller, B. (2008). The Concept of Security: Should it be Redefined? *Journal of Strategic Studies*. 24 (2). 13-42.
- Milliyet, Tarihin Akışını Değiştiren Önemli Kareler, (2013) <http://gcube.milliyet.com.tr/Detail/2014/10/08/tarihin-akisini-degistiren-20-an-tarihi-kareler-onemli-olaylar-1458089.jpg>
- Morgenthau, H.J. (1978). *Politics Among Nations*. New York: Alfred A. Knopf.

- Mourad, K. (2011). *Toprağımızın Kokusu Filistin ve İsrail'in Sesleri*. İstanbul: Everest Yayınları.
- Nüsse, A. (1998). *Muslim Palestine The Ideology of Hamās*. London: Routledge Courzon Group.
- Onuf, N. G. (1989). *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. New York: Columbia University Press.
- Öke, M. K. (2012). *Siyonizm ve Filistin Sorunu (1880-1923)*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Öner, A. (2011). *Çatışmalar ve Görüşmeler Sarmalında Filistin- İsrail*. İstanbul: İlimyurdu Yayıncılık.
- Özdemir, C. (2001). Kimlik ve Söylem. *Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 107-122.
- Özev, M.H. (2013). Eleştirel Teori Olarak Konstrüktivizm. *Uluslararası İlişkilerde Teorik Tartışmalar* içinde. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Pappe, I. (2006). *The Ethnic Cleansing of Palestine*. Oxford: One World Publications.
- Pappe, I.(2007). *Modern Filistin Tarihi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Pehlivanoglu, Ö.(2004). *Ortadoğu ve Türkiye*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Rogan, E. ve Shlaim, A. (2012). *Filistin Uğruna- 1948'in Tarihini Yeniden Yazmak*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Rose, J. (2004). *The Myths of Zionism*. London: Pluto Press.
- Sa'di, A.H. (2002). Catastrophe, Memory and Identity: Al- Nakbah as a Component of Palestinian Identity. *Israel Studies*, 7(2), 175-198.
- Safieh, A. (2005). *In a Search of a Palestinian Identity*. Jerusalem: Passia Publications.
- Said, E.(1986). *Filistin'in Sorunu*. İstanbul: Pınar Yayınları.

- Said, E. (1991). Palestine: Memory, Invention and Space. İ. A. Lughod, R. Heacock ve K. Nashef, (Ed.), *The Landscape of Palestine: Equivocal Poetry* içinde. Palestine: Birzeit University Publications.
- Sanbar, E. (2001). Out of Place, Out of Time. *Mediterranean Historical Review*, 16(1), 87-94.
- Sandıklı, A. (2012). *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*. İstanbul: Bilgesam Yayınları.
- Shalom Hartman Institute, 07.05.2008
http://hartman.org.il/Blogs_View.asp?Article_Id=118&Cat_Id=275&Cat_Type=Blogs
- Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği*, Ankara, 1998.
- Smit, C.R. (2011). Konstrüktivizm. S. Burchill (Ed.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde (285-314). İstanbul: Küre Yayınları.
- Smith, A. D. (1981). *The Ethnic Revival*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Smith, A.D. (1986). *The Ethnic Origins of Nations*. Oxford: Basil Blackwell.
- Smith, A.D. (2002). *Küresel Çağda Milletler ve Milliyetçilik*. (Çev: D. Kömürcü). İstanbul: Everest Yayınları.
- Spitzmüller, J. ve Warnke, I. H. (2011). Discourse as a Linguistic Object: Methodical and Methodological Delimitations. *Critical Discourse Studies*, 8(2), 75-94.
- Souss, İ. ve Elpeleg, Z. (1994). *İsrail- Filistin Diyalogu Tarihsel Uzlaşmayı Anlamak İçin*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Sunday Times, 15 Haziran 1969.

- Şenalp, C. (2011). *İsrail- Filistin Kutsal Toprakların Trajedisi*. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları.
- Tajfel, H. , Billig, M.G., Bundy, R.P. and Flament. C. (1971). Social Categorization and Intergroup Behavior. *Eur.J. Soc. Psychol*, 1(2), 149-178.
- Tajfel, H. (1982). Social Psychology of Intergroup Relations. *Annu. Rev. Psychol*, 33(1), 1-39.
- Tajfel and Turner 1979, Social Identity Theory
http://www.age-of-the-sage.org/psychology/social/social_identity_theory.html
- Taylor, A.R. (1992). *İsrail'in Doğuşu*. (Çev. M. Karaşahan). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Turner. J.C. (1991). *Social Influence*. Buckingham: Open University Press.
- Turner, J.C., Oakes, P.J., Haslam, S.A. and McGarty, C. (1992). Self and Collective: Cognition and Social Context. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1-25.
- Tüfekçioğlu, Ö. (2012). Çeviri Amaçlı Söylem Çözümlemesi Bağlamında Hamlet. *Çankaya University Journal of Humanities and Social Sciences*, 9(1), 177-188.
- Tüysüzoğlu, G.(2013). Sosyal Konstrüktivizm ve Kopenhag Okulu Bağlamında Lübnan'daki Siyasal Yapının Değerlendirilmesi. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 9(35), 115-143.
- Ulutaş, U. , Bölme, S.M., Demir, G.N., Torlak, F. Ve Ziya,S. (2012). *İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu*. Ankara: Seta Yayınları.
- Uçarol, R.(2006). *Siyasi Tarih (1789-2001)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Viotti, P. R. ve Kauppi, M. V. (2010). *International Relations Theory*. Pearson Education Inc.

- Volkan, V.D. ve Itzkowitz, N. (1994). *Turks and Greeks: Neighbors in Conflict*. England: The Eothen Press.
- Volkan, V. D. (2000). Traumatized Societies and Pshchological Care: Expanding The Concept Of Preventive Medicine. *Mind and Human Interaction*, 11(3), 177-194.
- Volkan, V.D. (2007a). Seçilmiş Travma, Yetkinin Politik İdeolojisi ve Şiddet.12.10.2014,
<http://www.vamikvolkan.com/Se%E7ilmi%E7FE-Travma,-Yetkinin-Politik-%DDdeolojisi-ve-%DEiddet.php>.
- Volkan, V.D. (2007b). Uluslararası İlişkilerde Psikanaliz.15.10.2014,
<http://www.vamikvolkan.com/Uluslararası-%DDli%E7kilerde-Psikanaliz.php>.
- Volkan, V.D. (2007c). Politik Psikoloji Seminerleri 2 ,Kimlik Adına Katillik. 15.10.2014,
<http://www.vamikvolkan.com/Politik-Psikoloji-Seminerleri%3A%22Kimlik-Ad%FDna-Katillik%22.php>.
- Volkan, V.D. Politik Psikoloji Seminerleri 3.15.10.2014,
<http://www.vamikvolkan.com/Politik-Psikoloji-Seminerleri%3A%22Kimlik-Ad%FDna-Katillik%22.php>.
- Volkan, V. D. (2012). Geniş Grup Kimliği ve Barış Sağlama Üzerine Bazı Düşünceler. *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler*, 2, 9-36.
- Yaşar, F. T., Özcan, S. A. ve Kar, Z.T.(2011). *Siyonizm Düşündende İşgal Gerçeğine Filistin*. İstanbul: IHH Kitap.
- Walt, S.M. (1998). İnternational Relations: One World, Many Theories. *Foreign Policy*, 29-46.
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Addison Wesley Publishing Company, Inc.

- Weaver, O. (1996). The Rise and Fall of The Inter-paradigm Debate. S. Smith, K. Booth ve M. Zalewski, (Ed.), *International Theory: Positivism and Beyond* içinde. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wendt, A. (1987) The Agent- Structure Problem in International Relations Theory. *International Organization*, 41(3), 335-370.
- Wendt, A. (1992). Anarch is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics. *International Organization*, 17(4), 391- 407.
- Wendt, A. (1994). Collective Identity Formation and The International State. *The American Political Science Review*, 88(2), 384-396.
- Wendt, A. (1995). Constructing International Politics. *International Security*, 20(1), 71-81.
- Wendt, A. (1996). Identity and Structural Change in International Politics. *The Return of Culture and Identity in IR Theory* içinde. London: Lynne Rienner Publisher, 47-64.
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wiener, A. (2003). Constructivism: The Limits of Bridging Gaps. *Journal of International Relations and Development*, 6(3), 252-275.
- Williams, M.C (2003). Words, Images, Enemies: Securitization and International Politics. *International Studies Quarterly*, 47, 511-531.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı :EYLÜL RENİN TUTU
Doğum Yeri ve Tarihi :19 Mayıs/ Samsun- 24.09.1988

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :Kırıkkale Üniversitesi İ.İ.B.F Uluslararası İlişkiler Bölümü
Yüksek Lisans Öğrenimi :Gazi Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler

Bölümü :Adnan Menderes Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Bölümü (2014-Gazi Üniversitesi'nden Yatay Geçiş)

Bildiği Yabancı Diller :Almanca, İngilizce

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl :Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi Avrupa Birliği İlişkileri Bölümü Araştırma Görevlisi- 2014

İLETİŞİM

E-posta Adresi :tutueylulrenin@gmail.com

Telefon :0507 09 09 455

Tarih :14.07.2015